

S-29 Nov., 2013 AC after Circulars from Circular No.55 & onwards - 43 -

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद**परिपत्रक क्रमांक/एस.यु./कला/अभ्यासक्रम/७५/२०१४**

या परिपत्रकाद्वारे सर्व संबंधितांना सुचित करण्यात येते की, कला विद्याशाखेने शिफारस केल्यानुसार बी.ए., बी. एस्सी., बी.कॉम., बी.एस.डब्ल्यू., बी.एफ.ए.,या मधील अनिवार्य, द्वितीय भाषा व ऐच्छिक तसेच एम. ए. हिंदी, इंग्रजी व संस्कृत द्वितीय वर्ष, तृतीय व चतुर्थ सत्र पध्दतीचे सुधारित अभ्यासक्रमास विद्यापरिषदेच्या वतीने मा. कुलगुरु यांनी, त्यांना प्राप्त असलेला विशेष अधिकार महाराष्ट्र विद्यापीठ अधिनियम-१९९४ कलम १४(७) अन्वये मान्यता दिलेली आहे. त्या अनुषंगाने सुधारीत तयार केलेल्या अभ्यासक्रमाच्या आकृतीबंधाची प्रत या परिपत्रकासोबत आपल्या पुढील कार्यवाहीसाठी पाठविण्यात येत आहे.

अ.क्र.	सुधारीत अभ्यासक्रम	विषय	सत्र
१.	बी.ए. बी. एस्सी. बी.कॉम. बी.एस.डब्ल्यू., अनिवार्य, द्वितीय भाषा व ऐच्छिक	मराठी	तृतीय व चतुर्थ
२.	बी.ए. बी. एस्सी. बी.कॉम. बी.एस.डब्ल्यू., अनिवार्य, द्वितीय भाषा व ऐच्छिक	हिंदी	तृतीय व चतुर्थ
३.	एम.ए.	हिंदी	तृतीय व चतुर्थ
४.	बी.ए. बी. एस्सी. बी.कॉम., बी.एस.डब्ल्यू., अनिवार्य, द्वितीय भाषा व ऐच्छिक	इंग्रजी	तृतीय व चतुर्थ
५.	एम.ए.	इंग्रजी	तृतीय व चतुर्थ
६.	बी.ए. बी. एस्सी. बी.कॉम., बी.एस.डब्ल्यू., अनिवार्य, द्वितीय भाषा व ऐच्छिक	उर्दू, अरेबिक आणि पार्शियन	तृतीय व चतुर्थ
७.	बी.ए. बी. एस्सी. बी.कॉम., बी.एस.डब्ल्यू., अनिवार्य द्वितीय भाषा आणि ऐच्छिक	पाली आणि बुद्धीज्ञम	तृतीय व चतुर्थ
८.	बी.ए. बी. एस्सी. बी.कॉम. बी.एस.डब्ल्यू., अनिवार्य, द्वितीय भाषा व ऐच्छिक	संस्कृत	तृतीय व चतुर्थ
९.	एम.ए.	संस्कृत	तृतीय व चतुर्थ

उपरोक्त सुधारीत केलेल्या अभ्यासक्रमाचा आराखडा शैक्षणिक वर्ष २०१४-१५ करिता मर्यादित असेल व विद्यापरिषदेच्या अंतिम मान्यतेनंतर हे परिपत्रक नियमित ठेवण्याबाबत या कार्यालयाद्वारे नवीन परिपत्रक पारीत करण्यात येईल. तसेच सुधारीत व नवीन तयार केलेल्या अभ्यासक्रमाच्या आराखड्याची प्रत विद्यापीठाच्या [1] www.bamu.net, [2] www.affiliation.oasisbamu.org या संकेतस्थळावर उपलब्ध आहे.

करिता, या परिपत्रकाची सर्व संबंधितांनी नोंद घ्यावी.

विद्यापीठ प्रांगण,
औरंगाबाद-४३१ ००४.
संदर्भ क्र.एस.यु./कला/जे.एल.के. /२०१३-१४/
७२९१-७६९०
दिनांक :- ०२-०६-२०१४.

}}
}}
}}
}}
}}
}}
****

संचालक,
महाविद्यालये व विद्यापीठ
विकास मंडळ.

S-29 Nov., 2013 AC after Circulars from Circular No.55 & onwards

- 44 -

--2--

या परिपत्रकाची एक प्रत :-

- १) मा. परिक्षा नियंत्रक, परिक्षा विभाग,
- २) मा. प्राचार्य, सर्व संलग्नीत महाविद्यालये,
- ३) संचालक, युनिक यांना विनंती करण्यात येते की, सदरील अभ्यासक्रम विद्यापीठाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध करुण देण्यात यावेत.
- ४) संचालक, ई-सुविधा केंद्र, विद्यापीठ परिसर,
- ५) जनसंपर्क अधिकारी, मुख्य प्रशासकीय इमारत,
- ६) कक्ष अधिकारी, पात्रता विभाग, मुख्य प्रशासकीय इमारत,
- ७) कक्ष अधिकारी, बी.ए.,एम.ए. विभाग, परीक्षा भवन,
- ८) अभिलेख विभाग, मुख्य प्रशासकीय इमारती मागे,
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद.

**DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY
AURANGABAD**

**REVISED SYLLABUS
OF
COMPULSORY ENGLISH, OPTIONAL ENGLISH AND
ADDITIONAL ENGLISH (SL) COURSE
FOR
B.A./ B.SC./B.S.W./B.F.A.SECOND YEAR
SEMESTER THREE AND FOUR
EFFECTIVE FROM JUNE 2014**

SYLLABUS
COMPULSORY ENGLISH COURSE
B.A./B.SC. /B.S.W. /B.F.A. SECOND YEAR

THE COURSE OF S.Y.COMPULSORY ENGLISH CONSISTS OF ONE PAPER TO BE STUDIED IN TWO SEMESTERS.

TITLE OF THE PAPER: **LEARNING LANGUAGE SKILLS-II**

CODE OF THE PAPER: **CLE- 2**

AIM OF THE COURSE:

*To strengthen students' ability in listening, speaking, reading and writing both at practical and theoretical level.

OBJECTIVES OF THE COURSE:

*To introduce students to the grammatical properties in order to enable them to write and speak English consciously.

*To train them both in precision and in appropriate use of language through prose reading.

*To acquaint students with a keen and subtle way in which the English language is used.

COURSE CONTENT (SEMWISE)

SEMESTER THREE

PAPER TITLE &NO.: **LEARNING LANGUAGE SKILLS-II: PAPER-III**

UNIT ONE: PROSE

- 1) *The Importance of English*-Mulk Raj Anand
- 2) *How to Make a Speech*-Edgar I. Baker
- 3) *The Night Train at Deoli*-Ruskin Bond
- 4) *The Conjuror's Revenge*-Stephen Leacock
- 5) *The Luncheon*-W.Somerset Maugham

UNIT TWO: POETRY

- 1) *First Love*-John Clare
- 2) *All the World's a Stage*-William Shakespeare
- 3) *Next, Please*-Philip Larkin
- 4) *Father Returning Home*-Dilip Chitre
- 5) *Dover Beach*-Matthew Arnold

UNIT THREE: GRAMMAR

- 1) The Sentence and its Classes.
- 2) The Sentence Kinds: Simple Sentence, Compound Sentence, Complex Sentence and Compound- Complex Sentence.
- 3) Simple Sentences: Subject and Predicate.
- 4) Clauses and its Kinds.
- 5) Complex Sentences: Principal Clause and Subordinate Clause.
- 6) Compound Sentences and Compound-Complex Sentences.

UNIT FOUR: WRITING SKILLS

- 1) Use of Punctuations and Capital Letters

SEMESTER FOUR

PAPER TITLE&NO.: **LEARNING LANGUAGE SKILLS-II: PAPER-IV**

UNIT ONE: PROSE

- 1) *How to Avoid an Argument*-Sam Horn
- 2) *The Avenger*-Anton Chekhov
- 3) *On Not Answering the Telephone*-W.Plomer
- 4) *The Sporting Spirit*- George Orwell
- 5) *The Old Man at the Bridge*-Ernest Hemingway

UNIT TWO: POETRY

- 1) *Gather Ye Rosebuds*-Robert Herrick
- 2) *Mirror*-Sylvia Plath
- 3) *Sonnet 43*-Elizabeth Barrett Browning
- 4) *Nobody Loves Me*-Albert J. Nimeth
- 5) *Night of the Scorpion*-Nissim Ezekiel

UNIT THREE: GRAMMAR

- 1) Sentence Synthesis: Combining two or more Simple Sentences into one Simple Sentence, Combining two or more Simple Sentences into one Compound Sentence, Combining two or more Simple Sentences into one Complex Sentence.
- 2) Sentence Transformation/Conversion-I: Changing Exclamatory Sentence

into Assertive Sentence and vice versa, Changing an Interrogative Sentence into an Assertive Sentence and vice versa, Changing an Imperative Sentence into an Interrogative Sentence and vice versa, Interchange of the Degrees of Comparison, Changing Active into Passive voice and vice versa, Changing Negative Sentences into Affirmative Sentences and vice versa.

- 3) Sentence Transformation/Conversion-II: Conversion of Simple Sentences to Compound Sentences, Conversion of Compound Sentences to Simple Sentences, Conversion of Simple Sentences to Complex Sentences, Conversion of Complex Sentences to Simple Sentence.
- 4) Sentence Patterns/Structures:
  - a) Subject + Intransitive Verb
  - b) Subject+ Transitive Verb + Direct Object
  - c) Subject +Verb + Object + Adverb Particle
  - d) Subject + Verb + Indirect Object + Direct Object
  - e) Subject + Verb +Direct Object +Preposition + Indirect Object
  - f) Subject + Verb + Object + Complements
  - g) Subject + to be + Complement

UNIT FOUR: BUILDING VOCABULORY

- 1) Word-Formation: Use of Prefixes and Suffixes
- 2) Prepositional Verbs
- 3) Synonyms and Antonyms

PRESCRIBED TEXTS:

- 1) **LANGUAGE THROUGH WRITINGS: AN ANTHOLOGY OF PROSE AND POETRY**, Board of Studies in English, Cambridge University Press, 2014.
2. **ENGLISH GRAMMAR:- A BOOK OF SENTENCE STRUCTURE AND VOCABULORY**, Board of Studies in English, Cambridge University Press, 2014.
3. Recommended Reading: *Contemporary English Grammar Structures and Composition*, Rev.Edition, by David Green, MacmillanPublishers India Ltd., 2010.

*****

SYLLABUS OPTIONAL ENGLISH COURSE

B.A. SECOND YEAR

THE COURSE OF OPTIONAL ENGLISH CONSISTS OF TWO PAPERS TO BE STUDIED IN TWO SEMESTERS SIMULTANEOUSLY.

LITERATURE IN ENGLISH 1550-1750

LITERATURE IN ENGLISH 1750-1900

AIM OF THE COURSE

*To enable students to read and appreciate various forms of literature and critically interact with them from different perspectives.

OBJECTIVES OF THE COURSE

*To introduce students to appropriate literary strategies to read literature.

*To pinpoint how far literary language deviates from ordinary language.

*To unravel many meanings in a literary text

COURSE CONTENT (SEMWISE)

SEMESTER THREE

PAPER-V: LITERATURE IN ENGLISH 1550-1750

PAPER CODE: OPE-3

UNIT ONE: BACKGROUND STUDY

- 1) The Essay-Its Definition, Origin and Kinds
- 2) The Epic- Its Definition, Conventions, and Kinds-Epic of Growth, Epic of Art and Mock Epic

UNIT TWO: FRANCIS BACON'S ESSAYS

- 1) ***Of Friendship***
- 2) ***Of Love***
- 3) ***Of Studies***
- 4) ***Of Revenge***
- 5) ***Of Parents and Children***

UNIT THREE: ALEXANDER POPE'S POEM

The Rape of the Lock

PAPER-VI: LITERATURE IN ENGLISH 1750-1900

PAPER CODE: OPE-4

UNIT ONE: BACKGROUND STUDY

- 1) The Ballad- Its Origin, Features, and Kinds
- 2) Features of Romantic Literature (all genres)

UNIT TWO: SAMUEL TAYLOR COLERIDGE'S POEM

Rime of the Ancient Mariner

UNIT THREE: THOMAS HARDY'S NOVEL

Far from the Madding Crowd

SEMESTER FOUR

PAPER-VII: LITERATURE IN ENGLISH 1550-1750

PAPER CODE: OPE-3

UNIT ONE: BACKGROUND STUDY

- 1) Shakespearean Tragedy- Its Characterization and Plot
- 2) Features of Restoration Literature (all genres)

UNIT TWO: WILLIAM SHAKESPEARE'S PLAY

Julius Caesar

UNIT THREE: DANIEL DEFOE'S NOVEL

Robinson Crusoe

PAPER-VIII: LITERATURE IN ENGLISH 1750-1900

UNIT ONE: BACKGROUND STUDY

- 1) The Dramatic Monologue-Its Characteristics, and Nature
- 2) Features of Victorian Literature (all genre)

UNIT TWO: ROBERT BROWNING'S POEM

Last Ride Together

UNIT THREE: OSCAR WILDE'S PLAY

Importance of Being Ernest

PRESCRIBED TEXT/S (For Background Study)

- 1) ***A Background to the Study of English Literature***, Rev. Edi., B.Prasad, Macmillan Publisher India Ltd.,2013.
- 2) ***A Short History of English Literature***, Pramod K. Nayar, Foundation Books, Cambridge University Press, 2009.

*****

SYLLABUS

ADDITIONAL ENGLISH (S.L.) COURSE

B.A./B.SC. /B.S.W./ B.F.A. SECOND YEAR

THE ADDITIONAL ENGLISH COURSE CONSISTS OF ONE PAPER TO BE STUDIED IN TWO SEMESTERS

TITLE OF THE PAPER: **ADDITIONAL ENGLISH- PAPER-III, IV**

CODE OF THE PAPER: **SLE -2**

CONTENT OF THE COURSE (SEMWISE)

SEMESTER THREE

PAPER-III: ADDITIONAL ENGLISH (S.L.ENGLISH)

UNIT ONE: SHORT STORIES BY JAMES JOYCE

- 1) *The Sisters*
- 2) *Araby*
- 3) *Eveline*
- 4) *Clay*

UNIT TWO: WRITING STORY FROM OUTLINES

UNIT THREE: WRITING JOB APPLICATION

SEMESTER FOUR

PAPER-IV: ADDITIONAL ENGLISH (S.L.ENGLISH)

UNIT ONE: ONE ACT PLAY BY J.M.SYNGE

Riders to the Sea

UNIT TWO: DIALOGUES WRITING (ON IMAGINARY SITUATION)

UNIT THREE: ANSWERING QUESTIONS FROM AN UNSEEN
PASSAGE

PRESCRIBED TEXT/S:

- 1) *Dubliners* by James Joyce.
- 2) *English Grammar:- A Book of Sentence Structure and Vocabulary*, Board of Studies in English, Cambridge University Press, 2014.

*****

SCHEME OF MARKING

B.A./B.SC. /B.S.W. /B.F.A. SECOND YEAR

COMPULSORY ENGLISH

PAPER TITLE &NO.: **LEARNING LANGUAGE SKILLS-II: PAPER-III**
SEMESTER THREE

Time: Two Hours

Marks: 50

- 1) Question one will be on five prescribed prose pieces 15 Marks.
- 2) Question two will be on five prescribed poems 15 Marks.
- 3) Question three will be on grammar and writing skills 20 Marks.

Note: Model question paper will be incorporated.

B.A./B.COM. /B.SC. /B.S.W. /B.F.A. SECOND YEAR

COMPULSORY ENGLISH

PAPER TITLE &NO.: **LEARNING LANGUAGE SKILLS-II: PAPER-IV**
SEMESTER FOUR

Time: Two Hours

Marks: 50

- 1) Question one will be on five prescribed prose pieces 15 Marks.
- 2) Question two will be on five prescribed poems 15 Marks.
- 3) Question three will be on grammar and vocabulary 20 Marks.

Note: Model question paper will be incorporated.

B.A. SECOND YEAR

OPTIONAL ENGLISH

PAPER TITLE: **LITERATURE IN ENGLISH 1550-1750**

PAPER NO.: **PAPER-V**

SEMESTER THREE

Time: Two Hours

Marks: 50

- 1) Question one will be on background study with internal choice
10 Marks.
- 2) Question two will be on Bacon's essays with internal choice
20 Marks.
- 3) Question three will be on Pope's poem with internal choice
20 Marks.

Note: Model question paper will be incorporated.

PAPER TITLE: **LITERATURE IN ENGLISH 1750-1900**

PAPER NO.: **PAPER-VI**

SEMESTER THREE

Time: Two Hours

Marks: 50

- 1) Question one will be on background study with internal choice

10 Marks.

2) Question two will be on Coleridge's poem with internal choice

20 Marks.

4) Question three will be on Hardy's novel with internal choice

20 Marks.

Note: Model question paper will be incorporated.

PAPER TITLE: **LITERATURE IN ENGLISH 1550-1750**

PAPER NO.: **PAPER-VII**

SEMESTER FOUR

Time: Two Hours

Marks: 50

1) Question one will be on background study with internal choice

10Marks.

2) Question two will be on Shakespeare's play with internal choice

20 Marks.

3) Question three will be on Crusoe's novel with internal choice

20 Marks.

Note: Model question paper will be incorporated.

PAPER TITLE: **LITERATURE IN ENGLISH 1750-1900**

PAPER NO.: **PAPER-VIII**

SEMESTER FOUR

Time: Two Hours

Marks: 50

1) Question one will be on background study with internal choice

10 Marks.

2) Question two will be on Browning's poem with internal choice

20 Marks.

3) Question three will be on Wilde's play with internal choice

20 Marks.

Note: Model question paper will be incorporated.

ADDITIONAL ENGLISH (S.L.) COURSE

B.A./B.SC. /B.S.W./B.F.A. SECOND YEAR

TITLE OF THE PAPER: **ADDITIONAL ENGLISH**

PAPER NO.: PAPER-III

SEMESTER THREE

Time: Two Hours

Marks: 50

1) Question one will be on stories with internal choice-30 Marks

2) Question two will be on Unit Two-10 Marks

3) Question three will be on Unit Three-10 Marks

Note: Model question paper will be incorporated.

SEMESTER FOUR

TITLE OF THE PAPER: **ADDITIONAL ENGLISH**

PAPER NO.: PAPER-IV

Time: Two Hours

Marks: 50

1) Question one will be on one act play with internal choice-30 Marks

2) Question two will be on Unit Two-10 Marks

3) Question three will be on Unit Three-10 Marks

Note: Model question paper will be incorporated.

ACKNOWLEDGEMENT

The Board of Studies in English gratefully acknowledges the valuable suggestions from teachers of colleges regarding the content of the course. The Board also acknowledges supports from the University in this matter.

14, March 2014
University Campus

Sd/-
Chairman
Board of Studies in English
Dr. B. A. M. University Aurangabad.

**DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY
AURANGABAD**

**Revised SYLLABUS
OF
COMPULSORY ENGLISH
FOR
B.COM.SECOND YEAR
SEMESTER THREE AND FOUR**

EFFECTIVE FROM JUNE 2014 AND ONWARDS

SYLLABUS
COMPULSORY ENGLISH COURSE
FOR
B.COM. SECOND YEAR

THE COURSE OF B.COM. S.Y.COMPULSORY ENGLISH CONSISTS OF ONE PAPER TO BE STUDIED IN TWO SEMESTERS.

TITLE OF THE PAPER: **ENGLISH FOR ENTREPRENEURS**

CODE OF THE PAPER: **BCOMCLE- 2**

AIM OF THE COURSE:

*To help students achieve excellent business communication skills for better employment.

OBJECTIVES OF THE COURSE:

*To introduce students to multi business communication skills.

*To inspire students for enterprise through prose reading.

*To strengthen students' writing skill through grammar.

COURSE CONTENT (SEMWISE)

SEMESTER THREE

PAPER TITLE &NO.: **ENGLISH FOR ENTREPRENEURS, PAPER-III**

UNIT ONE: BUSINESS COMMUNICATION

(A) TRASACTIONAL WRITING:

1. *Standard Business Letters*
2. *Handling Letters of Complaint*

(B)DISCUSSIONS/MEETINGS/TEAM SKILLS

1. *Preparing Agenda for Meetings*
2. *Writing Minutes for Meetings*

(C)JOBS AND CAREERS

1. *Applying for Jobs*
2. *Writing Cover Letters for Resumes*

UNIT TWO: PROSE FOR BUSINESS INSPIRATION

- 1) *On the Education of a Man of Business*-Arthur Helps
- 2) *In the Office*-A.S.Hornby
- 3) *When Ideas Make Money*-Shamila Ganeshan
- 4) *Appro JRD*-Sudha Murthy
- 5) *The Man Who E-Mailed the World*-Po Bronson

UNIT THREE: GRAMMAR: WRITING SKILL**1) THE SENTENCES:**

- i) *Simple Sentences.*
- ii) *Clauses and its Kinds.*
- iii) *Complex Sentences.*
- iv) *Compound Sentences.*

2) USE OF PUNCTUATIONS AND CAPITAL LETTERS**SEMESTER FOUR****PAPER TITLE&NO.: ENGLISH FOR ENTREPRENEURS, PAPER-IV****UNIT ONE: BUSINESS COMMUNICATION****(A) TRANSACTIONAL WRITING:**

1. *Drafting E-Mail for Business Correspondence*
2. *Writing Short Reports*

(B) DISCUSSIONS/MEETINGS/TEAM SKILLS

1. *Making Notes of Business Conversations*
2. *Business Promotions and Language for Advertising*

(C) JOBS AND CAREERS

1. *Preparing for Interviews*
2. *Taking Interviews*

UNIT TWO: PROSE FOR BUSINESS INSPIRATION

- 1) *India's Tech King*-From www.wipro.com
- 2) *A Speech by N.R. Narayana Murthy*-----
- 3) *Saving Money*-M.Leafe
- 4) *The Beauty Industry*-Aldous Huxley
- 5) *Face Book is making us Miserable*-Daniel Gulati

UNIT THREE: GRAMMAR: WRITING SKILL

1. SENTENCE PATTERNS/STRUCTURES

- a) *Subject + Intransitive Verb*
- b) *Subject+ Transitive Verb + Direct Object*
- c) *Subject +Verb + Object + Adverb Particle*
- d) *Subject + Verb + Indirect Object + Direct Object*
- e) *Subject + Verb +Direct Object +Preposition + Indirect Object*
- f) *Subject + Verb + Object + Complements*
- g) *Subject + to be + Complement*

2) WORD FORMATION

- a) Use of Prefixes
- b) Use of Suffixes

PRESCRIBED TEXTS:

1. ***ENGLISH FOR ENTREPRENEURS***,
Board of Studies in English, Cambridge University Press, 2014.
2. ***ENGLISH GRAMMAR: A BOOK OF SENTENCE STRUCTURE AND VOCABULORY***,
Board of Studies in English, Cambridge University Press, 2014.
3. Recommended Reading:
Contemporary English Grammar Structures and Composition,
Rev.Edition, by David Green, Macmillan Publishers India Ltd., 2010.

*****

SCHEME OF MARKING

SEMESTER THREE

PAPER TITLE &NO.: ENGLISH FOR ENTREPRENEURS, PAPER-III

Time: Two Hours

Marks: 50

- 1) Question one will be on Unit One Business Communication consisting A, B, C with internal choice. 18 Marks.
- 2) Question two will be on Unit Two Prose for Business Inspiration consisting five questions out of which three have to be answered. 18 Marks.
- 3) Question three will be on Unit Three Grammar: Writing Skill. 14 Marks.

Note: Model question paper will be incorporated.

SEMESTER FOUR

PAPER TITLE &NO.: ENGLISH FOR ENTREPRENEURS, PAPER-IV

Time: Two Hours

Marks: 50

- 1) Question one will be on Unit One Business Communication consisting A, B, C with internal choice. 18 Marks.
- 2) Question two will be on Unit Two Prose for Business Inspiration consisting five questions out of which three have to be answered. 18 Marks.
- 3) Question three will be on Unit Three Grammar: Writing Skills 14 Marks.

Note: Model question paper will be incorporated.

ACKNOWLEDGEMENT

The Board of Studies in English gratefully acknowledges the valuable suggestions from the Dean and all the Chairmen, Faculty of Commerce, in selecting and finalizing the content of the course. The Board also acknowledges support from the University.

Sd/-

4, April 2014

Chairman

University Campus

Board of Studies in English

Dr. B. A. M. University Aurangabad.

S-(F) NEW ARTS F.Y.ENG.-COMP.[SEMESTER-I]

**Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada
University, Aurangabad**

SYLLABUS OF B.A. / B. Sc. / B.F.A. / B.S.W

FIRST YEAR

SEMESTER-I

[Effective from June 2009 onwards progressively]

S-(F) NEW ARTS F.Y.ENG.-COMP.[SEMESTER-I]

Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad.

B.A. / B. Sc. / B.F.A. / B.S.W
First Year

ENGLISH COMPULSORY

Code no-ENG-CO-I :- “The Communicator” [with CD]

Edited by **Board of Studies in English, Dr. Babasaheb Ambedkar
Marathwada University, Aurangabad.**

Published by Orient Blackswan Publishers, Hyderabad- 500 029.

Total - 50 Marks
Term End Exam- 30 Marks
Internal Assessment- 20 Marks

SEMESTER-I

Periods

Uni I : [I] Basic Communication

15

- [1] Meeting People, Exchange of Greeting and taking Leave
- [2] Introducing Yourself
- [3] Introduction of People to Others
- [4] Giving Personal Information
- [5] Answering the Telephone and Seeking information
- [6] Taking and Leaving Messages
- [7] Making Inquiries on the Phone
- [8] Calling for Help in an Emergency
- [9] Getting People’s attention and Polite intervention
- [10] Giving Instruction and Seeking Clarifications

UnitII: GRAMMAR

15

- [1] Verbs :- Kind and Uses
- [2] Tenses :- Kind and Uses
- [3] Subject :- Verb Agreement

Unit III : PROSE 15

- [1] The Romance of a Busy Broker : **O Henry**
[2] The Bet : **Anton Chekhov**
[3] **A Canary of One** : **E. Hemingway**

UnitIV : POETRY 15

- [1] Escape of Bedtime : **R. L. Stevenson**
[2] **The Best of School** : **D.H. Lawrence**
[3] To the Indians who Died in Africa : **T. S. Eliot**

SEMESTER- II Marks- 30 Periods

Unit I: [I] BASIC COMMUNICATION 15

- [1] Making Requests and Responding to Request
[2] Asking for Directions and Giving Directions
[3] Thanking Some One for Resopnding
[4] Inviting and Accepting and Refusing an Invitation
[5] Apologising and Responding to an Apology
[6] Congratulating and Responding to Congratulations
[7] Asking for Giving and Refusing permission
[8] Describing Daily Routines
[9] Talking about Current Activities

UnitII: [II] GRAMMAR 15

- [1] Active and Passive Voice
[2] Phrases, Clauses and Sentences
[3] Kinds of Sentences

UnitIII:[III] PROSE 15

- [1] Princes September : **S. Maugham**
[2] The Mother of a Traitor : **Maxim Gorky**

S-(F) NEW ARTS F. Y. ENG.-COMP. [SEMESTER-I]

[3] **Lawly Road** : **R.K. Narayan**

UnitIV:[IV] POETRY

15

[1] Lucy : **William Wordsworth**

[2] The Duke and the Kangaroo : **Edward Lear**

[3] **The Wild Swans** : **W.B. Yeats**

S-(F) NEW ARTS F.Y.ENG.-COMP.[SEMESTER-I]

Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad

B.A. / B. Sc. / B.F.A. / B.S.W
First Year

ENGLISH OPTIONAL

Two Papers :- [1] Introduction to Language
[2] Introduction to Literature

Code No- ENG-OPT-O1 Paper-I INTRODUCTION TO LANGUAGE

Total -50 Marks
Term Exam -30 Marks
Internal Assessment -20 Marks

SEMESTER – I

Marks: 30

Periods

GRAMMAR

20	Unit I	i] Grammar and Sentences ii] Word Classes	15
20	Unit II	iii] Noun Phrases iv] Verb Phrases	
20	Unit III	v] Adjective, Adverb Phrases, Proposition Phrases	15

Book Prescribed :- A University Grammar of English
by Randolph Quirk and Sidney Greenbaum.

Note: The Examination of this Semester would be for Fifty [50 Marks]

SEMESTER – II

Marks: 30

PHONETICS

Periods

20	Unit I	i] Sounds and Symbols
20	Unit II	ii] Syllables iii] Word Accent
20	Unit III	iv] Sentence Transcription v] Intonation [Falling and Rising]

Book Prescribed :- [1] Better English Pronunciation
by J.D.O'Conner,
[2] Spoken English for India
by Bansal and Harrison.

S-(F) NEW ARTS F.Y.ENG.-COMP.[SEMESTER-I]

Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad

B.A. / B. Sc. / B.F.A. / B.S.W

First Year

ADDITIONAL ENGLISH [SECOND LANGUAGE]

Paper-I

SEMESTER-I

Total -50 Marks
Term Exam -30 Marks
Internal Assessment -20 Marks

Unit-I [A] Prose:	[1] Hopes and Expectations for the Young Generation	20
	[2] Does Education Do Harm?	
	[3] What is Courage?	
Unit-I [B] Poems:	[1] Ozymandias	20
	[2] Crossing the Bar	
	[3] Nightingale	
Unit-I [C] Letter Writing		20

Note: The Examination of this Semester would be for Fifty [50 Marks].

* Fifty [50] Marks for University Written Examination.

Paper-I

SEMESTER-I

Marks- 30

Unit I [A] Prose:-	[1] On Doing Nothing	20
	[2] Speed	
	[3] After Twenty Years	
Unit II [B] Poems:-	[1] When You Are Old	20
	[2] Richard Cory	

S-(F) NEW ARTS F.Y.ENG.-COMP.[SEMESTER-I]
[3] Futility

Unit III [C] Essay Writing

20

Note: The Examination of this Semester would be for Fifty [50 Marks].

* Fifty [50] Marks for University Written Examination.

Prescribed Text :-

Voices and Visions.

Edt. By D.K. Samantray Kalidas Misra

Published by S. Chand and Company, Ram Nagar, New Delhi: 1999.

S-(F) NEW ARTS SYLL. OF MA ENG. PART –I SEM. –I & II – 09

Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad

SYLLABUS OF M.A. ENGLISH PART - I

SEMESTER-I AND II

[Effective from June 2009 onwards progressively]

SYLLABUS OF M.A. ENGLISH PART – I

SEMESTER – I AND II

[Effective from June 2009 onwards progressively]

PAPER – 1 Code– ENG–P002 LITERATURE IN ENGLISH: 1550 – 1660

SEMESTER FIRST

Unit I **periods**

[1] Metaphysical Poetry : 20
Prof. Grierson's : Metaphysical Poems and Lyrics of
Seventeenth Century.

[a] John Donne :-

- 1] The Relique
- 2] A Valediction: of Weeping.

[b] George Herbert :-

- 1] The Collar
- 2] The Church Flower.

[c] Andrew Marvell:-

- 1] The Gallery.
- 2] To his Coy Mistress.

Unit II

William Shakespeare : Measure for Measure. 20

Unit III

Thomas kyd : Spanish Tragedy 20

SEMESTER SECOND

S-(F) NEW ARTS SYLL. OF MA ENG. PART –I SEM. –I & II – 09

Unit I	1]	John Milton	:	Paradise Lost Book IX.	20
Unit II	2]	William Shakespeare	:	Hamlet	20
Unit III	3]	Christopher Marlowe	:	Doctor Faustus	20

PAPER – 2 Code– ENG–P003 LITERATURE IN ENGLISH: 1660 – 1798

SEMESTER FIRST

Periods

Unit I	1]	John Dryden	:	Mc Flecknoe	20
Unit II	2]	R.B. Sheriden	:	School for Scandal.	20
Unit III	3]	Thomas Grey	:	Elegy Written in a Country Churchyard.	20

SEMESTER SECOND

Unit I	1]	Alexander Pope	:	Rape of the Lock	20
Unit II	2]	William Congreve	:	The Way of the World.	20
Unit III	3]	Henry Fielding	:	Tom Jones.	20

PAPER – 3 Code– ENG–P004 LITERATURE IN ENGLISH: 1798 – 1914.

SEMESTER FIRST

Periods

Unit I	1]	William Wordsworth	:	Ode: Intimation of Immortality From Recollection of Early Childhood.	20
Unit II	2]	John Austen	:	Pride and Prejudice.	20
Unit III	3]	Emerson	:	Self Reliance	20

SEMESTER SECOND

Unit I	1]	Robert Browning	:	[i] My Last Duchess	20
---------------	----	-----------------	---	---------------------	----

S-(F) NEW ARTS SYLL. OF MA ENG. PART –I SEM. –I & II – 09

				[ii] The Last Ride Together	
Unit II	2]	Thomas Hardy	:	Mayer of Caster Bridge.	20
Unit III	3]	G.B. Shaw	:	Doctor's Dilemma	20

PAPER – 4 Code– ENG–P005 LITERATURE IN ENGLISH: 1914 – 2000

SEMESTER FIRST

					Periods
Unit I	1]	T.S. Eliot	:	[1] Hollow Men [2] Journey of the Magi	20
Unit II	2]	Edward Albee	:	The Zoo Story	20
Unit III	3]	Herman Melville	:	Moby Dick.	20

SEMESTER SECOND

Unit I	1]	W.B. Yeats	:	[1] The Second Coming [2] A Prayer fro My Daughter.	20
Unit II	2]	Ruth Praver Jhabwala	:	Heat and Dust.	20
Unit III	3]	Eugene O'Neil	:	Desire under The Elms.	20

THE PATTERN OF QUESTION PAPER

M.A. I YEAR [ENGLISH]

Time: 1.30 Hours

PAPER-1 LITERATURE IN ENGLISH: 1550 – 1660

SEMESTER FIRST

Marks-30

[i] All questions are compulsory and carry equal marks.

[ii] Answer in about four hundred words each.

Q.1 : On prescribed Metaphysical Poets with internal choice. 10

Q.2 : On Measure for Measure with internal choice. 10

Q.3 : On Spanish Tragedy with internal choice 10

Internal Evaluation: (a) Test 10

(b) Research project 10

SEMESTER SECOND

Marks-30

[i] All questions are compulsory and carry equal marks.

[ii] Answer in about four hundred words each.

Q.1: On Paradise Lost Book IX with internal choice 10

Q.2: On Hamlet with internal choice 10

Q. 3: On Doctor Faustus with internal choice 10

Internal Evaluation: (a) Test 10

(b) Research Project 10

S-(F) NEW ARTS SYLL. OF MA ENG. PART –I SEM. –I & II – 09

PAPER-2 LITERATURE IN ENGLISH: 1660 – 1798

Time: 1.30 Hours

SEMESTER FIRST

Marks-30

- [i] All questions are compulsory and carry equal marks.
- [ii] Answer in about four hundred words each.

Q.1: On Mc Flecknoe with internal choice 10

Q.2: On School For Scandal with internal choice 10

Q.3: On the prescribed poems by Thomas Gray with internal choice 10

Internal Evaluation: (a) Test

(b) Research Project

Internal Evaluation: (a) Test

(b) Research Project

SEMESTER SECOND

Time: 1.30 Hours

Marks-30

Q.1: On Rape of the Lock with internal choice 10

Q.2: On The Way of the World with internal choice 10

Q.3: On Tom Jones with internal choice 10

Internal Evaluation: (a) Test 10

(b) Research Project 10

PAPER-3 LITERATURE IN ENGLISH: 1798 – 1914

Time: 1.30 Hours

SEMESTER FIRST

Marks-30

- [i] All questions are compulsory and carry equal marks.
[ii] Answer in about four hundred words each.

Q.1: On <u>Wordsworth's</u> prescribed poems with internal choice	10
Q.2: On <u>Pride and Prejudice</u> with internal choice	10
Q.3: On the <u>Self Reliance</u> with internal choice	10
Internal Evaluation: (a) Test	10
(b) Research Project	10

SEMESTER SECOND

Marks-30

Q.1: On <u>Prescribed Pomes by Browning</u> with internal choice	10
Q.2: On <u>Mayer of Caster bridge</u> with internal choice	10
Q.3: On <u>Doctor's Dilemma</u> with internal choice	10
Internal Evaluation: (a) Test	10
(b) Research Project	10

PAPER-4LITERATURE IN ENGLISH: 1914 – 2000

Time: 1.30 Hours

SEMESTER FIRST

[i] All questions are compulsory and carry equal marks.

[ii] Answer in about four hundred words each.

	Marks-30
Q.1: On <u>Prescribed Poems by Eliot</u> with internal choice	10
Q.2: On <u>The Zoo Story</u> with internal choice	10
Q.3: On <u>Moby Dick</u> with internal choice	10
Internal Evaluation: (a) Test	10
(b) Research Project	10

SEMESTE SECOND

	Marks-30
Q.1: On <u>Prescribed Poems by Yeats</u> with internal choice	10
Q.2: On <u>Desire Under The Elms</u> with internal choice	10
Q.3: On <u>Heat and Dust</u> with internal choice	10
Internal Evaluation: (a) Test	10
(b) Research Project	10

Note: (1) For the Research Project the students can choose any writer a part from the prescribed writers from the period of the papers.

(ii) The Research Project should be in MLA Style (MLA Handbook).

S*/-230309/-

Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad.

B.A. First Year

ENGLISH COMPULSORY

Scheme of Marking

SEMESTER-I

Maxium Marks-30

Q. 1:-	Communicative Skill	10
Q. 2:-	Grammar	6
Q. 3:-	Prose with Inter Choice	7
Q. 4:-	Poetry with Internal Choice	7
Internal Evaluation:-	1] Test-	10
	2] Tutorial-	10

SEMESTER-II

Maxium Marks-30

Q. 1:-	Communicative Skill	10
Q. 2:-	Grammar	6
Q. 3:-	Prose with Inter Choice	7
Q. 4:-	Poetry with Internal Choice	7
Internal Evaluation:-	1] Test-	10
	2] Tutorial-	10

Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad.

B.A. First Year

ENGLISH OPTIONAL

PATTERN OF QUESTION PAPER

Time:- 1.30 hours

Paper-I Introduction to Language

**[Objective Questions should be asked on all Items with
Options 5 Out of 7]**

SEMESTER-I

Maxium Marks:-30

Q. 1:- Types of Sentences	05
Q. 2:- Words Classes	05
Q. 3:- Noun Phrases	05
Q. 4:- Verb Phrases	05
Q. 5:- Adjective, Adverb, Preposition Phrases	10

Internal Evaluation:- 1] Test- 10

2] Tutorial- 10

SEMESTER-II

Maxium Marks:-30

**[Objective Questions should be asked on all Items with
Options 5 Out of 7]**

Q. 1:- Sounds and symbols	05
Q. 2:- Syllables	05
Q. 3:- Word Accent	05
Q. 4:- Sentence Transcription	10
Q. 5:- Intonation	05

Internal Evaluation:- 1] Test- 10

2] Tutorial- 10

S-[F] NPW ARTS B.A. F.Y. PATTERN OF QUESTION PATTERN [SEM.WISE]
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad.

B.A. First Year

ENGLISH OPTIONAL

PATTERN OF QUESTION PAPER

Time:- 1.30 hours

PAPERS-II INTRODUCTION TO LITERATURE

MARKS-30

SEMESTER-I

Q.1: One Question should be asked with internal choice on Chapter-I and V of

R.J.Rees's Book 10

Q.2: Answer in about 300 Words on
Silas Marner with internal Choice. 10

Q.3: Short notes an any two out of four on
Silas Marner 10

Internal Evaluation:- 1] Test- 10

2] Tutorial- 10

SEMESTER-II

Q.1: One Question should be asked with internal choice on Chapter-III and
VII of R.J.Rees's Book

Q.2: Answer in about 300 Words on
The Merchant of Venice with internal Choice. 10

Q.3: Short notes an any two out of four on
The Merchant of Venice

10

Internal Evaluation:- 1] Test- 10

2] Tutorial- 10

S-[F] NPW ARTS B.A. F.Y. PATTERN OF QUESTION PATTERN [SEM.WISE]
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad.

B.A. /B.Sc./B.F.A./B.S.W.

First Year

ADDITIONAL ENGLISH [SECOND LANGUAGE]

PAPER-I

PATTERN OF QUESTION PAPER

SEMESTER –I

TOTAL MARKS-30

[A]	Prose	10 Marks
[B]	Poetry	10 Marks
[C]	Letter Writing	10 Marks
	Internal Evaluation :-	
	(a) Test	10
	(b) Tutorial	10

SEMESTE-II

TOTAL MARKS-30

[A]	Prose	10 Marks
[B]	Poetry	10 Marks
[C]	Essay Writing	10 Marks
	Internal Evaluation :-	
	(a) Test	10
	(b) Tutorial	10

S*/-240309/-

**Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University,
Aurangabad.**

Board of Studies in English

Basic Framework for the proposed under graduate syllabus

B.A.1st YEAR

(ENGLISH)

SEMESTER-I

ENG-CO-I-Compulsory English (The Communicator)

ENG-OP-I-Introduction to Language

ENG-OP-II- Introduction to Literature.

ENG-AD-III- Additional English (Voice and vision)

SEMESTER-II

ENG-CO-I-Compulsory English (The Communicator)

ENG-OP-I-Introduction to Language

ENG-OP-II- Introduction to Literature.

ENG-AD-III- Additional English (Voice and vision)

Dr. Babasheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad

Structure of Courses in English

F.Y.B.A.

SEMESTER-I

Paper Code. No.	Title of the Paper	Credits	Marks		
			Internal Assessment	Term End Exam.	Total
ENG-CO-1	The communicator'-Compulsary English	04	20	30	50
ENG-AD-04	Voice and Vision'-Additional English	04	20	30	50
	Total Credits and Marks Semester I	08	40	60	100

SEMESTER-II

Paper Code. No.	Title of the Paper	Credits	Marks		
			Internal Assessment	Term End Exam.	Total
ENG-OP-1	Introduction to Language	04	20	30	50
ENG-OP-2	Introduction to Literature	04	20	30	50
	Total Credits and Marks Semester II	08	40	60	100
	Total Credits and Marks of F.Y.B.A.	16	80	120	200

Internal Assessment : A) Class Test - 10 Marks B) Home Assignment-10 Marks

S-25 March, 2013 AC after Circulars from Circular No.153 & onwards

- 19 -

DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY**CIRCULAR NO.ACAD/NP/Arts/B.A.-Ist Yr./SEM.-I & II/158/2013**

It is hereby notified for information of all concerned that, the syllabus prepared by the Boards of Studies, Ad-hoc Boards & Committee and recommended by the Faculty of Arts, the **Academic Council at its meeting held on 25-03-2013** has accepted the following revised syllabi for **B.A., B.Sc., B.Com., B.F.A. & B.S.W. for First Year as Optional, Second Language under the Faculty of Arts progressively :-**

Sr. No.	Revised Syllabus	
[1]	B.A. [Marathi]	Semester- I & II,
[2]	B.A. [Hindi]	Semester- I & II,
[3]	B.A. [English] [Compulsory, Optional & Second Language]	Semester- I & II,
[4]	B.A. [Urdu and Arabic]	Semester- I & II,
[5]	B.A. [Islamic Studies]	Semester- I & II,
[6]	B.A. [Sanskrit]	Semester- I & II,
[7]	B.A. [Pali & Buddhism]	Semester- I & II.

This is effective from the **Academic Year 2013-2014** and onwards.

These syllabi are available on the University Website **www.bamu.net**

All concerned are requested to note the contents of this circular and bring the notice to the students, teachers and staff for their information and necessary action.

University Campus,
Aurangabad-431 004.
REF.NO.ACAD/NP/ARTS/IST YEAR/
Sem-I & II/2013/5548-4968
A.C.M.A.I.No.16.

Date:- 08-05-2013.

★
★
★
★
★
★
★

*****

(Signature)
Director,
Board of College and
University Development.

..2..

S-25 March, 2013 AC after Circulars from Circular No.153 & onwards

- 20 -

:: [2] ::

Copy forwarded with compliments to :-

- 1] **The Principals, affiliated concerned Colleges,
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University.**
- 2] **The Director, University Network & Information Centre, UNIC, with
a request to upload the above all syllabi on University Website
[www.bamu.net].**

Copy to :-

- 1] The Controller of Examinations,
- 2] The Superintendent, [B.A. Unit],
- 3] The Superintendent, [B.Sc. Unit],
- 4] The Superintendent, [B.Com. Unit],
- 5] The Superintendent, [Eligibility Unit],
- 6] The Programmer [Computer Unit-1] Examinations,
- 7] The Programmer [Computer Unit-2] Examinations,
- 8] The Director, [E-Suvidha Kendra], in-front of Registrar's Quarter,
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University,
- 9] The Public Relation Officer,
- 10] The Record Keeper,
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University.

..***..

S*/-080513/-

**DR.BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA
UNIVERSITY, AURANGABAD**

**HINDI
Syllabus**

**Second Language for
B.A./B.Com./B.Sc./B.F.A. - Ist Year**

Semester I & II

(Effective from June 2013 Onwards)

[Handwritten signatures]

*MMEB
12-03-2013*

B.A./B.Com./B.Sc./B.F.A. -I S.L.
Second Language

Semester - I

Second Language Hindi प्रश्नपत्र 1 सामान्य हिंदी-1

Semester - II

Second Language Hindi प्रश्नपत्र 2 सामान्य हिंदी-2

डॉ. सुकुमार मंडारे
अध्यक्ष
हिंदी पाठ्यक्रम समिति

बी.ए./बी.कॉम./बी.एस.सी./बी.एफ.ए.

प्रथम वर्ष : प्रथम सत्र

द्वितीय भाषा

प्रश्नपत्र 1 : सामान्य हिंदी - 1

➤ उद्देश्य :

1. संवेदना का विकास
2. भाषा कौशल का विकास

➤ अध्ययन-अध्यापन पद्धति :

1. व्याख्यान
2. दृक-श्रव्य साधनों का प्रयोग
3. स्वाध्याय/परियोजना

➤ पाठ्यक्रम :

अ) कहानी साहित्य :

पाठ्यपुस्तक :

1. कथा संसार : सम्पादक/समन्वयक : डॉ. माधव सोनटक्के हिंदी पाठ्य समिति वाणी प्रकाशन, नई दिल्ली (पाठ्यक्रम में समाविष्ट कहानियाँ : स्त्री और पुरुष, हर की जीत, दो बाँके, गौरी, एटम बम, पंचलाईट, अपरिचित)

आ) हिंदी भाषा :

1. हिंदी भाषा : उद्भव और विकास : सामान्य परिचय
2. देवनागरी लिपि : स्वरूप एवं विकास
3. हिंदी वर्तनी का मानक रूप
4. पारिभाषिक शब्दावली : स्वरूप और समस्याएँ

➤ संदर्भ ग्रंथ :

1. हिंदी कहानी का विकास : मधुरेश : सुमित प्रकाशन
2. हिंदी कहानी के सौ वर्ष : डॉ.एन.एम. सण्णी, जवाहर पुस्तकालय, आगरा
3. साठोत्तरी हिंदी लेखिकाओं की कहानियों में नारी : डॉ. मंगल कप्पीकेरे : विकास प्रकाशन, कानपुर
4. व्यावहारिक हिंदी : डॉ. माधव सोनटक्के : जयभारती प्रकाशन, इलाहाबाद
5. अच्छी हिंदी : रामचंद्र वर्मा : लोकभारती प्रकाशन, इलाहाबाद
6. व्यावहारिक हिंदी व्याकरण : हरदेव बाहरी : लोकभारती प्रकाशन, इलाहाबाद
7. हिंदी व्याकरण : व्योमेशचंद्र शुक्ल : वाणी प्रकाशन, दिल्ली

बी.ए./बी.कॉम./बी.एस.सी./बी.एफ.ए.

प्रथम वर्ष : द्वितीय सत्र

द्वितीय भाषा

प्रश्नपत्र 2 : सामान्य हिंदी - 2

➤ उद्देश्य :

1. संवेदना का विकास
2. भाषा कौशल का विकास

➤ अध्ययन-अध्यापन पद्धति :

1. व्याख्यान
2. दृक-श्रव्य साधनों का प्रयोग
3. स्वाध्याय/परियोजना

➤ पाठ्यक्रम :

अ) कहानी साहित्य :

1. कथा संसार : सम्पादक/समन्वयक : डॉ. माधव सोनटक्के हिंदी पाठ्य समिति, वाणी प्रकाशन, नई दिल्ली

(पाठ्यक्रम में समाविष्ट कहानियाँ : घर की तलाश, कसबे का आदमी, पोस्टमैन, छुट्टी का दिन, गुमशुदा की तलाश, दूज का टीका, मैं, शहर और वे)

आ) व्यावहारिक हिंदी:

1. व्यावहारिक लेखन : संक्षेपण, पल्लवन
2. पत्राचार : निजी, सामाजिक, सरकारी, अर्द्धसरकारी
3. कम्प्यूटर में हिंदी का प्रयोग
4. अनुवाद : स्वरूप और भेद

➤ संदर्भ ग्रंथ :

1. व्यावहारिक हिंदी : डॉ. माधव सोनटक्के, जयभारती प्रकाशन, इलाहाबाद
2. हिंदी कहानी : परंपरा और प्रगति : हरदयाल, वाणी प्रकाशन, नई दिल्ली
3. कहानी : स्वरूप और संवेदना : राजेन्द्र यादव, वाणी प्रकाशन, नई दिल्ली
4. प्रयोजनमूलक तथा व्यावहारिक हिंदी : डॉ. सुकुमार भंडारे, विकास प्रकाशन, कानपुर
5. व्यावहारिक हिंदी व्याकरण : हरदेव बाहरी, लोकभारती प्रकाशन, इलाहाबाद
6. हिंदी व्याकरण : व्योमेशचंद्र शुक्ल, वाणी प्रकाशन, नई दिल्ली
7. मानक हिंदी व्याकरण : पृथ्वीनाथ पाण्डे, जयभारती प्रकाशन, इलाहाबाद

अंक विभाजन तथा प्रश्नपत्र का प्रारूप

प्रथम सत्र

प्रश्नपत्र 1 द्वितीय भाषा : सामान्य हिंदी

समय 2 घण्टे

कुल अंक : 50

अंक

1)	'कथा संसार' की रचनाओं से विकल्प सहित ससंदर्भ व्याख्या	10
2)	'कथा संसार' की रचनाओं पर विकल्पसहित दीर्घोत्तरी प्रश्न	15
3)	हिंदी भाषा पर विकल्पसहित दीर्घोत्तरी प्रश्न	15
4)	टिप्पणी	10
	अ) हिंदी भाषा के पाठ्यक्रम पर विकल्पसहित	
	आ) 'कथा संसार' की रचनाओं पर विकल्पसहित	

अंक विभाजन तथा प्रश्नपत्र का प्रारूप

द्वितीय सत्र

प्रश्नपत्र 2 : द्वितीय भाषा : सामान्य हिंदी -2

समय 2 घण्टे

कुल अंक : 50

अंक

1)	'कथा संसार' की कहानियों से विकल्प सहित ससंदर्भ व्याख्या	10
2)	'कथा संसार' की कहानियों विकल्पसहित पर दीर्घोत्तरी प्रश्न	15
3)	व्यावहारिक हिंदी के पाठ्यक्रम पर विकल्पसहित दीर्घोत्तरी प्रश्न	15
4)	टिप्पणी	10
	अ) 'कथा संसार' की कहानियों पर विकल्पसहित	
	आ) व्यावहारिक हिंदी के पाठ्यक्रम पर विकल्पसहित	

**DR.BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA
UNIVERSITY, AURANGABAD**

**Syllabus
Optional Hindi for
B.A. - Ist Year
Semester I & II**

(Effective from June 2013 Onwards)

M. S. R. S.
12.03.2013.

B.A. - I Optional - Hindi

Semester - I

प्रश्नपत्र 1	उपन्यास साहित्य
प्रश्नपत्र 2	नाटक साहित्य

Semester - II

प्रश्नपत्र 3	हिंदी गद्य साहित्य
प्रश्नपत्र 4	एकांकी साहित्य

डॉ. सुबुभाक अंसारे
अध्यक्ष
हिंदी पाठ्यक्रम समिति

बी.ए. प्रथम वर्ष
ऐच्छिक हिंदी : प्रथम सत्र
प्रश्नपत्र 1: उपन्यास साहित्य

➤ उद्देश्य :

1. सामान्य आस्वादन और अभिरूचि का परिसंस्कार
2. जीवन मूल्यों के प्रति आस्था
3. उपन्यास साहित्य का अध्ययन
4. लेखन तथा भाषण कौशल का विकास

➤ अध्ययन-अध्यापन पद्धति :

1. व्याख्यान
2. दृक-श्रव्य साधनों का प्रयोग
3. कार्यशाला
4. परियोजना

➤ पाठ्यपुस्तकें :

1. अमिता : यशपाल : लोकभारती प्रकाशन, इलाहाबाद
2. आपका बंटी : मन्नू भंडारी : राधाकृष्ण प्रकाशन, दिल्ली

➤ पाठ्यांश :

1. हिंदी उपन्यास : स्वरूप एवं विकास
2. 'अमिता' उपन्यास का संवेदनागत अध्ययन
3. 'अमिता' उपन्यास का शिल्पगत अध्ययन
4. 'आपका बंटी' उपन्यास का संवेदनागत अध्ययन
5. 'आपका बंटी' उपन्यास का शिल्पगत अध्ययन

➤ संदर्भ ग्रंथ :

1. यशपाल के उपन्यास : समस्यामूलक अध्ययन : डॉ. सीलम व्यंकटेश राव : सीलम प्रकाशन, नामपल्ली हैदराबाद - 01
2. यशपाल का उपन्यास साहित्य : डॉ. सरोज बजाज, ऋषभचरण जैन

3. इतिहास और कल्पना का सुंदर समन्वय : अमिता : डॉ. बी.आर. धापसे, अभय प्रकाश, कानपुर 208021
4. मन्नू भंडारी की कथा यात्रा : संपादक - डॉ. किशोरसिंह तथा डॉ. मीरा सक्सेना : ज्ञान प्रकाशन, कानपुर
5. मन्नू भंडारी का रचना संसार : डॉ. मीना ईप्पन, जवाहर पुस्तकालय, सदर बाजार मथुरा, उत्तरप्रदेश
6. हिंदी के समकालीन उपन्यासों में राजनीतिक चेतना : डॉ. सुकुमार भंडारे, विकास प्रकाशन, कानपुर
7. हिंदी के चर्चित उपन्यासकार : डॉ. भगवतीचरण मिश्र, राजपाल अँड सन्स, कश्मीरी गेट, दिल्ली - 06

बी.ए. प्रथम वर्ष

ऐच्छिक हिंदी : प्रथम सत्र

प्रश्नपत्र 2 : नाटक साहित्य

➤ उद्देश्य :

1. हिंदी नाटक तथा रंगमंच का अध्ययन
2. संवेदना का विकास
3. नाट्यास्वादन तथा नाट्यालोचन क्षमता का विकास

➤ अध्ययन-अध्यापन पद्धति :

1. व्याख्यान
2. दृक-श्रव्य साधनों का प्रयोग
3. नाट्य पठन और प्रस्तुति
4. नाट्यालोचन का अभ्यास

➤ पाठ्यपुस्तकें :

1. विजय पर्व : डॉ. रामकुमार वर्मा, लोकभारती प्रकाशन, इलाहाबाद
2. होरी : प्रेमचंद : नाट्य रूपांतर : विष्णु प्रभाकर, राजपाल प्रकाशन, कश्मीरी गेट दिल्ली
3. अलख आजादी की : सुशीलकुमार सिंह, वाणी प्रकाशन, नई दिल्ली

➤ पाठ्यांश :

1. 'विजय पर्व' नाटक का संवेदनागत अध्ययन
2. 'विजय पर्व' का शिल्पगत अध्ययन
3. 'होरी' नाटक का संवेदनागत अध्ययन
4. 'होरी' नाटक का शिल्प तथा रूपांतरण पक्ष का अध्ययन
5. 'अलख आजादी' नाटक का संवेदनागत अध्ययन
6. 'अलख आजादी' नाटक का शिल्पगत अध्ययन

➤ संदर्भ ग्रंथ :

1. समकालीन संवेदना और हिंदी नाटक : शेखर वर्मा, विकास प्रकाशन, कानपुर
2. बीसवीं सदी का हिंदी नाटक और रंगमंच : डॉ. गिरीश रस्तोगी, ज्ञानपीठ प्रकाशन, नई दिल्ली
3. समकालीन रंगधर्मी नाटककार : लवकुमार लवलीन, विकास प्रकाशन, कानपुर
4. हिंदी नाटक : आज तक : डॉ. वीणा गौतम, शब्द सेतु प्रकाशन, नई दिल्ली
5. प्रसादोत्तर हिंदी नाटक : डॉ. नवनीत चौहान, आस्थाना प्रकाशन, भोपाल
6. नाटककार रामकुमार वर्मा : डॉ. कमल सुर्यवंशी, वाणी प्रकाशन, नई दिल्ली

बी.ए. प्रथम वर्ष

ऐच्छिक हिंदी : द्वितीय सत्र

प्रश्नपत्र 3 : हिंदी गद्य साहित्य

➤ उद्देश्य :

1. कहानी तथा व्यंग्य का अध्ययन
2. संवेदना का विकास
3. साहित्य आस्वादन तथा मूल्यांकन क्षमता का विकास

➤ अध्ययन-अध्यापन पद्धति :

1. व्याख्यान
2. दृक-श्रव्य साधनों का प्रयोग
3. स्वाध्याय/परियोजना

➤ पाठ्यपुस्तकें :

1. **कथा यात्रा** : संपादक/समन्वयक : डॉ. माधव सोनटक्के, हिंदी पाठ्य समिति, वाणी प्रकाशन, नई दिल्ली
2. **काग भगोडा** : हरिशंकर परसाई, वाणी प्रकाशन, नई दिल्ली
(पाठ्यक्रम में समाविष्ट व्यंग्य : इंटरव्यूह, मोफतलाल का होना डिप्टी कलक्टर, एक तृप्त आदमी, अनशकारी, एक दीक्षांत भाषण, रामसिंह की ट्रेनिंग, चमचे की दिल्ली यात्रा, विज्ञापन में बिकती नारी, सदाचार का ताबिज)

➤ पाठ्यांश :

1. कहानी : स्वरूप एवं विकास
2. 'कथा यात्रा' की कहानियों का संवेदना तथा शिल्पगत अध्ययन
3. व्यंग्य : स्वरूप एवं विकास
4. 'काग भगोडा' के व्यंग्यों का कथ्य और शिल्पगत अध्ययन

➤ संदर्भ ग्रंथ :

1. हरिशंकर परसाई : व्यक्तित्व और कृतित्व : मनोहर देवलिया, साहित्य वाणी प्रकाशन, इलाहाबाद
2. हरिशंकर परसाई के व्यंग्यों में वर्ग चेतना : डॉ. आभा भट्ट, जयभारती प्रकाशन, इलाहाबाद
3. हिंदी कहानी के सौ वर्ष : डॉ. एन.एम. सण्णी/ डॉ. अन्ना सालन, जवाहर पुस्तकालय, मथुरा
4. महिला रचनाकारों की कहानियों में जीवनमूल्य : भारती शेलके, विकास प्रकाशन, कानपुर

बी.ए. प्रथम वर्ष
ऐच्छिक हिंदी : द्वितीय सत्र
प्रश्नपत्र 4 : एकांकी साहित्य

➤ **उद्देश्य :**

1. हिंदी नाटकों के नये भेदों का अध्ययन
2. **संवेदना का विकास**
3. नाट्यास्वादन तथा नाट्यालोचन क्षमता का विकास

➤ **अध्ययन-अध्यापन पद्धति :**

1. व्याख्यान
2. दृक-श्रव्य साधनों का प्रयोग
3. एकांकी पठन तथा मंचन
4. नाट्यालोचन का अभ्यास

➤ **पाठ्यपुस्तकें :**

1. **एकांकी नये पुराने :** संपादक - श्रीमती मायासिंह, जयभारती प्रकाशन, इलाहाबाद (मीना कहाँ है तथा रास्ता बंद है छोड़कर शेष एकांकी)
2. **प्रतिनिधि महिला एकांकी :** संपादक - डॉ. माधव सोनटक्के, लोकभारती प्रकाशन, इलाहाबाद (मादा मिट्टी को छोड़कर शेष एकांकी)

➤ **पाठ्यांश :**

1. एकांकी : स्वरूप एवं भेद
2. हिंदी एकांकी : विकास
3. एकांकी नये पुराने के एकांकी का कथ्य एवं शिल्पगत अध्ययन
4. प्रतिनिधि महिला एकांकी के एकांकी का कथ्य एवं शिल्पगत अध्ययन

➤ **संदर्भ ग्रंथ :**

1. एकांकी और एकांकीकार : रामचरण महेंद्र, वाणी प्रकाशन, नई दिल्ली
2. रेडिओ नाटक की कला : सिद्धनाथ कुमार, राधाकृष्ण प्रकाशन, नई दिल्ली
3. साहित्य मनोविज्ञान और हिंदी एकांकी : गुरुदयाल बजाज राधाकृष्ण प्रकाशन, नई दिल्ली
4. हिंदी एकांकी का रंगमंचीय अनुशीलन : भुवनेश्वर महतो, अन्नपूर्णा प्रकाशन, कानपुर
5. हिंदी एकांकियों में सामाजिक जीवन की अभिव्यक्ति : म.के. गाडगील, पुस्तक संस्थान, कानपुर
6. हिंदी नाट्य साहित्य में महिला रचनाकारों का योगदान : डॉ. दीपा कुचेकर, विकास प्रकाशन, कानपुर

अंक विभाजन तथा प्रश्नपत्र का प्रारूप

प्रथम सत्र

प्रश्नपत्र 1 : उपन्यास साहित्य

समय 1 घण्टे	कुल अंक : 50
	अंक
1) उपन्यासों पर विकल्प सहित ससंदर्भ व्याख्या	10
2) 'अमिता' पर विकल्पसहित दीर्घोत्तरी प्रश्न	15
3) 'आपका बंटी' पर विकल्पसहित दीर्घोत्तरी प्रश्न	15
4) टिप्पणी	10
अ) 'अमिता' पर विकल्पसहित	
आ) 'आपका बंटी' पर विकल्पसहित	

अंक विभाजन तथा प्रश्नपत्र का प्रारूप

प्रथम सत्र

प्रश्नपत्र 2 : नाटक साहित्य

समय 1 घण्टे	कुल अंक : 50
	अंक
1) नाटकों पर विकल्प सहित ससंदर्भ व्याख्या	10
2) 'विजय पर्व' पर विकल्पसहित दीर्घोत्तरी प्रश्न	15
3) 'होरी/अलख आजादी की' पर विकल्पसहित दीर्घोत्तरी प्रश्न	15
4) टिप्पणी	10
अ) 'होरी' पर विकल्पसहित	
आ) 'अलख आजादी की' पर विकल्पसहित	

अंक विभाजन तथा प्रश्नपत्र का प्रारूप

द्वितीय सत्र

प्रश्नपत्र 3 : हिंदी गद्य साहित्य

समय 1 घण्टे

कुल अंक : 50

अंक

1)	कथा यात्रा/काग भगोडा से विकल्पसहित ससंदर्भ व्याख्या	10
2)	कथा यात्रा पर विकल्पसहित दीर्घोत्तरी प्रश्न	15
3)	'काग भगोडा' पर विकल्पसहित दीर्घोत्तरी प्रश्न	15
4)	टिप्पणी	10
	अ) कथा यात्रा पर विकल्पसहित	
	आ) काग भगोडा पर विकल्पसहित	

अंक विभाजन तथा प्रश्नपत्र का प्रारूप

द्वितीय सत्र

प्रश्नपत्र 4 : एकांकी साहित्य

समय 1 घण्टे

कुल अंक : 50

अंक

1)	एकांकी नये पुराने/प्रतिनिधि महिला एकांकी से विकल्पसहित ससंदर्भ व्याख्या	10
2)	एकांकी नये पुराने पर विकल्पसहित दीर्घोत्तरी प्रश्न	15
3)	प्रतिनिधि महिला एकांकी पर विकल्पसहित दीर्घोत्तरी प्रश्न	15
4)	टिप्पणी	10
	अ) एकांकी नये-पुराने पर विकल्पसहित	
	आ) प्रतिनिधि महिला एकांकी पर विकल्पसहित	

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ,
औरंगाबाद -४३१००४

पाठ्यक्रम

बी.ए. द्वितीय वर्ष

(द्वितीय भाषा : एवं ऐच्छिक हिंदी
सत्र तृतीय -चतुर्थ)

जून २०१४ से क्रियान्वित

(Effect from June -२०१४ & onwards)

<p>प्रश्नपत्र -III</p> <p>प्रश्नपत्र -V</p> <p>प्रश्नपत्र-VI</p>	<p>तृतीय सत्र</p> <p>द्वितीय भाषा - हिंदी</p> <p>:बी.ए.: सामान्य हिंदी -३</p> <p>ऐच्छिक हिंदी</p> <p>:कथेत्तर गद्य साहित्य</p> <p>:प्रयोजनमूलक हिंदी- १</p>
<p>प्रश्नपत्र -IV</p> <p>प्रश्नपत्र -VII</p> <p>प्रश्नपत्र -VIII</p>	<p>चतुर्थ सत्र</p> <p>द्वितीय भाषा- हिंदी</p> <p>:बी.ए.: सामान्य हिंदी -४</p> <p>ऐच्छिक हिंदी</p> <p>:आधुनिक हिंदी कविता</p> <p>:प्रयोजनमूलक हिंदी -२</p>

बी.ए. द्वितीय वर्ष : द्वितीय भाषा (SL. Hindi)

प्रश्नपत्र -III सामान्य हिंदी :३

तृतीय सत्र - (Semester -III)

सत्र पद्धति २०१४ से लागू

उद्देश्य :

- १) साहित्य आस्वादन अभिरुची का परिसंस्कार
- २) जीवन मूल्यों के प्रति आस्था
- ३) अत्याधुनिक इलेक्ट्रानिक माध्यमों का परिचय

अध्ययन -अध्यापन प्रक्रिया

- १) व्याख्यान पद्धति
- २) लेखन एवं पठन कौशल वृद्धि लिए अभ्यास
- ३) दृक-श्रव्य माध्यम का प्रयोग

पाठ्यपुस्तक :

अ.गद्य के विविध आयाम, संपा.-प्रो.जयमोहन एम.एस., वाणी प्रकाशन, नई दिल्ली

● पाठ्यक्रम में समाविष्ट रचनाएँ

- १) आत्मवृत्त : मेरा जीवन
- २) रेखाचित्र- नीलकंठ मोर
- ३) संस्मरण -कमला
- ४) निबंध- शिरीष के फुल
- ५) यात्रावृत्त - चीड़ो पर चाँदनी

आ. प्रयोजनमूलक हिंदी

- १) प्रयोजनमूलक भाषा
  - अ) भाषा का स्वरूप एवं महत्त्व
  - आ) भाषा की परिभाषा, विशेषताएँ एवं प्रकार्य
  - इ) वैश्वीकरण के परिप्रेक्ष्य में हिंदी भाषा का महत्त्व
- २) भाषा शिक्षण : स्वरूप एवं प्रक्रिया
  - अ) भाषा शिक्षण की प्रक्रिया,

आ) भाषा कौशल

१. श्रवण कौशल

२. भाषण कौशल

३. वाचन कौशल

४. लेखन कौशल

३) व्यावसायिक हिन्दी

अ) वाणिज्य व्यापार : तात्पर्य एवं स्वरूप

आ) वाणिज्य व्यापार के साधन

इ) वाणिज्य व्यापार और भाषिक प्रकार्य

ई) वाणिज्य-व्यावसायिक भाषा : संरचनात्मक विशेषताएँ

उ) व्यावसायिक पत्र लेखन

४) निबंध लेखन :

अ) निबंध : तात्पर्य एवं स्वरूप

आ) निबंध लेखन : साहित्यिक / सामाजिक/ समसामायिक समस्या /
वैज्ञानिक विषय

संदर्भ ग्रंथ :

१) साहित्य विधाओं की प्रकृति : देवी शंकर अवस्थी

२) हिंदी गद्य : विन्यास और विकास : डॉ. रामस्वरूप चतुर्वेदी

३) हिंदी का गद्य पर्व : डॉ. नामवर सिंह

४) हिंदी के अद्यतन अनुप्रयोग : डॉ. माधव सोनटक्के

५) प्रयोजनमूलक तथा व्यावहारिक हिंदी : डॉ. सुकुमार भंडारे

प्रश्नपत्र का प्रारूप तथा अंक विभाजन

कुल अंक -५०

प्र.१	'गद्य के विविध आयाम' पर ससंदर्भ व्याख्या विकल्प सहित	१०
प्र.२	'गद्य के विविध आयाम' पर विकल्प सहित दीर्घोत्तरी प्रश्न	१५
प्र.३	प्रयोजनमूलक हिन्दी के पाठ्यांश पर विकल्प सहित दीर्घोत्तरी प्रश्न	१५
प्र.४	टिप्पणी लिखिए	
	अ) प्रयोजन मूलक हिन्दी के पाठ्यांश पर विकल्प सहित	०५
	आ) प्रयोजनमूलक हिन्दी के पाठ्यांश पर विकल्प सहित	०५

बी.ए.द्वितीय: द्वितीय भाषा
प्रश्नपत्र -IV सामान्य हिंदी :४
चतुर्थ सत्र (Semister -IV)
सत्र पद्धति २०१४ लागू

उद्देश्य :

- १) साहित्य आस्वादन अभिरुची का परिसंस्कार
- २) जीवन मूल्यों के प्रति आस्था
- ३) भाषा प्रायोगिकी - विज्ञापन कला व ज्ञान
- ४) अत्याधुनिक इलेक्ट्रानिक माध्यमों का परिचय

अध्ययन- अध्यापन प्रक्रिया

- १) व्याख्यान पद्धति
- २) लेखन व पठन कौशल वृद्धि के लिए अभ्यास
- ३) दृक-श्रव्य माध्यमों का प्रयोग

पाठ्य - पुस्तक: गद्य के विविध आयाम

संपा. प्रो. जयमोहन एम.एस., वाणी प्रकाशन, नई दिल्ली

● पाठ्यक्रम समाविष्ट रचनाएँ

- १) डायरी- स्त्री घर
- २) व्यंग्य - कर कमल हो गये
- ३) रिपोर्टाज - जहाँ आकाश नहीं दिखाई देता.
- ४) निबंध- कुरीति तोड़ो, परिवार नहीं
- ५) जीवनी - स्वामी दयानंद

प्रयोजनमूलक हिन्दी

१) मीडिया लेखन -

अ. जनसंचार माध्यम : विविध रूप

आ. समाचार लेखन

इ. रेडिओ वार्ता लेखन

ई. फीचर लेखन

२) वैज्ञानिक, तकनीकी हिन्दी

अ. वैज्ञानिक, तकनीकी लेखन का सरूप एवं विशेषताएँ

आ. वैज्ञानिक लेखन में पारिभाषिक शब्दावली की भूमिका

१) पारिभाषिक शब्दावली का निर्माण : सिद्धान्त एवं प्रयोग

२) वैज्ञानिक तकनीकी शब्दावली (परिशिष्ट -अ)

३) वैज्ञानिक तकनीकी अनुवाद का स्वरूप

४) वैज्ञानिक तकनीकी अनुवाद व्यवहार

३) अशुद्धि शोधन

अ. शब्द अशुद्धि

आ. वाक्य अशुद्धि

इ. मुद्रित शोधन

४. अनुवाद

अ) बैंकिंग अनुवाद

आ) मीडिया अनुवाद

संदर्भ ग्रंथ :

१) साहित्य विधाओं की प्रकृति : देवी शंकर अवस्थी

२) हिंदी गद्य : विन्यास और विकास : डॉ. रामस्वरूप चतुर्वेदी

३) हिंदी का गद्य पर्व : डॉ. नामवर सिंह

४) हिंदी के अद्यतन अनुप्रयोग : डॉ. माधव सोनटक्के

५) प्रयोजनमूलक तथा व्यावहारिक हिंदी : डॉ. सुकुमार भंडारे

प्रश्नपत्र का प्रारूप तथा अंक विभाजन

कुल अंक -५०

प्र.१	'गद्य के विविध आयाम' पर ससंदर्भ व्याख्या विकल्प सहित	१०
प्र.२	'गद्य के विविध आयाम' पर विकल्प सहित दीर्घोत्तरी प्रश्न	१५
प्र.३	प्रयोजनमूलक हिन्दी के पाठ्यांश पर विकल्प सहित दीर्घोत्तरी प्रश्न	१५
प्र.४	टिप्पणी लिखिए : अ) प्रयोजनमूलक हिन्दी के पाठ्यांश पर विकल्प सहित आ) प्रयोजनमूलक हिन्दी के पाठ्यांश पर विकल्प सहित	०५ ०५

बी.ए.द्वितीय: (ऐच्छिक हिन्दी)
प्रश्नपत्र -V कथेत्तर गद्य साहित्य
तृतीय सत्र (Semister -III)
सत्र पद्धति २०१४ लागू

उद्देश्य :

- १) साहित्य आस्वादन अभिरूची में वृद्धि
- २) जीवन मूल्यों के प्रति आस्था
- ३) हिन्दी कथेत्तर गद्य संवेदना की परम्परा का परिचय

अध्ययन- अध्यापन प्रकिया

- १) व्याख्यान पद्धति
- २) लेखन पठन कौशल वृद्धि के लिए अभ्यास
- ३) दृक-श्रव्य माध्यमों का प्रयोग

पाठ्य - पुस्तक:

- १) **गद्य प्रभा** - संपा. आलोक गुप्ता, राज्यपाल एण्ड सन्स, नयी दिल्ली
- २) **गद्य गौरव** - संपा. डॉ.ई.रा. स्वामी, राजकमल प्रकाशन, नयी दिल्ली

संदर्भ ग्रंथ :

- १) हिंदी गद्य का परिप्रेक्ष्य - डॉ. सत्येंद्र
- २) हिंदी के प्रतिनिधि निबंधकार : डॉ. विनोद
- ३) यात्रा साहित्य का उद्भव और विकास डॉ. सुरेंद्र माथुर
- ४) हिंदी का गद्य साहित्य : डॉ. रामचंद्र
- ५) हिंदी आत्मकथा : स्वरूप एवं साहित्य : कमलेश सिंह

प्रश्नपत्र का प्रारूप तथा अंक विभाजन

कुल अंक -५०

प्र.१	'गद्य प्रभा' की रचनाओं से ससंदर्भ व्याख्या विकल्प के साथ	१०
प्र.२	'गद्य प्रभा' पर दीर्घोत्तरी प्रश्न विकल्प के साथ	१५
प्र.३	'गद्य गौरव' पर दीर्घोत्तरी प्रश्न विकल्प के साथ	१५
प्र.४	टिप्पणियाँ लिखिए	
	अ) 'गद्य प्रभा' पर विकल्प के साथ	०५
	आ) 'गद्य गौरव' पर विकल्प के साथ	१५

बी.ए. द्वितीय वर्ष : (ऐच्छिक हिन्दी)
प्रश्नपत्र -VI प्रयोजनमूलक हिन्दी -I
तृतीय सत्र (Semester -III)
सत्र पद्धति २०१४ लागू

उद्देश्य :

- १) हिन्दी भाषा के विविध रूपों का परिचय
- २) राजभाषा हिन्दी के विभिन्न पहलुओं का परिचय
- ३) प्रयोजनमूलक भाषा तथा अनुवाद की भूमिका का परिचय

अध्ययन- अध्यापन प्रकिया

- १) व्याख्यान पद्धति
- २) कार्यशाला
- ३) सर्वेक्षण / निरीक्षण
- ४) दृक-श्रव्य साधनों का प्रयोग

पाठ्य - पुस्तक:

- १) हिन्दी भाषा : स्वरूप एवं विकास
  - अ. हिन्दी नामकरण एवं विभिन्न रूप
  - आ. भारतीय आर्यभाषा : विकासात्मक सामान्य परिचय
  - इ. हिन्दी भाषा : क्रमिक विकास
  - ई. हिन्दी का अंतरराष्ट्रीय परिदृश्य
- २) हिन्दी भाषा का मानकीकरण
  - अ. मानक भाषा : संकल्पना एवं स्वरूप
  - आ. भाषा मानकीकरण की प्रक्रिया एवं पद्धति
  - इ. मानक भाषा के लक्षण एवं विशेषताएँ
  - ई. मानक हिन्दी : स्वरूपगत लक्षण एवं विशेषताएँ
  - उ. मानक हिन्दी : संरचनात्मक लक्षण एवं विशेषताएँ
  - ऊ. मानक हिन्दी की विकास यात्रा

- ३) देवनागरी लिपि : उद्भव और विकास
अ.भाषा और लिपि
आ.लिपि : तात्पर्य और विकास
इ. देवनागरी लिपि : उद्भव और विकास
ई. देवनागरी लिपि की वैज्ञानिकता
उ. इलेक्ट्रानिक माध्यम और देवनागरी लिपि
- ४) प्रयोजनमूलक हिंदी : स्वरूप एवं विशेषताएँ
अ.प्रयोजनमूलक हिंदी : तात्पर्य एवं विशेषताएँ
आ.प्रयोजनमूलक हिंदी : परिभाषा एवं स्वरूपगत विशेषताएँ
इ. प्रयोजनमूलक हिंदी का प्रयोगक्षेत्र एवं प्रयुक्तियाँ

संदर्भ ग्रंथ :

१. प्रयोजनमूलक हिंदी के विविध आयाम : महेन्द्रसिंह राणा
२. प्रयोजनमूलक हिंदी : विनोद गोदरे
३. प्रयोजनमूलक हिंदी : डॉ. माधव सोनटक्के
४. प्रयोजनमूलक हिंदी के अधुनातन आयाम - डॉ. अंबादास देशमुख
५. प्रयोजनमूलक भाषा और कार्यालयी हिंदी - कृष्णकुमार गोस्वामी
६. हिंदी के प्रयोजनमूलक भाषारूप - डॉ. माधव सोनटक्के
७. प्रयोजनमूलक तथा व्यवहारिक हिंदी - डॉ. सुकुमार भंडारे

प्रश्नपत्र का प्रारूप तथा अंक विभाजन

	कुल अंक -५०
प्र.१ विकल्प के साथ लघुत्तरी प्रश्न	१०
प्र.२ विकल्प के साथ व दोद्योत्तरी प्रश्न	१५
प्र.३ विकल्प के साथ दोद्योत्तरी प्रश्न	१५
प्र.४ टिप्पणियाँ लिखिए	
अ) विकल्प के साथ टिप्पणी	०५
आ) विकल्प के साथ टिप्पणी	०५

बी.ए. द्वितीय वर्ष : (ऐच्छिक हिन्दी)
प्रश्नपत्र -VII आधुनिक हिन्दी कविता -I
चतुर्थ सत्र (Semester -IV)
सत्र पद्धति २०१४ लागू

उद्देश्य :

- १) साहित्य आस्वादन अभिरूची का परिचय
- २) जीवन मूल्यों के प्रति आस्था
- ३) हिन्दी पद्य संवेदना की परम्परा से परिचय

अध्ययन- अध्यापन प्रक्रिया

- १) व्याख्यान पद्धति
- २) लेखन व पठन कौशल वृद्धि के लिए अभ्यास
- ३) दृक-श्रव्य माध्यमों का प्रयोग

पाठ्य - पुस्तके:

- १) चुनी हुई हिन्दी कविताएँ - संपा. गोविन्द प्रसाद, वाणी प्रकाशन, दिल्ली
- २) भूमिजा (खण्ड काव्य) नागार्जुन, राधाकृष्ण प्रकाशन, नई दिल्ली

संदर्भ ग्रंथ :

- १) नये प्रतिनिधि कवि : डॉ. हरिचरण शर्मा
- २) लंबी कविता का रचना विधान - सं. नरेंद्र मोहन
- ३) लंबी कविताएँ : वैचारिक सरोकार : डॉ. बलदेव बंशी
- ४) समकालीन हिंदी कविता की संवेदना : डॉ. गोविंद रजनीश
- ५) नागार्जुन का काव्य : एक नव मूल्यांकन - जे.बी. ओझा

प्रश्नपत्र का प्रारूप तथा अंक विभाजन

कुल अंक - ५०

प्र. १. 'चुनी हुई लंबी कविताओं' से ससंदर्भ व्याख्या विकल्प के साथ	१०
प्र. २. 'चुनी हुई लंबी कविता' पर दीर्घोत्तरी प्रश्न विकल्प के साथ	१५
प्र. ३. 'भूमिजा' पर दोर्घोत्तरी प्रश्न विकल्प के साथ	१५
प्र. ४. टिप्पणियाँ लिखिए।	
अ. 'चुनी हुई लंबी कविता' पर विकल्प के साथ	०५
आ. 'भूमिजा' पर विकल्प के साथ	०५

बी.ए. द्वितीय वर्ष (ऐच्छिक हिन्दी)
प्रश्नपत्र VIII प्रयोजनमूलक हिन्दी - २
चतुर्थ सत्र (Semester - IV)
सत्र पद्धति २०१४ से लागू

उद्देश्य :

१. हिन्दी भाषा के विविध रूपों का परिचय
२. राजभाषा हिन्दी के विभिन्न पहलुओं का परिचय
३. प्रयोजनमूलक भाषा तथा अनुवाद की भूमिका का परिचय

अध्ययन - अध्यापन प्रक्रिया :

१. व्याख्यान पद्धति
२. कार्यशाला
३. सर्वेक्षण / निरीक्षण
४. दृक-श्रव्य साधनों का प्रयोग

प्रयोजनमूलक हिन्दी - २

१. पारिभाषिक शब्दावली
  - अ. पारिभाषिक शब्दावली : : तात्पर्य, परिभाषा एवं सामान्य विशेषताएँ
  - आ. पारिभाषिक शब्दावली : निर्धारण के सिद्धान्त
  - इ. पारिभाषिक शब्दावली : विविध दृष्टिकोण एवं प्रयास :
  - ई. भारतीय पारिभाषिक शब्दावली : समस्याएँ एवं समाधान
  - उ. हिन्दी शब्द सम्पदा
  - ऊ. हिन्दी पारिभाषिक शब्द (परिशिष्ट - आ)
२. राजभाषा हिन्दी
  - अ. राजभाषा और राष्ट्रभाषा : अवधारणा एवं स्वरूप
  - आ. राजभाषा और राष्ट्रभाषा हिन्दी : ऐतिहासिक परिप्रेक्ष्य
  - इ. राजभाषा हिन्दी : संविधानिक प्रावधान
  - ई. राजभाषा हिन्दी : प्रचार एवं प्रसार : संस्थागत कार्य
  - उ. राष्ट्रभाषा हिन्दी : प्रचार एवं प्रसार वैयक्तिक कार्य : म. गांधी, नेताजी सुभाषचंद्र बोस, डॉ. बाबासाहेब अम्बेडकर

३. प्रयोजनमूलक हिंदी : लेखन पक्ष
  - अ. प्रारूपण : सिद्धान्त और व्यवहार
  - आ. टिप्पण : सिद्धान्त और व्यवहार
  - इ. संक्षेपण : सिद्धान्त और व्यवहार
  - ई. प्रतिवेदन : सिद्धान्त और व्यवहार
  - उ. समाचार : सिद्धान्त और व्यवहार
४. प्रयोजनमूलक अनुवाद
  - अ. अनुवाद : स्वरूप एवं प्रक्रिया
  - आ. कार्यालयी अनुवाद : स्वरूप एवं समस्याएँ
  - इ. वैज्ञानिक अनुवाद : स्वरूप एवं समस्याएँ
  - ई. जनसंचार माध्यमों में अनुवाद : स्वरूप एवं समस्याएँ

संदर्भ ग्रंथ :

१. प्रयोजनमूलक हिंदी के विविध आयाम : महेन्द्रसिंह राणा
२. प्रयोजनमूलक हिंदी : विनोद गोदरे
३. प्रयोजनमूलक हिंदी : डॉ. माधव सोनटक्के
४. प्रयोजनमूलक हिंदी के अधुनातन आयाम - डॉ. अंबादास देशमुख
५. प्रयोजनमूलक भाषा और कार्यालयी हिंदी - कृष्णकुमार गोस्वामी
६. हिंदी के प्रयोजनमूलक भाषारूप - डॉ. माधव सोनटक्के
७. प्रयोजनमूलक तथा व्यवहारिक हिंदी - डॉ. सुकुमार भंडारे

प्रश्नपत्र का प्रारूप तथा अंक विभाजन

	कुल अंक - ५०
प्र. १. विकल्प के साथ लघुत्तरी प्रश्न	१०
प्र. २. विकल्प के साथ दीर्घोत्तर की प्रश्न,	१५
प्र. ३. विकल्प के साथ दीर्घोत्तर की प्रश्न	१५
प्र. ४. टिप्पणियाँ लिखिए।	
अ. विकल्प के साथ टिप्पणी	०५
आ. विकल्प के साथ टिप्पणी	०५

परिशिष्ट - आ
प्रयोजनमूलक हिंदी

१	Acknowledgement	-	पावती, अभिस्वीकृति
२	Action	-	कार्यवाही, कार्रवाई
३	Advance	-	अग्रिय पेशगी
४	Agreement	-	करार, अनुबंध
५	Allowance	-	भत्ता
६	Allotment	-	अबंटन
७	Aproval	-	अनुमोदन
८	Budget	-	आय-व्यय, बजट
९	Charge	-	कार्यभार, आरोप
१०	Cicular	-	परिपत्र
११	Clarification	-	स्पष्टीकरण
१२	Confidential	-	गोपनीय
१३	Compensation	-	क्षतिपूर्ति, मुआवजा
१४	Consumer	-	उपभोक्ता
१५	Declaration	-	घोषणा
१६	Despatch	-	प्रेषण
१७	Document	-	प्रलेख, दस्तावेज
१८	Enclosure	-	संलग्नक, अनुलग्नक
१९	Establishment	-	स्थापना, संस्थान, प्रतिष्ठान
२०	Formal	-	औपचारिक
२१	Gazatte	-	राजपत्र, गजट
२२	Honorary	-	अवैतनिक, मानद
२३	Instruction	-	अनुदेश
२४	Invoice	-	बीजक
२५	Manual	-	नियमपुस्तिका
२६	Marginal	-	सीमांत, उपन्तिक
२७	Memorandum	-	ज्ञापन, स्मरण-पत्र
२८	Motion	-	प्रस्ताव
२९	Notification	-	अधिसूचना
३०	Ordinance	-	अध्यादेश
३१	Overdraft	-	अधिविकर्ष, ओवरड्राफ्ट
३२	Planing	-	योजना
३३	Press Communiq	-	प्रेस विज्ञप्ति
३४	Privilege	-	विशेषाधिकार
३५	Probation	-	परिविक्षा, परख
३६	Quarum	-	गणपूर्ति, कोरम अभिलेख, रिकार्ड
३७	Record	-	पंजीकरण
३८	Registration	-	अभ्युक्ति

३९	Remarks	- अनुस्मारक
४०	Reminder	- नवीकरण
४१	Renewal	- संकल्प
४२	Resoulation	- मंजूरी
४३	Sanction	- प्रतिभू, जमानत
४४	Surety	- निविदा
४५	Tender	- निबंधन और शर्तें
४६	Terms and Conditions	- एकक
४७	Unit	- सत्यापन
४८	Verification	- चेतावनी
४९	Warning	- चेतावानी
५०	Write-up	- आलेख

आ) व्यावसायिक-व्यापारिक

५१	Accountancy	- लेखाशास्त्रा
५२	Acqualtance	- परिचय
५३	Along	- हुंडीपत्र
५४	Arbitrator	- मध्यस्त
५५	Assets	- परिसंपत्ति
५६	Assay	- परख
५७	Basic Price	- मूल किमत
५८	Bill	- हुंडी पत्र
५९	Bond	- बंध पत्र
६०	Bonus	- लाभांश
६१	Cargo	- जहाजी माल
६२	Claimant	- दावेदार
६३	Clearance	- निकासी
६४	Closing Balance	- रोकड
६५	Commission	- छुट, दस्तुरी
६६	Commuted Value	- रुपान्तरित मूल्य
६७	Credit	- साख
६८	Damages	- हर्जाना
६९	Day Book	- रोजनामचा
७०	Dead Account	- बंद खाता
७१	Costms	- सीमा शुल्क
७२	Nomination	- मनोनयन
७३	Octroi	- चुंगी
७४	Operating Profit	- प्रचलित लाभ
७५	Order Cost	- एकशः लाभ
७६	Out put	- उत्पादन
७७	Out Standing	- बकाया
७८	Over Charging	- अर्थमूल्याधान

७९	Over Valuation	- अधिमूल्यन
८०	Pawn	- गिरवी
८१	Payable to Bearer	- वाहक देय
८२	Promissory Note	- बीमा किस्त
८३	Provisional Bond	- प्रतिज्ञा पत्र, प्रतिश्रुति पत्र
८४	Qualitative	- अनन्तिम बाँड
८५	Quantum	- गुणात्मक
८६	Quotation	- मात्रात्मक
८७	Quotation	- प्रमात्रा
८८	Recurring	- निर्य
८९	Satisfy Price	- आवर्तन
९०	Satisfy Price	- संपृप्ति मूल्य
९१	Secular Value	- दीर्घकालीन मूल्य
९२	Sinking Fund	- निक्षेय निधि
९३	Standard Cost	- मानक लागत
९४	Validity	- प्रामाणिकता
९५	Ware	- बिकाड माल
९६	Waiting list	- प्रतीक्षा सूची
९७	Year book	- वार्षिकी
९८	Zone	- क्षेत्र
९९	Zonal	- आँचलिक
१००	Zero Cost	- शून्य लागत

इ-जनसंचार माध्यम

क) पत्रकारिता

१०१	Ace News man	- विशिष्ट प्रकार
१०२	Alignment	- संरेखन
१०३	Audit Bureau of Circulation (ABC)	- प्रसार संख्या गनन संस्थान
१०४	Blow up	- विस्तार, प्रस्तार
१०५	By line	- सूत्रोल्लेख, नामोल्लेख
१०६	Caption	- चित्र शीर्षक
१०७	Case Rome	- मुद्राक्षर कक्ष
१०८	Centre Spred	- मध्यपृष्ठीय सज्जा
१०९	City Representative	- नगर संवाददाता
११०	Copy Manuscript	- पांडुलिपि
१११	Copy Right (C)	- कृति-स्वाम्य
११२	Demy	- डिमाई, आकार
११३	Desk man	- उपसम्पादक
११४	Format	- आरूप, प्रारूप
११५	Free Lancer	- स्वतंत्र, पत्रकार
११६	Eye Brow	- सहशीर्षक
११७	Hard news	- दुर्लभ समाचार

११८	Emposition	-	पृष्ठ योजना
११९	Late News	-	छपते-छपते
१२०	News Source	-	समाचार स्रोत
१२१	Opinion Press	-	विचारपत्र
१२२	Please Turn Over (P.T.O.)	-	कृपया पृष्ठउपटिए (कृ.प.उ.)
१२३	Put to bed	-	मुद्रणार्थ प्रस्तुत
१२४	Teleprinter	-	दूरमुद्रक
१२५	Telex	-	दूरमुद्रक एक्सचेंज

ख) रेडियो - दुरदर्शन

१२६	Adder	-	मिक्षक
१२७	Arial	-	आकाशी, एरियल
१२८	Antena	-	अन्टेना
१२९	Audio	-	श्राव्य ध्वनि
१३०	Bet-Frequency	-	स्पंदन लहरी
१३१	Broad Costing	-	प्रक्षेपण
१३२	Chorominance signal	-	रंगीन लहरी
१३३	Circuit	-	मंडल
१३४	Compatibility	-	सूसंगतता
१३५	Detector	-	शोधक
१३६	Frequency	-	कंपन गति
१३७	Fringe Area	-	बिटल क्षेत्र
१३८	Luminance Signal	-	प्रकाश लहरी
१३९	Mass production	-	सामूहिक निर्माण
१४०	Microphone	-	सूक्ष्म श्रवण
१४१	Motion Picture	-	चलचित्र
१४२	Oscillation	-	आंदोलक लहरें
१४३	picture Element	-	चित्रांकन
१४४	Pick-Up	-	ध्वनि उद्गाहक
१४५	Range	-	श्रेणी, स्तर
१४६	Retifier	-	विशोधक
१४७	Scanning	-	चित्र लेखन
१४८	Transmission	-	प्रक्षेपण
१४९	Tunning	-	समस्वरण

ग) संगणक - इंटरनेट आदि :

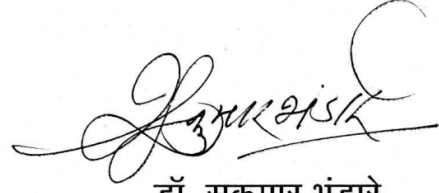
१५०	Application	-	अनुप्रयोग क्रमादेश
१५१	Binary - Number	-	द्वि आधारी अंकन
१५२	Control Unit	-	नियंत्रण इकाई
१५३	Cursor Control	-	कर्सर नियंत्रक
१५४	Calculator	-	अभिकलत्र
१५५	Digital	-	अंकीक आँकडा संचरण

	Data Transmission	
१५६	Dynamic Memory	- गतिक स्मृति
१५७	Decimal Number	- दशमलच अंकन
१५८	Hot Stand by	- आपात उपयोगी
१५९	High level integration	- उच्चस्तरिय समाकलन
१६०	Input	- निवेश
१६१	Instruction	- अनुदेश
१६२	Internal storage	- आंतरिक भंडारण
१६३	Moniter	- दृश्य पटल
१६४	Module	- प्रतिरूपन
१६५	Out put	- निग्रम
१६६	Operation System	- प्रचालन तंत्र
१६७	Processing Unit	- संसाधन इकाई
१६८	Program	- क्रमादेश
१६९	Read only memory (ROM)	- पठन मात्र स्मृति
१७०	Random Accesess memory (RAM)	- यादृच्छिक अभिगम स्मृति
१७१	System design	- तंत्र अभिकलन
१७२	Updating	- अद्यतनकरण
१७३	User	- उपयोक्ता
१७४	Virtual Computing System	- आभासी अभिकलन तंत्र

ई) विधि और न्याय

१७५	Accused	- अभियुक्त
१७६	Accusation	- अभियाग
१७७	Act of grace	- क्षमादान
१७८	Bailable of tence	- जमानतीय अपराध
१७९	By-laws	- उपनियम
१८०	Costody	- अभिरक्षा
१८१	Criminal trail	- न्यायिक विचारता
१८२	Defendant	- प्रतिवादी
१८३	Defamtion	- मानहानी
१८४	Legal	- विधिक
१८५	Licn	- धारणाधिकार
१८६	Plentif	- वादी
१८७	Prosecutor	- अभियोजक
१८८	prosecution	- अभियाजन
१८९	Record	- अभिलेख
१९०	Resistance	- प्रतिरोध

१९१	Representation	-	अभ्यासदर्शन
१९२	Section	-	धारा
१९३	Sub-Section	-	उप-धारा
१९४	Sub-Clause	-	उपखण्ड
१९५	Session Court	-	सत्र न्यायालय
१९६	Supreme Court	-	उच्चमत न्यायालय
१९७	Surrender	-	अभिअर्पन
१९८	Show cause	-	कारण-पृच्छा
१९९	Warning	-	चेतावनी
२००	Withdraw From a suit	-	बाद से प्रत्याहुन करना

डॉ. सुकुमार भंडारे
 अध्यक्ष, हिंदी पाठ्यक्रम समिति
 डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा
 विद्यापीठ, औरंगाबाद

S-30th May, 2015 AC after Circulars from Circular No.147 & onwards - 1 -

DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY
CIRCULAR NO.ACAD/SU/Arts/B.A.III Yr. Syll./1/2015

It is hereby notified for information to all the concerned that, on the recommendation of the Faculty of Arts the Academic Council at its meeting held on 30-05-2015 has accepted the **Revised**

Syllabi under the Faculty of Arts as under :-

Sr. No.	Name of the Subject	Semester
[1]	Marathi	V & VI
[2]	Hindi	V & VI
[3]	English	V & VI
[4]	Urdu & Arabic	V & VI
[5]	Pali and Buddhism	V & VI
[6]	Sanskrit	V & VI
[7]	Islamic Studies	V & VI

This is effective from the **Academic Year 2015-16 & onwards** as appended herewith.

All concerned are requested to note the contents of the circular and bring the notice to the students, teachers and staff for their information and necessary action.

University Campus,
Aurangabad-431 004.
REF.NO.ACAD/SU/COMM./
2015/2605-3004
Date:- 15-06-2015.

★
★
★
★
★
*****

Director,
Board of College and
University Development.

Copy forwarded with compliments to:-

- 1] The Principals, affiliated concerned colleges,
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University
- Copy to :-**
- 1] The Controller of Examinations,
  - 2] The Director, [E-Suvidha Kendra], in-front of Registrar's Quarter,
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University,
  - 3] The Superintendent, [B.A. Unit],
  - 4] The Programmer [Computer Unit-1] Examinations,
  - 5] The Programmer [Computer Unit-2] Examinations,
  - 6] The Record Keeper.

**DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA
UNIVERSITY, AURANGABAD**

Syllabus of

B.A.III Year

HINDI

Semester - V & VI

(Effect from - 2015-2016 and onwards)

Dr. S. K. Bhandarkar
Dean
Faculty of Hindi

Dr. S. K. Bhandarkar
Dr. B. K. Kulkarni
Dr. S. H. S. H.

Dr. S. H. S. H.

बी.ए. तृतीय वर्ष

पेपर क्र. IX - प्रादेशिक साहित्य

पंचम सत्र (Semester-V)

उद्देश्य	:		
	१	साहित्य अस्वादन-अभिरूचि का परिसंस्कार	
	२	जीवन मूल्यों के प्रति आस्था	
	३	प्रादेशिक साहित्य का ज्ञान	
	४	भारतीय साहित्य का अध्ययन	
अध्ययन-अध्यायन पद्धति	:		
	१	व्याख्यान पद्धति	
	२	लेखन एवं पठन कौशल विकास के लिए अभ्यास	
पाठ्यक्रम	:	अ. मराठी साहित्य	
	१	मराठी का कहानी साहित्य : सामान्य परिचय	
	२	दलित आत्मकथा साहित्य : सामान्य परिचय	
पाठ्यपुस्तके:			
	१	प्रतिनिधि कहानी : मराठी संपा: डॉ. माधव सोनटक्के, राजकमल प्रकाशन, नई दिल्ली	
	२	पराया: लक्ष्मण माने अनुवादक डॉ. दामोदर खडसे साहित्य अकादमी, रवीन्द्र भवन, फीरोजशाहा रोड, नई दिल्ली	

पाठ्याश	:		
	१	मराठी कहानी साहित्य का विकासक्रम	
	२	संकलित कहानियों की संवेदना	
	३	संकलित कहानियों का शिल्प -विधान	
	४	मराठी दलित साहित्य: सामान्य परिचय	
	५	पराया की संवेदना	
	६	पराया का शिल्प -विधान	
संदर्भ ग्रंथ	:		
	१	प्रादेशिक भाषा और साहित्येतिहास - डॉ.सूर्यनारायण रणसुभे संपा. लातूर जिला हिंदी साहित्य परिषद, लातूर.	
	२	प्रादेशिक भाषा, साहित्य : मराठी पहचान और परख, प्रा.गुलाबराव हाडे नक्षत्र प्रकाशन, औरंगाबाद.	

प्रश्नपत्र का प्रारूप एवं अंक विभाग

कुल अंक - ५०

प्रश्न १. ससंदर्भ व्याख्या विकल्प साहित्य (प्रतिनिधि कहानी):	१०
प्रश्न २. प्रतिनिधि मराठी कहानियों पर दीर्घोत्तरी प्रश्न विकल्प सहित :	१५
प्रश्न ३. 'पराया' पर दीर्घोत्तरी प्रश्न विकल्प सहित :	१५
प्रश्न ४. टिप्पणियाँ	
अ.प्रतिनिधि मराठी कहानियों पर विकल्प सहित :	०५
आ. 'पराया' पर विकल्प सहित	०५

बी.ए. तृतीय वर्ष

पेपर क्र. X - आदि तथा मध्यकालिन हिंदी साहित्य का इतिहास पंचम सत्र (Semester -V)

उद्देश्य:

1. साहित्य आस्वादन अभिरूची का परिसंस्कार
2. जीवन मूल्यों के प्रति आस्था
3. हिंदी साहित्य की परम्परा से परिचय

अध्ययन-अध्ययन प्रक्रिया

1. व्याख्यान पद्धति
  2. लेखन एवं पठन कौशल वृद्धि के लिए अध्ययन
- १) हिंदी साहित्येतिहास: लेखन स्रोत एवं परम्परा
- हिंदी साहित्येतिहास लेखन के प्रमुख स्रोत
  - हिंदी साहित्येतिहास लेखन परम्परा

२) आदिकाल

- आदिकाल की सामाजिक, सांस्कृतिक तथा राजनितिक पृष्ठभूमि
- आदिकालीन साहित्य: वीरगाथा , जैन, सिद्ध तथा नाथ साहित्य
- रचनाकार -अमीर खुसरो, विद्यापति, नामदेव

3) भक्तिकाल

- भक्तिकाल की सामाजिक, सांस्कृतिक तथा राजनितिक पृष्ठभूमि
- निर्गुण भक्ति साहित्य - संत साहित्य , सूफी साहित्य
- सगुण भक्ति साहित्य - रामभक्ति साहित्य, कृष्ण भक्ति साहित्य

रचनाकार -कबीर, जायसी, तुलसीदास, सूरदास

4) रीतिकाल

- रीतिकाल की सामाजिक, सांस्कृतिक तथा राजनितिक पृष्ठभूमि
- रीतिकालीन साहित्य - रीतिबद्ध, रीतिसिद्ध तथा रीतिमुक्त
- रचनाकार-केशवदास, पद्माकर, बिहारी , घनानंद, भूषण

प्रश्नपत्र का प्रारूप एवं अंक विभाजन

कुल अंक- ५०

१) संपूर्ण पाठ्यक्रम पर लघुत्तरी प्रश्न विकल्पसहित-	१०
२) संपूर्ण पाठ्याक्रम पर दीर्घोत्तरी प्रश्न विकल्पसहित -	१५
३) संपूर्ण पाठ्याक्रम पर दीर्घोत्तरी प्रश्न विकल्पसहित -	१५
४) संपूर्ण पाठ्यक्रम पर टिप्पणियाँ चार में से दो -	१०

बी.ए. तृतीय वर्ष
पेपर क्र. XI - साहित्यशास्त्र - १
पंचम सत्र (Semester -V)

उद्देश्य:

- १) साहित्य चिंतन का अध्ययन
- २) साहित्यालोचन क्षमता का परिचय
- ३) साहित्य सृजन के संस्कार

अध्ययन-अध्यापन प्रक्रिया:

- १) व्याख्यान
- २) गोष्ठी, परिचर्चा तथा स्वाध्याय
- ३) अतिथि विद्वानों के व्याख्यान
- ४) साहित्यालोचन का अभ्यास

पाठ्यक्रम-

१) साहित्य का स्वरूप:

- साहित्य से तात्पर्य
- संस्कृत आचार्यों द्वारा प्रस्तुत साहित्य-परिभाषाएँ
- पाश्चात्य आचार्यों द्वारा प्रस्तुत साहित्य - परिभाषाएँ
- हिंदी विद्वानों द्वारा प्रस्तुत साहित्य - परिभाषाएँ

२) साहित्य के तत्त्व:

- भाव तत्त्व
- विचार या बुद्धितत्त्व
- कल्पना तत्त्व
- शैली तत्त्व

३) साहित्य-प्रयोजन

- प्रयोजन से तात्पर्य
- संस्कृत आचार्यों द्वारा प्रस्तुत साहित्य प्रयोजन
- पाश्चात्य आचार्यों द्वारा प्रस्तुत साहित्य प्रयोजन
- हिंदी विद्वानों द्वारा प्रस्तुत साहित्य प्रयोजन

४) साहित्य-हेतु:

- हेतु से तात्पर्य
- संस्कृत आचार्यों द्वारा प्रस्तुत साहित्य हेतु
- पाश्चात्य आचार्यों द्वारा प्रस्तुत साहित्य हेतु
- हिंदी विद्वानों द्वारा प्रस्तुत साहित्य हेतु

५) शब्दशक्ति विचार

- शब्दशक्ति से तात्पर्य
- शब्दशक्ति के प्रमुख भेद

६) रस विचार

- रस का स्वरूप
- रस: भारतीय दृष्टिकोण
- रस: पाश्चात्य दृष्टिकोण
- रस-निष्पत्ति: रस सूत्र की प्रमुख व्याख्याएँ
- रस भेद-सामान्य परिचय : शृंगार, वीर, करुणा, रौद्र, भयानक, बीभत्स, अद्भुत, शांत, भक्ति, वात्सल्य

प्रश्नपत्र का प्रारूप एवं अंक विभाजन

कुल अंक -५०

१) संपूर्ण पाठ्यक्रम पर विकल्पसहित लघुत्तरी प्रश्न -	१०
२) संपूर्ण पाठ्यक्रम पर विकल्पसहित दिर्घोत्तरी प्रश्न -	१५
३) संपूर्ण पाठ्यक्रम पर विकल्पसहित दिर्घोत्तरी प्रश्न	१५
४) संपूर्ण पाठ्यांश पर टिप्पणियाँ चार में से दो-	१०

बी.ए. तृतीय वर्ष
पेपर क्र. XII- प्रकल्प कार्य - १
पंचम सत्र (semester-V)

उद्देश्य :

१. पठन - लेखन कौशल का विकास
२. आलोचनात्मक क्षमता का विकास
३. अनुसंधानात्मक दृष्टि का विकास

अध्ययन - अध्यापन प्रक्रिया :

१. लेखन निर्देशन

प्रकल्प का स्वरूप :

१. भाषा, साहित्य, साहित्येतिहास, साहित्यशास्त्र आदि से संबंधित विषय का चयन कर प्रकल्प लेखन किया जाए।
२. विषय चयन अध्यापक के निर्देशन में हो।
३. प्रकल्प कम से कम २५ तथा अधिक से अधिक ४० टंकित पृष्ठों का हो।
४. प्रकल्प कार्य स्पायरल बाईंडिंग करके प्रस्तुत किया जाए।
५. इसका मूल्यांकन निर्देशक अध्यापक के द्वारा किया जाए।
६. प्रकल्प १०० अंको का हो।

बी.ए. तृतीय वर्ष
पेपर क्र.XIII- मध्यकालीन काव्य
षष्ठ सत्र (Semester -VI)

उद्देश्य:

- १) भारतीय भाक्ति आंदोलन का अध्ययन
- २) रीतिकालीन संवेदना का अध्ययन
- ३) कविता के माध्यम से मध्यकालीन सांस्कृतिक संवेदना का अध्ययन

अध्ययन-अध्यापन प्रक्रिया:

- १) व्याख्यान पद्धति
- २) अतिथि विद्वानों के व्याख्यान
- ३) परिचर्चा

पाठ्यक्रम:

- १) भक्तिकालीन काव्य : सामान्य परिचय
- २) रीतिकालीन काव्य : सामान्य परिचय

पाठ्यपुस्तक:

- १) मध्यकालीन काव्य, संपा. डॉ.माधव सोनटक्के, डॉ.सुकुमार भंडारे, वाणी प्रकाशन दिल्ली.

पाठ्यांश : भक्ति तथा रीतिकाल : पृष्ठभूमि एवं प्रवृत्तियाँ

- १) भाक्तिकालीन कविता : संवेदना
- २) भक्तिकालीन कविता: शिल्प विधान
- ३) रीतिकालीन कविता : संवेदना
- ४) रीतिकालीन कविता : शिल्प विधान

संदर्भ ग्रंथ

१. भक्तिकालीन काव्य में मानवीय मूल्य-डॉ. हणमंतराव पाटील।
२. कबीर ग्रंथावली- डॉ. भगवत स्वरूप मिश्र।
३. ऐसा चाहू राज मैं--- संत सिपाई रैदास-कुलदिप कुमार।
४. सांझी संस्कृति की विरासत- डॉ. सुभाष चंद्र।
५. रहीम- विजयेन्द्र स्नातक
६. संत नामदेव और हिन्दी पद-साहित्य- डॉ. रामचंद्र मिश्र।
७. कबीर: कल और आज - संपा.डॉ. अशोक मर्डे।

प्रश्नपत्र का प्रारूप एवं अंक विभाजन:

	कुल अंक - ५०
प्रश्न १. ससंदर्भ व्याख्या विकल्प सहित	१०
प्रश्न २. भक्तिकालीन कविता पर दीर्घोत्तर प्रश्न विकल्प सहित	१५
प्रश्न ३. रीतिकालीन कवितापर दीर्घोत्तर प्रश्न विकल्प सहित	१५
प्रश्न ४. टिप्पणियाँ-	
अ. भक्तिकालीन कविता पर विकल्प सहित	०५
आ. रीतिकालीन कविता पर विकल्प सहित	०५

बी.ए. तृतीय वर्ष
पेपर क्र.XIV- आधुनिक हिन्दी साहित्य का इतिहास
षष्ठ सत्र (Semester -VI)

उद्देश्य:

1. साहित्य आस्वादन अभिरूचि का परिसंस्कार
2. जीवन मूल्यों के प्रति आस्था
3. हिन्दी साहित्य की परम्परा से परिचय

अध्ययन-अध्यापन प्रक्रिया

1. व्याख्यान पद्धति
2. लेखन एवं पठन कौशल वृद्धि के लिए अध्ययन

पाठ्यक्रम:

१. आधुनिक काल

अ) काव्य साहित्य-

- भारतेंदु युगीन कविता
- द्विवेदी युगीन कविता
- छायावादी कविता
- प्रगतिवादी कविता
- प्रयोगवादी कविता
- नई कविता
- समकालीन कविता
- दलित आदिवासी कविता

रचनाकर - भारतेंदु, आयोध्यासिंह उपाध्या हरिऔंध, मैथिलीशरण गुप्त, जसशंकर प्रसाद, सूर्यकांत त्रिपाठी निराला, सुमित्रानंदन पन्त, महोदवी वर्मा अज्ञेय, मुक्तिबोध, धूमिल, ओमप्रकाश वाल्मीकि, मोहनदास नैमिशराय, सुशीला टाकभौरे, निर्मला पुतुल, दामोदर मोरे

आ) गद्य साहित्य:

- हिंदी नाटक: उद्भव और विकास
- हिंदी कहानी: उद्भव और विकास
- हिंदी उपन्यास: उद्भव और विकास
- हिंदी एकांकी: उद्भव और विकास
- हिंदी जीवनी: उद्भव और विकास
- हिंदी आत्मकथा : उद्भव और विकास

रचनाकार-

नाटक-एकांकी -भारतेंदु, जयशंकर प्रसाद, रामकुमार वर्मा, मोहन राकेश
कथाकार- प्रेमचंद, यशपाल, जैनेंद्र, फणीश्वरनाथ रेणु

जीवन-आत्मकथा-विष्णु प्रभाकर, हरिवंशराय बच्चन, रामविलास शर्मा, मैत्रेयी पुष्पा,
मन्नु भंडारी, ओमप्रकाश, वाल्मीकि, मोहनदास नैमिशराय, सुशीला टाकभौरे,

संदर्भ ग्रंथ :

१. हिंदी साहित्य का इतिहास - डॉ. माधव सोनटक्के
२. हिंदी साहित्य : युग और प्रवृत्तियाँ- डॉ. शिवकुमार शर्मा
३. आधुनिक हिंदी साहित्य का इतिहास- डॉ.सूर्यनारायण रणसुभे
४. हिंदी साहित्य का सही इतिहास - डॉ.चंद्रभानु सोनवणे

प्रश्नपत्र का प्रारूप एवं अंक विभाजन

कुल अंक-५०

१. संपूर्ण पाठ्यक्रम पर लघुत्तरी प्रश्न विकल्पसहित -	१०
२. संपूर्ण पाठ्यक्रम पर दीर्घोत्तरी प्रश्न विकल्पसहित -	१५
३. संपूर्ण पाठ्यक्रम पर दीर्घोत्तरी प्रश्न विकल्पसहित-	१५
४. संपूर्ण पाठ्यक्रम पर टिप्पणियाँ चार में से दो -	१०

२) छंद विचार

- छंद- तात्पर्य एवं परिभाषा
- छंद के तत्त्व
- छंद के प्रमुख भेद

अ) मांत्रिक छंद-चौपाई, दोहा, सोरठा, गीतिका, कुंडलिया, रोला, हरगीतिका, बरवै,
उल्लाला,

आ) वार्णिक छंद-इंद्रवज्रा, वसंततिलका, मालिनी, मंदाक्रांता, शारिणी, भुजंगप्रयात,
सवैया

३) विधा स्वरूप : विवेचन

- साहित्य विधाएँ : वर्गीकरण
- प्रमुख विधाओं का सैद्धांतिक विवेचन

अ) दृश्यकाव्य : नाटक , एकांकी रेडियोनाट्य धारावाहिक

आ) श्रव्यकाव्य : क) कविता- १) प्रबंध : महाकाव्य , खण्डकाव्य
२) मुक्तक : गीतिकाव्य

ख) गद्य विधाएँ : १) कहानी २) उपन्यास

३) निबंध ४) जीवनी

५) आत्मकथा ६) व्यंग्य

७) ललित निबंध ८) रिपोर्ताज

९) रेखाचित्र १०) संस्मरण

४) आलोचना: स्वरूप तथा भेद

आलोचना : स्वरूप एवं महत्त्व

आलोचना का कार्य

आदर्श आलोचक के गुण

आलोचना के भेद : सामान्य परिचय

● प्रमुख आलोचना भेदों का विशेष परिचय

१) सैद्धांतिक आलोचना

२) ऐतिहासिक आलोचना

३) मार्क्सवादी आलोचना

४) मनोवैज्ञानिक आलोचना

संदर्भ ग्रंथ

१. साहित्यशास्त्र- डॉ. माधव सोनटक्के
२. साहित्य शास्त्र - डॉ. चंद्रभानु सोनवणे
३. प्रयोजनमूलक तथा व्यवहारिक हिंदी - डॉ. सुकुमार भंडारे

प्रश्नपत्र का प्रारूप एवं अंक विभाजन

	कुल अंक - ५०
१) संपूर्ण पाठ्यक्रम पर विकल्पसहित लघुत्तरी प्रश्न -	१०
२) संपूर्ण पाठ्यक्रम पर विकल्पसहित दीर्घोत्तरी प्रश्न -	१५
३) संपूर्ण पाठ्यक्रम पर विकल्पसहित दीर्घोत्तर प्रश्न -	१५
४) संपूर्ण पाठ्यक्रम पर टिप्पणियाँ चार में से दो -	१०

बी.ए. तृतीय वर्ष

पेपर क्र. XVI- प्रकल्प कार्य - २

षष्ठ सत्र (semester-VI) अंक - १००

उद्देश :

१. पठन - लेखन कौशल का विकास

२. आलोचनात्मक क्षमता का विकास

३. अनुसंधानात्मक दृष्टि का विकास

अध्ययन - अध्यापन प्रक्रिया :

१. लेखन निर्देशन

प्रकल्प का स्वरूप :

१. भाषा, साहित्य, साहित्येतिहास, साहित्यशास्त्र आदि से संबंधित विषय का चयन कर प्रकल्प लेखन किया जाए।
२. विषय चयन अध्यापक के निर्देशन में हो।
३. प्रकल्प कम से कम २५ तथा अधिक से अधिक ४० टंकित पृष्ठों का हो।
४. प्रकल्प कार्य सफायरल बाईंडिंग करके प्रस्तुत किया जाए।
५. इसका मूल्यांकन निर्देशक अध्यापक के द्वारा किया जाए।
६. प्रकल्प १०० अंकों का हो।

डॉ. सुकुमार अंजारे
अध्यक्ष
हिंदी अध्यापन मंडल

S-25 March, 2013 AC after Circulars from Circular No.153 & onwards

- 19 -

DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY**CIRCULAR NO.ACAD/NP/Arts/B.A.-Ist Yr./SEM.-I & II/158/2013**

It is hereby notified for information of all concerned that, the syllabus prepared by the Boards of Studies, Ad-hoc Boards & Committee and recommended by the Faculty of Arts, the **Academic Council at its meeting held on 25-03-2013** has accepted the following revised syllabi for **B.A., B.Sc., B.Com., B.F.A. & B.S.W. for First Year as Optional, Second Language under the Faculty of Arts progressively :-**

Sr. No.	Revised Syllabus	
[1]	B.A. [Marathi]	Semester- I & II,
[2]	B.A. [Hindi]	Semester- I & II,
[3]	B.A. [English] [Compulsory, Optional & Second Language]	Semester- I & II,
[4]	B.A. [Urdu and Arabic]	Semester- I & II,
[5]	B.A. [Islamic Studies]	Semester- I & II,
[6]	B.A. [Sanskrit]	Semester- I & II,
[7]	B.A. [Pali & Buddhism]	Semester- I & II.

This is effective from the **Academic Year 2013-2014** and onwards.

These syllabi are available on the University Website **www.bamu.net**

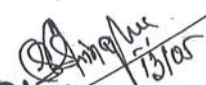
All concerned are requested to note the contents of this circular and bring the notice to the students, teachers and staff for their information and necessary action.

University Campus,
Aurangabad-431 004.
REF.NO.ACAD/NP/ARTS/IST YEAR/
Sem-I & II/2013/5548-4968
A.C.M.A.I.No.16.

Date:- 08-05-2013.

★
★
★
★
★
★
★

*****

Director,
Board of College and
University Development.

..2..

S-25 March, 2013 AC after Circulars from Circular No.153 & onwards

- 20 -

:: [2] ::

Copy forwarded with compliments to :-

- 1] **The Principals, affiliated concerned Colleges,
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University.**
- 2] **The Director, University Network & Information Centre, UNIC, with
a request to upload the above all syllabi on University Website
[www.bamu.net].**

Copy to :-

- 1] The Controller of Examinations,
- 2] The Superintendent, [B.A. Unit],
- 3] The Superintendent, [B.Sc. Unit],
- 4] The Superintendent, [B.Com. Unit],
- 5] The Superintendent, [Eligibility Unit],
- 6] The Programmer [Computer Unit-1] Examinations,
- 7] The Programmer [Computer Unit-2] Examinations,
- 8] The Director, [E-Suvidha Kendra], in-front of Registrar's Quarter,
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University,
- 9] The Public Relation Officer,
- 10] The Record Keeper,
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University.

-***-

S*/080513/-

**DR. BABASAHEB AMBEDKAR
MARATHWADA UNIVERSITY,
AURANGABAD.**

Syllabus of

Marathi (First Language)

B.A./B.COM./B.SC./B.F.A/B.S.W.

Semester- I & II

(Effective from 2013 - 2014 & onwards)

डॉ.सदाशिव सरकटे
अध्यक्ष-मराठी अभ्यास मंडळ
डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर
मराठवाडा विद्यापीठ,
औरंगाबाद.

S-[F] NPW-02 June-2013-14 All Syllabus Arts Faculty B.A. Marathi Sem.-I & II OK

- 4 -

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

बी.ए./बी.कॉम./बी.एस्सी./बी.एस.डब्ल्यू

प्रथम वर्ष मराठी (प्रथम भाषा) (सत्र पहिले व सत्र दुसरे)

कोड नं. MAR001, MAR002

अभ्यासपत्रिका गद्य - पद्य व उपयोजित मराठी

संपादक मंडळ

(मराठी अभ्यास मंडळ)

अ.क्र.	नाव	पद
०१	डॉ. सरकटे सदाशिव हरिभाऊ	अध्यक्ष
०२	डॉ. हंडीबाग भारत सोपानराव	सदस्य
०३	डॉ. गिमेकर परशुराम लक्ष्मण	सदस्य
०४	डॉ. घोंडगे मुंजा बाबुराव	सदस्य
०५	डॉ. पाटंगणकर विद्यासागर जनार्दन	सदस्य
०६	डॉ. शिंदे संजय दासू	सदस्य
०७	डॉ. तुपे केशव परबत	सदस्य
०८	डॉ. नळगे राजशेखर शरणप्पा	सदस्य
०९	प्राचार्य डॉ. बिरादार वसंत भाणिकराव	सदस्य
१०	डॉ. सार्वेकर कैलास नारायण	सदस्य

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

बी. ए. / बी. कॉम. / बी. एस्सी./बी.एस.डब्ल्यू.

प्रथम वर्ष मराठी अभ्यासक्रमाकरिता

शैक्षणिक वर्ष जून २०१३ -२०१४ पासून

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

- (१) विद्यार्थी हे केंद्र-बिंदू मानून त्याचे भाषिक आकलन - आविष्करण समृद्ध करणे.
- (२) प्रथम वर्षाच्या विद्यार्थ्यांचे वय / मानसिकता / क्षमता लक्षात घेऊन त्यांचा विकास घडवून आणण्याच्या दृष्टीने अध्ययन सामुग्री देणे.
- (३) प्रथम वर्ष हा पाया समजून पायाभूत वाङ्मयीन व भाषिक कौशल्याचे ज्ञान उपलब्ध करून देणारा अध्ययन क्रम सिद्ध करणे.
- (४) मराठीतील जुन्या , नव्या कवी / लेखकांच्या कलाकृतींचा परिचय व्हावा म्हणून निवडक काव्य / कथा/ कथांश सिद्ध करून देणे.
- (५) पदवी पातळीवरील अभ्यासक्रमाची सिद्धता ही पदव्युत्तर अभ्यासाची पूर्वतयारी असते याचे भान ठेवून अध्यापन साधने पुरवणे.
- (६) स्पर्धा परीक्षेच्या / व्यावहारिक भाषिक कौशल्याच्या दृष्टीने भाषिक कौशल्याचे ज्ञान देणे.
- (७) दैनंदिन भाषा वापर , साहित्यातील उपयोग व कार्यालयीन उपयोजनांचा विचार.
- (८) माध्यमांच्या दृष्टीने अध्ययनाची कक्षा ठरवणे.
- (९) भाषेतील संवाद / उच्चार /लेखन/ विस्तार / शब्दसंग्रह यांचा परिचय.
- (१०) मराठी भाषेतील जुन्या / नव्या भाषेच्या वापराचा अर्थ , काव्यार्थ, सूचकता , तत्कालीन भाषिक शब्दकळा ,परभाषा , पर्यावरण , मानवी मूल्य , सुसंस्कार , सामाजिक संदर्भ / सांस्कृतिकता याचा काव्य / गद्य अंशाच्या निमित्ताने परिचय घडवणे.

घटक विश्लेषण :

- १) अभ्यासक्रमात समाविष्ट करण्यात आलेल्या पाठाच्या लेखकांचा व कवितेच्या कवींचा परिचय करून देणे.
- २) पाठातील व कवितेतील आशय समजावून देणे.
- ३) पाठातील सामाजिक मूल्य आकलन करून देणे.
- ४) कवितेतील सामाजिक,सांस्कृतिक मूल्य समजावून देणे.
- ५) विद्यार्थ्यांना नीटपणे लिहिता वाचता यावे,उच्चार स्पष्ट करता यावे,वाक्यरचना नीट करता यावी, यासाठी मराठी लेखन विषयक नियम समजावून सांगणे.
- ६) कार्यालयीन लेखन तंत्राविषयी माहिती करून देणे.
- ७) योग विद्याभ्यासाची माहिती सांगणे.
- ८) वाचन संस्कृती वृद्धिंगत होण्यासाठी विद्यार्थ्यांना ग्रंथालये व ग्रंथ यासंबंधीची माहिती सांगणे.
- ९) पत्र लेखनाचे व भाषांतराचे आकलन करून देणे.

S-[F] NPW-02 June-2013-14 All Syllabus Arts Faculty B.A. Marathi Sem.-I & II OK

- 7 -

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

बी. ए. / बी. कॉम. / बी. एस्सी./बी.एस.डब्ल्यू.

प्रथम वर्ष मराठी (प्रथम भाषा) अभ्यासक्रमाकरिता

शैक्षणिक वर्ष जून २०१३ -२०१४ पासून

सत्र पहिले

कोड नं. MAR००१: अभ्यास पत्रिका गद्य-पद्य व उपयोजित मराठी

भाग १ ला

तासिका - २०

गद्य विभाग**अ- घटक**

(१)	ससीक रक्षण	-	म्हाडभट
(२)	अर्जदस्त	-	संत एकनाथ
(३)	राजाची कर्तव्ये	-	रामचंद्रपंत अमात्य
(४)	जिजाऊ आमची सून जाली	-	दत्ताजी त्रिमल वाकेनवीस
(५)	तुम्ही सदाचरणाने वागा	-	ताराबाई शिंदे
(६)	परमेश्वराचे भवितव्य !	-	श्री.म.माटे

पद्य विभाग**ब - घटक**

तासिका-२०

(१)	धुळी आतील रत्न	-	मुकुंदराज
(२)	कुश्चळ भूमीवरी उगवली तुळसी	-	संत नामदेव
(३)	आनंदे वोवीया	-	संत निर्मळा
(४)	भासा बांधोनि मराठिया	-	फादर स्टिफन्स
(५)	पूर्वभाग्यदिशा	-	संत जनीजनार्दन
(६)	पाडसदेवा	-	संत दासोपंत
(७)	यातिभेद कुळकर्म गुरुर्षी मूळ नाहिरे	-	रामानंद स्वामी
(८)	ऐसे केलेया गोपाळे	-	संत शेख महंमद
(९)	मन करा रे प्रसन्न	-	संत तुकाराम
(१०)	तुझ्या प्रीतीचे	-	होनाजी -बाळा
(११)	सत्याग्रही बसव (अनु वचने)	-	जयदेवीताई लिंगाडे

उपयोजित मराठी

क-घटक

तासिका-२०

- (१) लेखन-विषय नियम
- (२) पत्र-लेखन (कोटुंबिक व कार्यालयीन)
- (३) विराम-चिन्हे
- (४) भाषांतर (इंग्रजी उताऱ्याचे मराठी भाषांतर ४० ते ५० शब्दात)

S-[F] NPW-02 June-2013-14 All Syllabus Arts Faculty B.A. Marathi Sem.-I & II OK

- 9 -

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

बी. ए. / बी. कॉम. / बी. एस्सी./बी.एस.डब्ल्यू.

प्रथम वर्ष मराठी (प्रथम भाषा) अभ्यासक्रमाकरिता

शैक्षणिक वर्ष जून २०१३ -२०१४ पासून

सत्र दुसरे

कोड नं. MAR००२: अभ्यास पत्रिका गद्य-पद्य व उपयोजित मराठी

भाग- २ रा

गद्य विभाग

अ-घटक

तासिका-२०

(१) शेवटचे कीर्तन	-	संत गाडगेबाबा
(२) देशाचे भवितव्य	-	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर
(३) लोकभाषा हीच ज्ञानभाषा	-	यशवंतराव चव्हाण
(४) कोवळे मरण	-	भालचंद्र नेमाडे
(५) ठिणगी	-	रामराव झुंजारे
(६) भूक	-	महादेव गायकवाड

पद्य विभाग

ब-घटक

तासिका-२०

(१) कुळंबिण	-	म. जोतिबा फुले
(२) निर्झरास	-	बालकवी
(३) नवमहाराष्ट्र गीत	-	सुरेश भट
(४) आई	-	ग्रेस
(५) गिरोबा	-	वीर घवल परब
(६) मल्टीलुटालुटीचा झिंग लपालपा	-	अरुण काळे
(७) बिरसा मुंडा	-	शुजंग मेश्राम
(८) गुणवत्तेचा निकष	-	संभाजी सावळकर
(९) ग्लोबल मेंदीची नक्षी	-	अजीम नवाज राही
(१०) बाप	-	संजय आघाव
(११) काय असतं प्रेम	-	प्रतीक्षा गायकवाड

उपयोजित मराठी

क-घटक

तासिका-२०

- (१) घोषवाक्य (सामाजिक / राजकीय / पर्यावरण / सांस्कृतिक)
 (२) संवाद लेखन
 (३) अहवाल लेखन
 (४) जाहिरात लेखन

उपयोजित मराठी या विभागासाठी

संदर्भ ग्रंथ :

१. मराठी शुद्धलेखनविषयक नियम	: मो.रा.वाळंबे
२. वस्तुनिष्ठ आकलन आणि उपयोजित मराठी लेखन	: प्रा.नरेंद्र मारवाडे
३. उपयोजित मराठी	: प्रकाश मेदककर
४. उपयोजित मराठी	: ल.रा. नसिराबादकर
५. व्यावहारिक मराठी	: प्रकाश परब
६. मराठी लेखन मार्गदर्शिका	: यास्मिन शेख

**DR. BABASAHEB AMBEDKAR
MARATHWADA UNIVERSITY,
AURANGABAD.**

Syllabus of

Marathi (Optional)

B.A. First Year

Semester- I & II

(Effective from 2013 - 2014 & onwards)

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

बी.ए.प्रथम वर्ष

ऐच्छिक (सत्र पहिले व सत्र तिसरे)

अभ्यासपत्रिका कोड नं. MAR101 काव्यात्म साहित्य (अभ्यासपत्रिका पहिली)

अभ्यासपत्रिका कोड नं. MAR103 कथात्म साहित्य (अभ्यासपत्रिका तिसरी)

संपादक मंडळ

(मराठी अभ्यास मंडळ)

अ.क्र.	नाव	पद
०१	डॉ. सरकटे सदाशिव हरिभाऊ	अध्यक्ष
०२	डॉ. हंडीबाग भारत सोपानराव	सदस्य
०३	डॉ. गिमेकर परशुराम लक्ष्मण	सदस्य
०४	डॉ. धोंडगे मुंजा बाबुराव	सदस्य
०५	डॉ. पाटंगणकर विद्यासागर जनार्दन	सदस्य
०६	डॉ. शिंदे संजय दासू	सदस्य
०७	डॉ. तुपे केशव परबत	सदस्य
०८	डॉ. नळगे राजशेखर शरणप्या	सदस्य
०९	प्राचार्य डॉ. बिरादार वसंत भाणिकराव	सदस्य
१०	डॉ. सार्वेकर कैलास नारायण	सदस्य

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

शैक्षणिक वर्ष जून २०१३ -२०१४ पासून

विषय: मराठी, बी.ए.प्रथम वर्ष (ऐच्छिक)

कोड नं. MAR-१०१

अभ्यासपत्रिकेचे नाव : काव्यात्म साहित्य

(अभ्यासपत्रिका पहिली)

तासिका-६०

सत्र पहिले

निवडक कवींच्या कवितांचा अभ्यास

(१) केशवसुत

१.१ कोणीकडून ? कोणीकडे

१.२ मूर्तिमंजन

१.३ तुतारी

१.४ कविता आणि कवि

१.५ प्रीति

(२) बहिणाबाई चौधरी

२.१ मन

२.२ संसार

२.३ उगवले नारायण

२.४ खोपा

२.५ हिरीताचं देनं घेनं

(३) कुसुमाग्रज

३.१ सात

३.२ माळाचे मनोगत

३.३ स्वप्नांची समाप्ती

३.४ अश्वत्थामा

३.५ सर्वात्मका शिवसुंदरा

(४) नारायण सुर्वे

४.१ दोन दिवस

४.२ मनी - ऑडर

४.३ कार्ल मार्क्स

४.४ तुमचंच नाव लिवा

४.५ चार शब्द

(५) अरुण कोलटकर

५.१ श्रीज्ञानेश्वरसमाधिवर्णन

५.२ मेणवत्ती

५.३ घाणा

५.४ अन्न

५.५ भूपाली

(६) नामदेव ढसाळ

६.१ रमाबाई आंबेडकर

६.२ पाणी

६.३ कॉम्प्रेड अर्थात १२ बलुतेदारांसाठी

६.४ मूर्ख म्हातान्याने डोंगर हलविले

६.५ अंधाराने सूर्य पाहिला तेव्हा

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ,औरंगाबाद

शैक्षणिक वर्ष जून २०१३ -२०१४ पासून

विषय:मराठी बी.ए.प्रथम वर्ष (ऐच्छिक)

कोड नं.MAR-१०२

अभ्यासपत्रिकेचे नाव : नाट्यात्म साहित्य

(अभ्यासपत्रिका दुसरी)

सत्र पहिले

तासिका -६०

नाट्यात्म साहित्य

१. अ) फाटलेला पतंग ब) चिंगी महिन्याची झाली नाही तोच - शंकर गोविंद दिवाकर
२. उपरे - रा.रं.बोराडे
३. मुलगी झाली हो..... - ज्योति म्हापसेकर
४. यातना उत्सव - बापू घोक्षे

DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA

UNIVERSITY, AURANGABAD.

Syllabus of

Marathi (Optional)

B.A. First Year

Semester- I & II

(Effective from 2013 – 2014 & onwards)

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ,औरंगाबाद

शैक्षणिक वर्ष जून २०१३ -२०१४ पासून

विषय: मराठी बी.ए.प्रथम वर्ष (ऐच्छिक)

कोड नं.MAR-१०३

अभ्यासपत्रिकेचे नाव : कथात्म साहित्य

(अभ्यासपत्रिका तिसरी)

तासिका-६०

सत्र दुसरे

कथात्म साहित्य

(१)	सरत्या पावसाळ्यांतील एक रात्र	- बी. रघुनाथ
(२)	भोमक्या	- अण्णाभारु साठे
(३)	अंतःकरणाचे रत्नदीप	- विभावरी शिरूरकर
(४)	नदीकाठचा प्रकार	- द.मा.मिरासदार
(५)	गांधीजी २००१	- रंगनाथ पठारे
(६)	आपण माणसात जमा नाही	- राजन गवस
(७)	हिशोब	- भास्कर चंदनशिव
(८)	चोळी	- आबासाहेब वाघमारे
(९)	अण्णा	- एल.पी.उगिले
(१०)	केशी	- ज्ञा.रा.पंडित
(११)	तीन पावलं दान	- कुमार खरात

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

शैक्षणिक वर्ष जून २०१३ -२०१४ पासून

विषय:मराठी बी.ए.प्रथम वर्ष (ऐच्छिक)

कोड नं. MAR-१०४

अभ्यासपत्रिकेचे नाव : मुद्रित माध्यमासाठी लेखन कौशल्ये

(अभ्यासपत्रिका चौथी)

सत्र दुसरे

तासिका-६०

मुद्रित माध्यमासाठी लेखन कौशल्ये

१. वृत्तपत्राचे स्वरूप व महत्त्व

२. बातमी लेखन

३. स्तंभलेखन

४. मुलाखत

५. संवाद लेखन

६. अग्रलेख

७. समीक्षात्मक लेखन

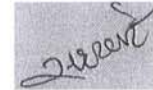
८. जाहिरात लेखन

९. वाचकांची पत्रे

१०. निविदा तयार करणे

संदर्भ ग्रंथ :

- १) उपयोजित मराठी: ल.रा.नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर
- २) व्यावहारिक मराठी : संपा.स्नेहल तावरे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे
- ३) व्यावहारिक मराठी : ल.रा.नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर
- ४) उपयोजित मराठी : विद्या बुक्स पब्लिकेशन, औरंगाबाद.
- ५) वस्तुनिष्ठ आकलन आणि उपयोजित मराठी लेखन-प्रा.नरेन्द्र मारवाडे.
- ६) पत्रकारितेची मूलतत्वे-प्रभाकर पाध्ये, मेहता पब्लिकेशन, पुणे
- ७) व्यावहारिक मराठी संपा.दत्तात्रय पुंडे, कल्याण काळे, निराली प्रकाशन, पुणे

डॉ.सदाशिव सरकटे

अध्यक्ष-मराठी अभ्यास मंडळ

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा

विद्यापीठ, औरंगाबाद.

S-[F] NPW-02 June-2013-14 All Syllabus Arts Faculty B.A. Marathi Sem.-I & II OK

- 19 -

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ,औरंगाबाद

बी. ए. / बी. कॉम. / बी. एस्सी./बी.एस.डब्ल्यू.

प्रथम वर्ष मराठी अभ्यासक्रमाकरिता

शैक्षणिक वर्ष जून २०१३-२०१४ पासून

गद्य-पद्य व उपयोजित मराठीसाठी

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

वेळ: २.०० तास

प्र.१ ला	दीर्घोत्तरी-गद्य (दोन पैकी एक)	- १५ गुण
प्र.२ रा	दीर्घोत्तरी-पद्य (दोन पैकी एक)	- १५ गुण
प्र.३ रा	लघूत्तरी-गद्य व पद्य (चार पैकी दोन)	- १० गुण
प्र.४ था	उपयोजित विभागावर (दोन पैकी एक)	- १० गुण
	एकूण	- ५० गुण

S-[F] NPW-02 June-2013-14 All Syllabus Arts Faculty B.A. Marathi Sem.-I & II OK

- 20 -

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ,औरंगाबाद

शैक्षणिक वर्ष जून २०१३-२०१४ पासून

विषय:मराठी बी.ए.प्रथम वर्ष (ऐच्छिक)

(अभ्यासपत्रिका क्र.१,२ व ३ साठी प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप) वेळ - २.०० तास

प्र.१ ला	दीर्घोत्तरी (दोन पैकी एक)	- १५ गुण
प्र.२ रा	दीर्घोत्तरी (दोन पैकी एक)	- १५ गुण
प्र.३ रा	लघूत्तरी (चार पैकी दोन)	- १० गुण
प्र.४ था	टीपा लिहा (चार पैकी दोन)	- १० गुण
	एकूण	- ५० गुण

S-[F] NPW-02 June-2013-14 All Syllabus Arts Faculty B.A. Marathi Sem.-I & II OK

- 21 -

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

शैक्षणिक वर्ष जून २०१३ -२०१४ पासून

विषय: मराठी बी.ए. प्रथम वर्ष (ऐच्छिक)

अभ्यासपत्रिका चौथी

मुद्रित माध्यमासाठी लेखन कौशल्य वेळ: २.०० तास

प्र.१ ला	दीर्घोत्तरी (दोन पैकी एक)	- १५ गुण
प्र.२ रा	दीर्घोत्तरी (दोन पैकी एक)	- १५ गुण
प्र.३ रा	लघूत्तरी (चार पैकी दोन)	- १० गुण
प्र.४ था	टीपा द्या (चार पैकी दोन)	- १० गुण
	एकूण	- ५० गुण

S-[F] NPW-02 June-2013-14 All Syllabus Arts Faculty B.A. Marathi Sem.-I & II OK

- 22 -

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ,औरंगाबाद

मराठी विषयाच्या अभ्यासक्रमाचा आराखडा

बी.ए./बी.एससी./बी.कॉम/बी.एस.डब्ल्यू प्रथम भाषा व बी.ए.प्रथम वर्ष ऐच्छिक

पेपर कोड नं.	पेपर नं.	पेपर शीर्षक	सत्र परीक्षा	सत्र
MAR-००१	अभ्यास पत्रिका पहिली	गद्य-पद्य व उपयोजित मराठी	५०	सत्र पहिले
MAR-००२	अभ्यास पत्रिका दुसरी	गद्य-पद्य व उपयोजित मराठी	५०	सत्र दुसरे
MAR-१०१	अभ्यास पत्रिका पहिली	काव्यात्म साहित्य	५०	सत्र पहिले
MAR-१०२	अभ्यास पत्रिका दुसरी	नाट्यात्म साहित्य	५०	सत्र पहिले
MAR-१०३	अभ्यास पत्रिका तिसरी	कथात्म साहित्य	५०	सत्र दुसरे
MAR-१०४	अभ्यास पत्रिका चौथी	मुद्रित माध्यमासाठी लेखन कौशल्य	५०	सत्र दुसरे

Sarant

Sarant

डॉ.सदाशिव सरकटे

अध्यक्ष-मराठी अभ्यास मंडळ

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा

विद्यापीठ,औरंगाबाद.

==**==

S*/-150513/-

22

==**==

22

S-29 Nov., 2013 AC after Circulars from Circular No.55 & onwards

- 43 -

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद**परिपत्रक क्रमांक/एस.यु./कला/अभ्यासक्रम/७५/२०१४**

या परिपत्रकाद्वारे सर्व संबंधितांना सुचित करण्यात येते की, कला विद्याशाखेने शिफारस केल्यानुसार बी.ए., बी. एस्सी., बी.कॉम., बी.एस.डब्ल्यू., बी.एफ.ए., या मधील अनिवार्य, द्वितीय भाषा व ऐच्छिक तसेच एम. ए. हिंदी, इंग्रजी व संस्कृत द्वितीय वर्ष, तृतीय व चतुर्थ सत्र पध्दतीचे सुधारित अभ्यासक्रमास विद्यापरिषदेच्या वतीने मा. कुलगुरु यांनी, त्यांना प्राप्त असलेला विशेष अधिकार महाराष्ट्र विद्यापीठ अधिनियम-१९९४ कलम १४(७) अन्वये मान्यता दिलेली आहे. त्या अनुषंगाने सुधारीत तयार केलेल्या अभ्यासक्रमाच्या आकृतीबंधाची प्रत या परिपत्रकासोबत आपल्या पुढील कार्यवाहीसाठी पाठविण्यात येत आहे.

अ.क्र.	सुधारीत अभ्यासक्रम	विषय	सत्र
१.	बी.ए. बी. एस्सी. बी.कॉम. बी.एस.डब्ल्यू., अनिवार्य, द्वितीय भाषा व ऐच्छिक	मराठी	तृतीय व चतुर्थ
२.	बी.ए. बी. एस्सी. बी.कॉम. बी.एस.डब्ल्यू., अनिवार्य, द्वितीय भाषा व ऐच्छिक	हिंदी	तृतीय व चतुर्थ
३.	एम.ए.	हिंदी	तृतीय व चतुर्थ
४.	बी.ए. बी. एस्सी. बी.कॉम., बी.एस.डब्ल्यू., अनिवार्य, द्वितीय भाषा व ऐच्छिक	इंग्रजी	तृतीय व चतुर्थ
५.	एम.ए.	इंग्रजी	तृतीय व चतुर्थ
६.	बी.ए. बी. एस्सी. बी.कॉम., बी.एस.डब्ल्यू., अनिवार्य, द्वितीय भाषा व ऐच्छिक	उर्दू, अरेबिक आणि पार्शियन	तृतीय व चतुर्थ
७.	बी.ए. बी. एस्सी. बी.कॉम., बी.एस.डब्ल्यू., अनिवार्य द्वितीय भाषा आणि ऐच्छिक	पाली आणि बुद्धीझम	तृतीय व चतुर्थ
८.	बी.ए. बी. एस्सी. बी.कॉम. बी.एस.डब्ल्यू., अनिवार्य, द्वितीय भाषा व ऐच्छिक	संस्कृत	तृतीय व चतुर्थ
९.	एम.ए.	संस्कृत	तृतीय व चतुर्थ

उपरोक्त सुधारीत केलेल्या अभ्यासक्रमाचा आराखडा शैक्षणिक वर्ष २०१४-१५ करिता मर्यादित असेल व विद्यापरिषदेच्या अंतिम मान्यतेनंतर हे परिपत्रक नियमित ठेवण्याबाबत या कार्यालयाद्वारे नवीन परिपत्रक पारीत करण्यात येईल. तसेच सुधारीत व नवीन तयार केलेल्या अभ्यासक्रमाच्या आराखड्याची प्रत विद्यापीठाच्या [1] www.bamu.net, [2] www.affiliation.oasisbamu.org या संकेतस्थळावर उपलब्ध आहे.

करिता, या परिपत्रकाची सर्व संबंधितांनी नोंद घ्यावी.

विद्यापीठ प्रांगण,
औरंगाबाद-४३१ ००४.
संदर्भ क्र.एस.यु./कला/जे.एल.के. /२०१३-१४/
७२९१-७६९०
दिनांक :- ०२-०६-२०१४.

}}
}}
}}
}}
}}
}}
****

संचालक,
महाविद्यालये व विद्यापीठ
विकास मंडळ.

S-29 Nov., 2013 AC after Circulars from Circular No.55 & onwards

- 44 -

--2--

या परिपत्रकाची एक प्रत :-

- १) मा. परिक्षा नियंत्रक, परिक्षा विभाग,
- २) मा. प्राचार्य, सर्व संलग्नीत महाविद्यालये,
- ३) संचालक, युनिक यांना विनंती करण्यात येते की, सदरील अभ्यासक्रम विद्यापीठाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध करुण देण्यात यावेत.
- ४) संचालक, ई-सुविधा केंद्र, विद्यापीठ परिसर,
- ५) जनसंपर्क अधिकारी, मुख्य प्रशासकीय इमारत,
- ६) कक्ष अधिकारी, पात्रता विभाग, मुख्य प्रशासकीय इमारत,
- ७) कक्ष अधिकारी, बी.ए.,एम.ए. विभाग, परीक्षा भवन,
- ८) अभिलेख विभाग, मुख्य प्रशासकीय इमारती मागे,
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद.

--***--

**DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA
UNIVERSITY, AURANGABAD.**

**Syllabus of
B.Com.Second Year [First Language]
MARATHI**

Semester- III & IV

(Effective from June 2014 & onwards)

डॉ.सरकटे सदाशिव हरिभाऊ

अध्यक्ष

मराठी अभ्यास मंडळ,

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ,

औरंगाबाद .

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

बी.कॉम द्वितीय वर्ष - मराठी (प्रथम भाषा)

सत्र पध्दतीनुसार अभ्यासक्रम

जून २०१४ पासून लागू

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

सत्र पध्दतीनुसार अभ्यासक्रम

बी.कॉम.द्वितीय वर्ष प्रथम भाषा मराठी अभ्यासक्रमाकरिता

शैक्षणिक वर्ष जून २०१४ पासून लागू

वाणिज्य व्यवहार, व्यवसाय आणि मराठी भाषा

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्ट्ये :

- १) बी.कॉम. द्वितीय वर्षाच्या मराठी विषयाचे अध्ययन करण्याच्या विद्यार्थ्यांना वाणिज्य व्यवसायात मराठी भाषेचे आकलन करून देणे.
- २) मराठी भाषेचा कार्यालयीन, व्यावसायिक कामकाजात होणारा वापर, गरज व स्वरूप विशेषांची माहिती करून देणे.
- ३) वाचन संस्कृतीच्या माध्यमातून व्यवसायाला पूरक आणि मूलभूत सहाय्य करणे
- ४) कार्यालयीन / व्यावसायिक भाषा व्यवहारासाठी आवश्यक लेखन कौशल्याचे उपयोजन करणे.
- ५) व्यावसायाच्या माध्यमातून मराठी भाषेला स्थान मिळवून देणे.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

सत्र पध्दतीनुसार अभ्यासक्रम

बी.कॉम.द्वितीय वर्ष प्रथम भाषा मराठी अभ्यासक्रमाकरिता

अभ्यासपत्रिकेचे नाव : मराठी भाषा आणि वाणिज्य व्यवहार

सत्र - पहिले

तासिका : ६०

कोड नं.MAR - C-०१

गुण ५०

घटक विश्लेषण :

घटक क्र.०१ : भाषा आणि भाषा शिक्षण

भाषा म्हणजे काय ?

भाषेचे स्वरूप

भाषेचे कार्य

भाषेची विविध रूपे

घटक क्र.०२ : व्यापार व्यवहारात वाचन संस्कृतीचे महत्व

ग्रंथ निर्मिती

ग्रंथालय चळवळ

प्रकाशन संस्था

सार्वजनिक वाचनालये

घटक क्र.०३ : पत्रलेखन : तंत्र, स्वरूप व मायने

व्यावसायिक पत्रव्यवहार

कार्यालयीन पत्रव्यवहार

वाणिज्यविषयक पत्रव्यवहार

घटक क्र.०४ : जागतिकीकरणात मराठी भाषेचे महत्त्व

मराठी भाषा आणि हिंदी भाषा

मराठी भाषा आणि इंग्रजी भाषा

मराठी भाषा आणि इतर भाषा

घटक क्र.०५ : निबंध लेखन

निबंध : अर्थ व स्वरूप

निबंध : व्यावसायिक , आर्थिक विषयावर निबंधलेखन

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

सत्र पध्दतीनुसार अभ्यासक्रम

बी.कॉम.द्वितीय वर्ष प्रथम भाषा मराठी अभ्यासक्रमाकरिता

अभ्यासपत्रिकेचे नाव : व्यावसायिक मराठी आणि वाणिज्य व्यापार

सत्र - दुसरे

कोड नं.MAR - C- ०२

गुण ५०

घटक विश्लेषण :

तासिका : ६०

घटक क्र.०१ : कार्यालयीन लेखन तंत्र

कार्यालयीन लेखन तंत्र

कार्यालयीन लेखन तंत्र : स्वरूप व उपयोजन

सभेच्या कामकाजा संबंधीचे लेखन

अर्जलेखन, इतिवृत्त, निविदा, माहितीपत्रक, टिपणी लेखन

घटक क्र.०२ : अनुवाद तंत्र स्वरूप, प्रकार आणि उपयोजन

अनुवाद : व्याख्या व स्वरूप

कार्यालयीन अनुवाद

वाणिज्यीक अनुवाद

कायदेविषयक अनुवाद

पारिभाषिक शब्दांचा अनुवाद

* घटक क्र.०३ : वाणिज्य व्यवसाय व माध्यम

जनसंपर्क माध्यम : व्याख्या व स्वरूप

जनसंपर्क माध्यमाची विविध रूपे

वाणिज्य व्यवसायात प्रसार माध्यमाची भूमिका

जाहिरात मसुदा लेखन

जाहिरातीचे विविध घटक

आकाशवाणी व दूरचित्रवाणीवरील जाहिरात

घटक क्र.०४ : वाणिज्य व व्यापाराची सहाय्यभूत साधने

व्यापाराची व्याख्या व स्वरूप

व्यापार व्यवहारातील कार्यपध्दती

घटक क्र. ०५ : व्यापाराला मदत करणारी साधने

बँका, विमा, वाहतूक, बाजारपेठ, जाहिरात, व्यापार व्यवहारातील कार्यालये

डॉ.सरकटे सदाशिव हरिभाऊ
अध्यक्ष

मराठी अभ्यास मंडळ,
डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ,
औरंगाबाद .

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ,औरंगाबाद

बी. कॉम. प्रथम वर्ष मराठी अभ्यासक्रमाकरिता

शैक्षणिक वर्ष जून २०१४ पासून लागू

वाणिज्य व्यवहार, व्यवसाय आणि मराठी भाषा (सत्र पहिले)

व्यावसायिक मराठी आणि वाणिज्य व्यापार (सत्र दुसरे)

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

प्र.१ ला	दीर्घोत्तरी (दोन पैकी एक)	- १५ गुण
प्र.२ रा.	दीर्घोत्तरी (दोन पैकी एक)	- १५ गुण
प्र.२ रा	लघुत्तरी (चार पैकी दोन)	- १० गुण
प्र.५ वा	टीपा द्या (चार पैकी दोन)	- १० गुण
	एकूण	- ५० गुण

डॉ.सरकटे सदाशिव हरिभाऊ

अध्यक्ष

मराठी अभ्यास मंडळ,
डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ,
औरंगाबाद .

DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA
UNIVERSITY, AURANGABAD.

Syllabus of

B.A./B.SC./B.F.A/B.S.W. Second Year Marathi (First Language)

Semester- III & IV

(Effective from June 2014 & onwards)

डॉ.सरकटे सदाशिव हरिभाऊ
अध्यक्ष
मराठी अभ्यास मंडळ,
डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ,
औरंगाबाद .

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

बी.ए./ बी.एस्सी./बी.एस.डब्ल्यू

द्वितीय वर्ष मराठी (प्रथम भाषा) (सत्र तिसरे व सत्र चौथे)

कोड नं. MAR ००३ व MAR ००४

अभ्यासपत्रिका गद्य - पद्य व उपयोजित मराठी

संपादक मंडळ

मराठी अभ्यास मंडळ

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

अ.क्र.	नांव	पद
०१	डॉ.सरकटे सदाशिव हरिभाऊ	अध्यक्ष
०२	डॉ.हंडीबाग भारत सोपानराव	सदस्य
०३	डॉ. बडवे सतिश	सदस्य
०४	डॉ. धोंडगे मुंजा बाबूराव	सदस्य
०५	डॉ. पाटगणकर विद्यासागर जनादर्ण	सदस्य
०६	डॉ. शिंदे संजय दासू	सदस्य
०७	डॉ. सोलापूरे सिंधू	सदस्य
०८	डॉ. नळगे राजशेखर शरणप्पा	सदस्य
०९	प्राचार्य डॉ. बिरादार वसंत माणिकराव	सदस्य
१०	डॉ. सावेंकर कैलास नारायण	सदस्य

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

बी.ए./बी.एस्सी./बी.एस.डब्ल्यू.

द्वितीय वर्ष प्रथम भाषा अभ्यासक्रमाकरिता

शैक्षणिक वर्ष जून २०१४ पासून लागू

गद्य - पद्य व उपयोजित मराठी

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्ट्ये :

- १) बी.ए. द्वितीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांना मराठी विषयाचे अध्ययन करण्यासाठी मराठी साहित्यातील विविध प्रवाह आणि प्रकार लक्षात आणून देणे, लेखक कवीचे व्यक्तिमत्त्व त्यांच्या साहित्यातील आशय अभिव्यक्तीचा परिचय करून देणे.
- २) एकूणच मराठी साहित्याची आवड निर्माण करणे व आस्वाद घेण्याची क्षमता विकसित करणे.
- ३) साहित्याभ्यासातून जीवन जगण्याची कला विकसित करणे, समाजाकडे डोळसपणे पाहता येण्याची क्षमता विकसित करणे.
- ४) व्यवहार, विज्ञान, कार्यालयीन व वाङ्मयीन परिभाषेचे आकलन करता येणे.
- ५) विविध प्रसार माध्यमांची ओळख करून देणे.
- ६) माहिती तंत्रज्ञानाचा परिचय करून देणे.

घटक विश्लेषण (गद्य -पद्य व उपयोजित मराठी) :

- १) अभ्यासक्रमात समाविष्ट करण्यात आलेल्या पाठाचे लेखक व कवींचा परिचय करून देणे.
- २) पाठातील आशय समजावून घेणे.
- ३) पाठ आणि कवितेतील समाजिक मूल्ये, लोकशाही मूल्ये, औद्योगिक अनुभव, साहित्यिक मूल्ये, सांस्कृतिक मूल्ये यांचे आकलन करून घेणे.
- ४) विद्यार्थ्यांना व्यवहार ज्ञानाचे आकलन व्हावे व उपयोग करता यावा, नैसर्गिक संपत्तीचे संरक्षण करता यावे व तंत्रज्ञानाचा व्यवहारात उपयोग करता यावा यासाठी उपयोजित मराठी या घटकातील मुद्द्यांचा अभ्यास करणे.
- ५) वाचन संस्कृती वृद्धिंगत होण्यासाठी विविध वाङ्मय प्रकारातील ग्रंथांचा परिचय करून देणे.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

बी.ए./बी.एस्सी./बी.एस.डब्ल्यू

द्वितीय वर्ष प्रथम भाषा अभ्यासक्रमाकरिता

संपादक

मराठी अभ्यास मंडळ

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

शैक्षणिक वर्ष जून २०१४ पासून लागू

सत्र पहिले

कोड नं. MAR - ०३

गुण : ५०

अभ्यासपत्रिका ३ री गद्य - पद्य उपयोजित मराठी

घटक क्र. १

गद्य विभाग

तासिका - २०

पाठाचे नाव

लेखक

१) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या कार्याचे स्वरूप	प्र.न. देशपांडे
२) लोकसंस्कृती आणि जागतिकीकरण	डॉ.द.ता. भोसले
३) मरणानं डाव साधला, नशिवानं हात दिला !	सौ. सिंधूताई सपकाळ
४) लोकराजे मा.खा. पवार साहेब	प्रा. लक्ष्मण ढोबळे
५) वही	सुरेश पाटील (इर्लेकर)

घटक क्र. २

पद्य विभाग

तासिका - २०

कविता

कवी

१) निष्कर्ष	सुहासिनी इर्लेकर
२) आकाशाएवढा	सदानंद सिनगारे
३) साऱ्या घरालाच लागली वाळवी	प्रदीप पाटील
४) कुणबी माझा !	अनिल गव्हाणे
५) बीरसा	बाबाराव मडावी
६) अरुंद दारातून बाहेर पडताना	संजीवनी तडेगावकर

उपयोजित मराठी

तासिका - २०

घटक क्र. ३

१) परिभाषा : तंत्र , स्वरूप व उपयोजन

परिभाषेचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये, परिभाषेची आवश्यकता, शासन व्यवहारातील परिभाषा, विज्ञानाची परिभाषा, कार्यालयीन परिभाषा, वाङ्मयीन परिभाषा इ. चा परिचय व उपयोजन

२) आकाशवाणी प्रसार माध्यम : लेखनतंत्र व उपयोजन

आकाशवाणी श्राव्य प्रसार माध्यम - स्वरूप, आकाशवाणी या प्रसार माध्यमाचे घटक, परिचय(कार्यक्रम) बातमी, श्रुतिका, नभोनाट्य, संवाद, भाषण, मुलाखत इ.

आकाशवाणीचा प्रभाव - ज्ञान व विज्ञानाद्वारे संसंस्कार, लोकप्रबोधन, बातम्यांचा प्रसार, मनोरंजन, नैसर्गिक संकटाची पूर्वकल्पना , विविध सूचना

३) पुस्तक परिचय : तंत्र व स्वरूप

वाङ्मयलेखन प्रकारांचा परिचय

उदा. कथा, कादंबरी, कविता, चरित्र, आत्मचरित्र , निबंध इ.

वाङ्मयेत्तर लेखन प्रकारांचा परिचय

उदा. सामाजिकशास्त्रे, विज्ञान, वाणिज्य विषयक, विधीविषयक

४) जलनियोजन : तंत्र व स्वरूप

जलनियोजनाचे महत्त्व, जलनियोजन धरणे आणि शेती, धरणातील जलनियोजन , शेतीसाठी जलनियोजन.(झीप), पिण्यासाठी जलनियोजन

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

बी.ए./बी.एस्सी./बी.एस.डब्ल्यू.

द्वितीय वर्ष मराठी (प्रथम भाषा) अभ्यासक्रमाकरिता

शैक्षणिक वर्ष जून २०१४ पासून लागू

सत्र दुसरे

कोड नं. MAR - ०४

गुण : ५०

अभ्यासपत्रिका ४ थी - गद्य - पद्य व उपयोजित मराठी तासिका - २०

घटक क्र. १ गद्य विभाग

पाठाचे नाव	लेखक
१) चिपाड	अंबादास केदार
२) मिरगीपेर	विजय जावळे
३) काहूर	अंजली भयवाल, धानोरकर
४) गायरान	एकनाथ खिल्लारे
५) भूक	उमेश मोहिते

घटक २

तासिका २०

कविता	कवी
१) गर्भाशयात असताना	म.मो. जोशी
२) आबा	शिवाजी मारुती पाटील
३) पाचटाच्या मुलुखाले	कल्पना दुधाळ
४) जागलं	शिवाजी मरगीळ
५) कळसूत्री बाहूली	भारती रेवडकर
६) हशोब चुकता करा	वि.सो. वराट

उपयोजित मराठी

घटक क्र. ३

तासिका - २०

१) संगणक क्षेत्रातील संकल्पना : स्थूल परिचय

सॉफ्टवेअर , हार्डवेअर, विंडोज, फाईल, फोल्डर, डाटा, संगणकाची कौशल्य, भारतीय समाजावरील संगणकाचा प्रभाव

२) संगणकाची वैशिष्ट्ये -

अचूक काम , प्रचंड वेग, कामाची सलगता, माहितीचे संक्रमण व सादरीकरण, कामाची विविधता, स्वविचारक्षमता नाही

३) मराठी समाजावरील संगणकाचा प्रभाव

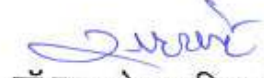
सामाजिक धोरणाचे मार्गदर्शन, नैसर्गिक आपत्तीचे पूर्वकथन, लोकसंख्याबद्दलचे मार्गदर्शन, निवडणूक व मतदान क्षेत्र, हवामानाचा अंदाज, वैज्ञानिक संशोधन, साहित्य क्षेत्रातील उपयोग, अंतराळ संशोधनाचे नियोजन

४) इंटरनेट : स्वरूप आणि कार्यप्रणाली

इंटरनेट : अर्थ आणि व्याख्या, वेबसाईट, ई- मेल, चॅट, सर्चिंग, ब्राऊझिंग, अकाऊंट, इंटरनेटचा भारतीय समाजावरील प्रभाव - सामाजिक परिवर्तन, हवामानाचा अंदाज, सेवा उद्योग, संपर्क साधने , संदेशाची सुलभता, व्यापारातील वाढ.

उपयोजित मराठी या विभागासाठी संदर्भ ग्रंथ

१) रेडिओवरील भाषणे आणि श्रुतिका	पु.ल. देशपांडे
२) संगणक परिचय	नंदकिशोर दायमा
३) संगणक संकल्पना	नंदकिशोर दायमा (विद्या प्रकाशन पुणे)
४) माहिती व तंत्रज्ञान मराठी	शिक्षक हस्तपुस्तिका , म.रा.मा.व उ.मा.मं. नाशिक
५) संगणक	विवेक म्हेत्रे
६) इंअरनेट तुमचा दोस्त	विवेक म्हेत्रे
७) संगणक तुम्हा आम्हा साठी	पद्मा पाटील

डॉ.सरकटे सदाशिव हरिभाऊ
अध्यक्ष

मराठी अभ्यास मंडळ,
डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ,
औरंगाबाद .

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ,औरंगाबाद

बी. ए. / बी. कॉम. / बी. एस्सी./बी.एस.डब्ल्यू.

द्वितीय वर्ष मराठी अभ्यासक्रमाकरिता

शैक्षणिक वर्ष जून २०१४ पासून लागू

गद्य-पद्य व उपयोजित मराठीसाठी

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

वेळ : २.०० तास

प्र.१ ला	दीर्घोत्तरी-गद्य (दोन पैकी एक)	- १५ गुण
प्र.२ रा	दीर्घोत्तरी-पद्य (दोन पैकी एक)	- १५ गुण
प्र.३ रा	लघुत्तरी-गद्य व पद्य (चार पैकी दोन)	- १० गुण
प्र.४ था	उपयोजित विभागावर-दीर्घोत्तरी (दोन पैकी एक)	- १० गुण
	एकूण	- ५० गुण

**DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA
UNIVERSITY, AURANGABAD.**

**Syllabus of
Marathi (Optional)
B.A. Second Year
Semester- V to VIII**

(Effective from June 2014 & onwards)

डॉ. सरकटे सदाशिव हरिभाऊ
अध्यक्ष
मराठी अभ्यास मंडळ,
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ,
औरंगाबाद .

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

सत्र पध्दतीनुसार अभ्यासक्रम

शैक्षणिक वर्ष जून २०१४ पासून लागू

अभ्यास पत्रिका पाचवी

आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास

(इ.स. १८०० ते इ.स.१९२०)

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

- १) इ.स. १८०० नंतरच्या वाङ्मयाचा इतिहासाचा सर्वांगीन अभ्यास करणे.
- २) इ.स.१८०० ते इ.स. १८७४ या कालखंडाची सामाजिक व सांस्कृतिक पार्श्वभूमी, विचार प्रणाली, सामाजिक चळवळी यांचा वाङ्मयावरील प्रभावाचा अभ्यास करणे.
- ३) इ.स.१८०० ते इ.स. १९२० या कालखंडातील वाङ्मय निर्मितीची पार्श्वभूमी, तिच्या प्रेरणा, प्रवृत्ती प्रवाह, महत्वाचे ग्रंथकार व त्यांच्या साहित्यकृती या अनुषंगाने अभ्यास करणे.
- ४) भाषांतरित वाङ्मय, नियतकालिके, निबंधमाला, वैचारिक व ललित निबंध, कथा, कादंबरी, नाटक, काव्य, चरित्र आणि आत्मचरित्र या वाङ्मय प्रकारातील ठळक ग्रंथकार व त्यांच्या वाङ्मयकृतींचा स्थूल अभ्यास करणे इत्यादी.

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ औरंगाबाद

शैक्षणिक वर्ष जून - २०१४ पासून लागू

विषय - बी.ए.मराठी द्वितीय वर्ष (ऐच्छिक) कोड.नं. MAR -१०५

आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (इ.स. १८०० ते इ.स.१९२०)

अभ्यास पत्रिका पाचवी

सत्र पहिले

घटक: १ - इ.स. १८०० ते इ.स. १८७४ या कालखंडाची सामाजिक व सांस्कृतिक पार्श्वभूमी

- १.१ संस्कृतिची संकल्पना व स्वरूप
- १.२ संस्कृती आणि इतिहास
- १.३ संस्कृती आणि साहित्य अंतःसंबंध
- १.४ साहित्य आणि सामाजिक दृष्टी
- १.५ मुद्रणकलेचा उदय
- १.६ शाळा पुस्तक मंडळी व ख्रिस्ती मिशनऱ्यांची पुस्तके
- १.७ धार्मिक प्रबोधनाच्या चळवळी
- १.८ नियतकालिकांचा उदय

घटक : २ - निबंध,स्वरूप,विशेष

- २.१ लोकहितवादीची 'शतपत्रे' १८०० ते १८७४
- २.२ महात्मा फुलेंचे लेखन
- २.३ 'निबंधमाला' - इ.स.१८७४ ते इ.स.१९२०

घटक : ३ - कथा - वाङ्मयाचे स्वरूप , विशेष

- ३.१ कथा वाङ्मयाच्या प्रारंभाचे स्वरूप
- ३.२ अक्वेल इंग्रजी कालखंड
- ३.३ 'करमणूक' कालखंड

घटक : ४ - कादंबरी वाङ्मयाचे स्वरूप, विशेष

४.१ इ.स. १८५७ ते इ.स.१८८५ या काळातील कादंबरी

४.२ इ.स. १८८५ ते इ.स. १९२० या काळातील कादंबरी

संदर्भ ग्रंथ -

- १) मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी - गो.म.कुलकर्णी
- २) महाराष्ट्राचा सांस्कृतिक इतिहास - शं.दा.पेंडसे
- ३) साहित्य, समाज, आणि संस्कृती - दिगंबर पाध्ये
- ४) आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (भाग पहिला व दुसरा) - डॉ.अ.ना.देशपांडे
- ५) मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (खंड ४ व ५) - रा.श्री. जोग
- ६) मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (खंड १ ते ४) - साहित्य परिषद पुणे
- ७) प्रदक्षिणा (भाग पहिला व दुसरा) - कॉन्टिनेटल प्रकाशन
- ८) अर्वाचीन मराठी गद्याची पूर्वपीठिका - गं. बा. सरदार
- ९) मराठी कथा उगम आणि विकास - इंदूमती शेवडे
- १०) मराठी कादंबरीचे पहिले शतक - कुसुमावती देशपांडे
- ११) भारतीय संस्कृती - साने गुरुजी
- १२) मराठी निबंध : उद्गम आणि विकास - गिरीश मोरे
- १३) मराठी कादंबरीचा इतिहास - चंद्रकांत बांदिवडेकर
- १४) धार आणि काठ - नरहर कुरुंदकर
- १५) साहित्य आणि संदर्भ - अंजली सोमन
- १६) मराठी वृत्तपत्राचा इतिहास - वा.के. लेले
- १७) आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (संपादक) डॉ.भारत हंडीबाग.

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापिठ,औरंगाबाद.

शैक्षणिक वर्ष जून २०१४ पासून लागू

विषय- मराठी बी.ए.द्वितीय वर्ष (ऐच्छिक)

कोड नं MAR-१०६

अभ्यास पत्रिकेचे नाव - दृक-श्राव्य माध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये

अभ्यासपत्रिका-सहावी

गुण :५०

तासिका-६०

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्ट्ये :

- १) दृक-श्राव्य माध्यमांसाठी लेखन कौशल्याचा अभ्यास करणे.
- २) इलेक्ट्रॉनिक मिडीयाने अवघे विश्वच पादाक्रांत केले आहे.संपूर्ण जगातील माहिती नभोवाणी,दूरचित्रवाहिन्या आणि संगणकाद्वारे आपल्या घरा-दारात पोहचत आहेत.त्या विषयीचा अभ्यास करणे.
- ३) बातम्या,मुलाखती,रूपक,विविध मालिका,फॅशन शो, सिनेमा यांमुळे नवनवीन गोष्टीचे अकलन अभ्यासाद्वारे करणे.
- ४) नभोवाणिविषयक लेखन कौशल्यांचा अभ्यास करणे.
- ५) दूरचित्रवाणिविषयक लेखन कौशल्यांचा अभ्यास करणे.
- ६) संप्रेषणाची प्रगती,बोलीभाषेचे महत्व काय आहे हे अभ्यासाद्वारे सांगता येईल.
- ७) नभोवाणिवरील भाषण व सभेतील भाषण यांतील फरकाचा अभ्यास करणे.
- ८) नभोवाणी चर्चेतील सहभागी व्यक्ती व सूत्रधार यांच्या जबाबदाऱ्या कोणत्या त्यांचा अभ्यास करणे.
- ९) नभोवाणिवरील बातम्यांचे स्वरूप व त्यांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करता येणे.
- १०) नभोवाणिवरील बातम्या व वृत्तपत्रातील बातम्या यांतील फरकाचा अभ्यास करणे.
- ११) रूपकामध्ये नाटक,भाषण,मुलाखत,चर्चा,कविता,गीत,संगीत,निवेदन या आकाशवाणि-वरून प्रसारीत होणाऱ्या इतर कार्यक्रम समावेशाचा अभ्यास करणे.

- १२) रूपक आणि नाटक यातील फरकाचा अभ्यास करणे.
- १३) नभोनाट्याची बांधणीकरताना मध्यवर्ती कल्पना, कथा, पात्रांचे संवाद, स्वभाव रेखाटन, ध्वनिसंकेत आणि संगीत यांचा विचार कसा करावा हे सांगण्याचा अभ्यास करणे.
- १४) नभोनाट्य आणि श्रुतिका यांतील फरक स्पष्ट करता येईल.
- १५) नभोवाणीवरील जाहिरात लेखनाचा हेतू व त्यांचे तंत्र अभ्यासणे.
- १६) परिसंवाद स्वरूप, वेगळेपण आणि त्यांचे तंत्र अभ्यासणे.
- १७) दूरचित्रवाणी लेखनाची उद्दीष्ट्ये व प्रकार कसे निश्चित करायचे याची माहिती सांगण्याचा अभ्यास करणे.
- १८) दूरचित्रवाणी संहितेची भाषा कशी असायला हवी व संहितालेखनाचे तंत्र कोणते हे स्पष्ट सांगणे.
- १९) दृक्-श्राव्य रूपात कार्यक्रमाची निर्मिती कशी होते, याची माहिती देणे.
- २०) दूरचित्रवाणीवरील बातमीपत्रांचे स्वरूप स्पष्ट करून सांगण्याचा अभ्यास करणे.
- २१) दूरचित्रवाणीवरील बातमीपत्रांचे संपादन व लेखन कसे करावे हे स्पष्ट करण्याचा अभ्यास करणे.
- २२) दृक्-श्राव्य रूपात कार्यक्रमाची निर्मिती कशी होते, याची कल्पना स्पष्ट करण्याचा अभ्यास करणे.

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापिठ,औरंगाबाद.

शैक्षणिक वर्ष जून २०१४ पासून

विषय- मराठी बी.ए.द्वितीय वर्ष (ऐच्छिक)

कोड नं MAR-१०६

गुण : ५०

अभ्यास पत्रिकेचे नाव - दृक-श्राव्य माध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये

अभ्यासपत्रिका-सहावी

तासिका-६०

सत्र पहिले

घटक- १ नभोवाणी

- १.१ नभोवाणी स्वरूप आणि कार्य.
- १.२ नभोवाणी संप्रषण.
- १.३ नभोवाणिवरील भाषण,चर्चा व मुलाखत
- १.४ नभोवाणिवरील बातमीपत्रे
- १.५ रूपक,श्रुतिका आणि नभोनाट्य
- १.६ नभोवाणीच्या जाहिराती

घटक- २ दूरचित्रवाणी

- २.१ दूरचित्रवाणी स्वरूप कार्य व विस्तार
- २.२ दूरचित्रवाणी लेखन व निर्मिती
- २.३ दूरचित्रवाणी कार्यक्रमांचे प्रकार
- २.४ दूरचित्रवाणिवरील बातम्या

घटक- ३ संकेत स्थळ

- ३.१ संकेत स्थळ संकल्पना आणि उपयोजन
- ३.२ संकेतस्थळाचा परीचय
- ३.३ संकेत स्थळावर साहित्यविषयक घडामोडी
- ३.४ ई-डिक्सनरी, विश्वकोष

संदर्भ ग्रंथ :

- १) बोलू ऐसे बोल - लिलावती भागवत
- २) नभोवाणी कार्यक्रम तंत्र आणि मंत्र - पुष्पा काणे (इंडिया बुक कंपनी,पुणे- ३०)
- ३) विसावे शतक आणि विज्ञान - निरंजन घाटे
- ४) आकाशवाणी आणि मार्कोनी संबंधीची नोंद पहावी - विश्वकोश खंड -१
- ५) संगणक परिचय नंदकिशोर दायमा
- ६) संगणक संकल्पना नंदकिशोर दायमा
(विद्या प्रकाशन पुणे)
- ७) माहिती व तंत्रज्ञान मराठी शिक्षक हस्तपुस्तिका
म.रा.मा.व उ.मा.मं. नाशिक
- ८) संगणक विवेक म्हेत्रे
- ९) इंअरनेट तुमचा दोस्त विवेक म्हेत्रे
- १०) संगणक तुम्हा आम्हा साठी पद्मा पाटील

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ औरंगाबाद

शैक्षणिक वर्ष जून - २०१४ पासून

विषय - मराठी, बी.ए.द्वितीय वर्ष (ऐच्छिक) कोड.नं. MAR -१०७

आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (इ.स. १८०० ते इ.स.१९२०)

अभ्यास पत्रिका सातवी

सत्र दुसरे

घटक १ : नाट्य वाङ्मयाचे स्वरूप , विशेष

- १.१ नाटकाची भारतीय परंपरा व विकास
- १.२ मराठी रंगभूमीचा उदय
- १.३ संगीत नाटकांचा मानदंड : अण्णासाहेब किर्लोस्कर
- १.४ इ.स.१८८५ ते इ.स.१९२० या कालखंडातील नाट्यवाङ्मय

घटक २ : काव्य वाङ्मयाचे स्वरूप, विशेष

- २.१ प्रारंभीची भाषांतरित कविता
- २.२ केशवसुत व समकालीन कवी

घटक ३ : चरित्र - आत्मचरित्र वाङ्मयाचे स्वरूप विशेष

- ३.१ इ.स. १८०० ते इ.स. १९२० या कालखंडातील चरित्र
- ३.२ इ.स. १८०० ते इ.स. १९२० या कालखंडातील आत्मचरित्र

संदर्भ ग्रंथ :

१) स्त्री सुधारणा विषयक मराठी नाट्यलेखन	- मृणालिनी शहा.
२) मराठी कविता	- निशिकांत ठकार
३) आधुनिक मराठी कविता	- रा.श्री.जोग
४) आधुनिक मराठी कविता	- भ.श्री. पंडित
५) मराठी फार्स	- भीमराव कुलकर्णी
६) आधुनिक मराठी काव्याचे अंतःप्रवाह	- वा.भा. पाठक
७) मराठी रंगभूमीचा इतिहास भाग एक	- प्रा. श्री.ना.बनहट्टी
८) नाट्याचार्य देवल	- प्रा. श्री. ना. बनहट्टी
९) मराठी नाट्यसंसार	- वि.स. खांडेकर
१०) चरित्र - आत्मचरित्र (तंत्र आणि इतिहास)	- अ.म.जोशी.
११) चरित्र - आत्मचरित्र (साहित्य रूप)	- डॉ.सदा कऱ्हाडे
१२) आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास	- डॉ.भारत हंडीबाग (संपादक)

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

बी.ए.मराठी सत्रनिहाय अभ्यासक्रम

सत्र दुसरे

अभ्यासपत्रिका आठवी (ऐच्छिक) (MAR- १०८)

साहित्य प्रकारांतर आणि साहित्याचे माध्यमांतर

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्ट्ये :-

- १) साहित्य प्रकारांतराची संकल्पना स्पष्ट करणे.
- २) माध्यमांचे महत्त्व स्पष्ट करून त्याचा साहित्याशी असणारा अनुबंध उलगडून दाखविणे
- ३) माध्यमांसाठीच्या विविध लेखन प्रकारांचा परिचय करून देणे.
- ४) माध्यमांसाठीच्या लेखनप्रकाराचे महत्त्व व आवश्यकता याविषयी स्थूल परिचय घडविणे.
- ५) माध्यम लेखनात असणारे साहित्याचे महत्त्व विशद करणे.

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

शैक्षणिक वर्ष जून - २०१४ पासून लागू

बी.ए.मराठी द्वितीय वर्ष (ऐच्छिक) सत्रनिहाय अभ्यासक्रम

अभ्यासपत्रिका आठवी (MAR १०८)

सत्र दुसरे

गुण : ५०

साहित्य प्रकारांतर आणि साहित्याचे माध्यमांतर

तासिका : ६०

घटक १. साहित्य प्रकारांतराची संकल्पना व स्वरूप

- १.१) साहित्य प्रकारांतर म्हणजे काय ?
- १.२) साहित्य प्रकारांतर : मूळ रचनाबंध मोडून नवा रचनाबंधाची निर्मिती.
- १.३) वाङ्मय प्रकारांतराची लेखकाला वाटणारी आवश्यकता.
(उदा. एकांकिकेचे नाटक,कादंबरीचे नाटक करणे)
- १.४) साहित्य प्रकारांतराची काही उदाहणे.

घटक २. 'माध्यम' संकल्पना: प्रकार व वैशिष्ट्ये

- २.१) महत्त्वाची माध्यमे : मुद्रित, श्राव्य व दृक-श्राव्य माध्यम
- २.२) माध्यमे व साहित्य यांचा अनुबंध
- २.३) माध्यमांसाठी साहित्याची आवश्यकता
- २.४) माध्यम : आधुनिक काळाची गरज

घटक ३. माध्यमासाठीचे लेखन

- ३.१) मुद्रित माध्यमासाठीचे लेखन (स्थूल परिचय)
(सदर लेखन,स्फुटलेखन,अग्रलेख,ग्रंथपरीक्षण इ.)
- ३.२) श्राव्य माध्यमासाठीचे लेखन
(श्रुतिका व नभोनाट्य लेखन
- ३.३) दृक-श्राव्य माध्यमासाठीचे लेखन
(पटकथा लेखन (मालिकेसाठी), साहित्यविषयक अन्य कार्यक्रम उदा.वाचाल तर वचाल, साहित्यविषयक गप्पा,मुलाखती इ.)

३.४) माध्यम लेखनाची वैशिष्ट्ये

(उदा. संवाद लेखन, चित्रिकरणाचे भान असणे, ध्वनी संयोजन, पार्श्वसंगीताचा वापर, कथेच्या गुंफणीतील रहस्यमयता इ.)

घटक ४. साहित्याचे माध्यमांतर (चित्रपटाच्या विशेष संदर्भात)

४.१) चित्रपट, पटकथा लेखनाचे स्वरूप.

४.२) कथा वा कादंबरीवरून चित्रपटकथा लेखनाचे वेगळेपण.

४.३) लघुपट व लघुपटाचे कथालेखन

४.४) मराठी साहित्य व चित्रपट : एक अनुबंध.

साहित्यकृती : १) नटरंग - आनंद यादव

पूरक संदर्भ पुस्तके:-

१) अंतरीचा दिवा: वि.स.खांडेकर, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे

(प्रस्तुत ग्रंथ वि.स.खांडेकर यांच्या पटकथांचा संग्रह आहे.)

२) सर्जनशील लेखन : आनंद पाटील

३) साहित्य : आस्वाद, अध्यापन आणि समीक्षा (डॉ. वा. मु. गिडे यांच्या निवडक लेखांचा संग्रह) संपादन: सतीश बडवे,

(या पुस्तकातील वाङ्मय प्रकारांतराचे स्वरूप : काही विचार हा लेख)

४) व्यावहारिक व उपयोजित मराठी (भाग १ व २) डॉ. प्रकाश मेदककर, विद्या बुक्स, औरंगाबाद.

५) निवडक भाषा आणि जीवन, संपादक: कल्याण काळे, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे.

डॉ. सरफटे सदाशिव हरिभाऊ

अध्यक्ष

मराठी अभ्यास मंडळ,

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ,
औरंगाबाद .

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

शैक्षणिक वर्ष जून - २०१४ पासून लागू

बी.ए.मराठी द्वितीय वर्ष (ऐच्छिक) सत्रनिहाय अभ्यासक्रम

(अभ्यासपत्रिका क्र.५,६,७ व ८ साठी प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप)

प्र.१ ला	दीर्घोत्तरी (दोन पैकी एक)	- १५ गुण
प्र.२ रा	दीर्घोत्तरी (दोन पैकी एक)	- १५ गुण
प्र.३ रा	लघुत्तरी (चार पैकी दोन)	- १० गुण
प्र.४ वा	टीपा लिहा (चार पैकी दोन)	- १० गुण
	एकूण	- ५० गुण

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

मराठी विषयाच्या अभ्यासक्रमाचा आराखडा

बी.ए./बी.एससी./बी.कॉम/बी.एस.डब्ल्यू प्रथम भाषा व बी.ए.द्वितीय वर्ष ऐच्छिक

शैक्षणिक वर्ष जून - २०१४ पासून लागू

पेपर कोड नं.	पेपर नं.	पेपर शीर्षक	क्रेडीट	सत्र परीक्षा गुण	सत्र
MAR-००३	अभ्यास पत्रिका तिसरी	गद्य-पद्य व उपयोजित मराठी	०४	५०	सत्र पहिले
MAR-००४	अभ्यास पत्रिका चौथी	गद्य-पद्य व उपयोजित मराठी	०४	५०	सत्र दुसरे
MAR-१०५	अभ्यास पत्रिका पाचवी	आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास	०४	५०	सत्र पहिले
MAR-१०६	अभ्यास पत्रिका सहावी	दृक-श्राव्य माध्यमांसाठी लेखन कौशल्य	०४	५०	सत्र पहिले
MAR-१०७	अभ्यास पत्रिका सातवी	आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास	०४	५०	सत्र दुसरे
MAR-१०८	अभ्यास पत्रिका आठवी	साहित्य प्रकारांतर आणि साहित्याचे माध्यमांतर	०४	५०	सत्र दुसरे

डॉ.सरकटे सदाशिव हरिभाऊ
अध्यक्ष

मराठी अभ्यास मंडळ,
डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ,
औरंगाबाद .

S-30th May, 2015 AC after Circulars from Circular No.147 & onwards - 1 -

DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY**CIRCULAR NO.ACAD/SU/Arts/B.A.III Yr. Syll./1/2015**

It is hereby notified for information to all the concerned that, on the recommendation of the Faculty of Arts the Academic Council at its meeting held on 30-05-2015 has accepted the **Revised**

Syllabi under the Faculty of Arts as under :-

Sr. No.	Name of the Subject	Semester
[1]	Marathi	V & VI
[2]	Hindi	V & VI
[3]	English	V & VI
[4]	Urdu & Arabic	V & VI
[5]	Pali and Buddhism	V & VI
[6]	Sanskrit	V & VI
[7]	Islamic Studies	V & VI

This is effective from the **Academic Year 2015-16 & onwards** as appended herewith.

All concerned are requested to note the contents of the circular and bring the notice to the students, teachers and staff for their information and necessary action.

University Campus,
Aurangabad-431 004.
REF.NO.ACAD/SU/COMM./
2015/2605-3004
Date:- 15-06-2015.

★
★
★
★
★
*****

Director,
Board of College and
University Development.

Copy forwarded with compliments to:-

- 1] The Principals, affiliated concerned colleges,
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University

Copy to :-

- 1] The Controller of Examinations,
- 2] The Director, [E-Suvidha Kendra], in-front of Registrar's Quarter,
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University,
- 3] The Superintendent, [B.A. Unit],
- 4] The Programmer [Computer Unit-1] Examinations,
- 5] The Programmer [Computer Unit-2] Examinations,
- 6] The Record Keeper.

DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA
UNIVERSITY, AURANGABAD.

Syllabus of

Marathi

B.A. III Year

Semester- V & VI

(Effective from 2015 – 2016 & onwards)

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]
Dr. S. K. Bhandarkar

[Handwritten signature]
Deem
Faculty of Marathi

[Handwritten signature]
Dr. B. K. Kurhade
[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

डॉ. सदाशिव सरकटे

अध्यक्ष-मराठी अभ्यास मंडळ

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ,

औरंगाबाद.

[Handwritten signature]

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ,औरंगाबाद

मराठी विषयाच्या अभ्यासक्रमाचा आराखडा

बी.ए.तृतीय वर्ष अभ्यासक्रमाकरिता

शैक्षणिक वर्ष जून २०१५ पासून लागू

सत्र पाचवे व सत्र सहावे

डॉ. बाबासोहब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

बी.ए. तृतीय वर्ष (सत्र - पाचवे व सहावे)

शैक्षणिक वर्ष जून २०१५ पासून लागू

सत्रनिहाय अभ्यासक्रम

सत्र ५ वे

०१. अभ्यासपत्रिका ९ वी : भारतीय साहित्यविचार
०२. अभ्यासपत्रिका १० वी : भाषाविज्ञान
०३. अभ्यासपत्रिका ११ वी : मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (प्रारंभ ते १६००)
०४. अभ्यासपत्रिका १२ वी : प्रकल्प कार्य भाग-१

सत्र ६वे

०१. अभ्यासपत्रिका १३ वी : पाश्चात्य साहित्यविचार
०२. अभ्यासपत्रिका १४ वी : व्याकरण व निबंधलेखन
०३. अभ्यासपत्रिका १५ वी : मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (१६०१ ते १८१८)
०४. अभ्यासपत्रिका १६ वी : प्रकल्प कार्य भाग-२

टिप : उपमुख (Subsidairy) मराठी हा विषय घेऊन अभ्यास करणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी पाचव्या सत्रातील अभ्यासपत्रिका क्र. ०९ व १० आणि सहाव्या सत्रातील अभ्यासपत्रिका क्र.१३ व १४ अभ्यासणे आवश्यक आहे.

डॉ. बाबासोहब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

बी.ए.तृतीय वर्ष अभ्यासक्रमाकरिता

शैक्षणिक वर्ष जून २०१५ पासून लागू

सत्र पाचवे

अभ्यासपत्रिका - ९ वी - भारतीय साहित्यविचार

गुण-५०

घटक क्र.०१ : साहित्याचे स्वरूप

व्याख्या- (भामह, दण्डी, हेमचंद्र, वामन, रूद्रट, मम्मट, विश्वनाथ व इतर
संस्कृत अभ्यासकांच्या मतांचा विचार)

लक्षणे - अलंकार, वक्रोक्ति, रीति, औचित्य, ध्वनी, रस.

घटक क्र.०२ : साहित्याची प्रयोजने

भामह, दण्डी, भरतमुनी आदींची मते

मम्मटाचा प्रयोजनविचार

घटक क्र.०३ : साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया

(प्रतिभा, व्युत्पन्नता, अभ्यास व इतर पूरक कारणे)

घटक क्र. ०४ : रसविचार

भरताचे रससूत्र

भट्टलोल्लट, श्रीशंकुक, भट्टनायक व अभिनवगुप्त यांच्या मतांचा विचार

रससंख्या

रसविघ्ने

घटक क्र. ०५ : शब्दशक्ती व अर्थविचार

संदर्भ ग्रंथ

०१. देशपांडे ग. त्र्यं. : भारतीय साहित्यविचार
०२. जोग रा. श्री. : अभिनव काव्यप्रकाश
०३. पाटणकर वसंत : साहित्यशास्त्र स्वरूप व समस्या
०४. गाडगीळ स.रा. : काव्यशास्त्रप्रदीप
०५. बेडेकर दि. के. : साहित्यविचार
०६. कुलकर्णी अ.वा. : साहित्यविचार
०७. मनोहर यशवंत : नवे साहित्यशास्त्र
०८. हंडीबाग भारत : साहित्यशास्त्र , कैलास पब्लिकेशन ,औरंगाबाद
०९. सरकटे सदाशिव : साहित्यशास्त्र , कैलास पब्लिकेशन, औरंगाबाद.
१०. सरकटे सदाशिव : साहित्य समीक्षेची मूलतत्वे, एज्युकेशन पब्लिशर्स अँड डिस्ट्रीब्युटर्स,औरंगपूरा, औरंगाबाद.

डॉ. बाबासोहब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

बी.ए.तृतीय वर्ष अभ्यासक्रमाकरिता

शैक्षणिक वर्ष जून २०१५ पासून लागू

सत्र पाचवे

अभ्यासपत्रिका - १० वी - भाषाविज्ञान

गुण-५०

घटक क्र. ०१: भाषेचे स्वरूप

भाषेच्या विविध व्याख्या

भाषेची वैशिष्ट्ये/ लक्षणे

भाषेबाबतचे समज- गैरसमज

भाषा: एक संकेत प्रणाली

घटक क्र.०२: स्वन व स्वनिमविचार

स्वनविचार

स्वनाचे स्वरूप

स्वननिर्मिती प्रक्रिया

स्वनांचे वर्गीकरण

घटक क्र.०३ स्वनिमविचार

स्वनिम संकल्पना

स्वनिम निश्चितीची तत्त्वे (विनियोग)

स्वनिमाचे प्रकार :

१) खंडित स्वनिम

२) खंडाधिष्ठित स्वनिम (बलाघात , सीमासंधी, सुरावली, नासिक्यरंजन)
मराठीची स्वनिम व्यवस्था

घटक क्र.०४ : रुपिम आणि पदविचार

भाषिक रुप आणि रुपिका

रुपिका आणि शब्द यातील फरक

रुपिका - रुपिम - रुपिकांतर

घटक क्र.०५ : प्रमाण भाषा व बोलीभाषा

वर्णनात्मक व ऐतिहासिक भाषाविज्ञान

संदर्भ ग्रंथ

०१. कानडे मु.श्री. (संपा.) : मराठीचा भाषिक अभ्यास
०२. ना.गो. कालेलकर : ध्वनिविचार
०३. गर्जेद्रगडकर श्री.न. : भाषा आणि भाषाशास्त्र
०४. जोगळेकर गं.ना. : अभिनव भाषाविज्ञान
०५. कुलकर्णी कृ.पा. : मराठी भाषा उद्गम आणि विकास
०६. मंचरकर र.बा. : भाषाशास्त्रविचार
०७. काळे कल्याण , सोमण अंजली : वर्णनात्मक भाषा विज्ञान
०८. सरकटे सदाशिव : भाषाविज्ञान , कैलास पब्लिकेशन , औरंगाबाद.

डॉ. बाबासोहब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

बी.ए. तृतीय वर्ष अभ्यासक्रमाकरिता

शैक्षणिक वर्ष जून २०१५ पासून लागू

सत्र पाचवे

अभ्यासपत्रिका - ११ वी - मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (प्रारंभ ते १६००)

गुण-५०

उद्दिष्टे :-

- 1) यादवकालीन सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक स्थिती-गती लक्षात घेत त्या काळात जी ग्रंथरचना झाली तिच्याबद्दल माहिती करून घेणे, ग्रंथनिर्मितीमागील प्रेरणा व त्यांचा प्रत्यक्ष ग्रंथरचनेवरील परिणाम अभ्यासणे.
- 2) बहामनीकाल ग्रंथनिर्मितीमागील प्रेरणा व त्यांचा प्रत्यक्ष ग्रंथरचनेवरील परिणाम समजून घेणे.
- 3) तत्कालीन महत्त्वाचे ग्रंथ, ग्रंथकार व ग्रंथविशेष यांचे आकलन करून घेणे.

घटक क्र. - १ मराठीचा प्रारंभकाल व मुकुंदराज

घटक क्र.- २ महानुभाव पंथ आणि त्याचे वाङ्मयीन कार्य

- १) महानुभाव पंथाचे पंचकृष्ण
- २) महानुभाव पंथाचे तत्त्वज्ञान
- ३) महानुभावांचे वाङ्मयीन कार्य
- ४) महानुभावविद्यांचे गद्य साहित्य
- ५) महानुभावविद्यांचे पद्य साहित्य

घटक क्र.- ३ वारकरी संप्रदाय आणि त्याचे वाङ्मयीन कार्य

- १) संत ज्ञानेश्वर
- २) संत नामदेव
- ३) ज्ञानेश्वर पंचक

- ४) जनाबाई
- ५) चोखामेळा
- ६) कर्ममेळा
- ७) गोरकुंभार
- ८) विसोबा खेचर
- ९) सावता माळी
- १०) नरहरी सोनार
- ११) परिसा भागवत
- १२) सेना न्हावी
- १३) कान्होपात्रा

घटक क्र.- ४ बहामनीकालीन मराठी साहित्य

- १) दत्त संप्रदाय
- २) दासोपंत
- ३) संत एकनाथ
- ४) संत एकनाथांची वाङ्मय रचना

घटक क्र. -५ संत तुकाराम आणि संत रामदास

- १) संत तुकाराम
- २) संत तुकारामांची गाथा
- ३) संत तुकारामांचे कवित्व
- ४) समर्थ रामदास
- ५) संत रामदासांचे साहित्य

संदर्भ ग्रंथ

०१. श्री.व्यं.केतकर	: प्राचीन महाराष्ट्र
०२. वि.ल.भावे	: महाराष्ट्र सारस्वत
०३ मु.ग.पानसे	: यादवकालीन महाराष्ट्र
०४ वि.भि.कोलते	: महानुभाव तत्त्वज्ञान
०५ वि.भि.कोलते	: महानुभावांचा आचारधर्म
०६ शं.गो.तुळपुळे	: महानुभाव आणि त्यांचे वाङ्मय
०७ शं.गो.तुळपुळे	: पाच संतकवी
०८ अ.ना.देशपांडे	: प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास
०९ ह.श्री. शेणोलिकर	: प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास
१०. गं.बा.सरदार	: संत वाङ्मयाची सामाजिक फलश्रुती
११. वा.ल.कुलकर्णी	: वाङ्मयीन टिपा आणि टिप्पणी
१२. दि.पु.चित्रे	: पुन्हा तुकाराम
१३. रा.श्री. जोग.	: प्राचीन मराठी वाङ्मयाभिरुचीचे विहंगमावलोकन
१४. वि.अं.कानोले	: मुकुंदराजाची अंबानगरी कोणती ?
१५. हंसराज जाधव	: महानुभावांची आख्यानकाव्ये

डॉ. बाबासोहब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

बी.ए. तृतीय वर्ष अभ्यासक्रमाकरिता

शैक्षणिक वर्ष जून २०१५ पासून लागू

सत्र पाचवे

अभ्यासपत्रिका - १२ वी - प्रकल्प कार्य भाग ०१

उद्दिष्टे :

- १) वाचन लेखन कौशल्याचा विकास
- २) समीक्षणात्मक दृष्टीचा विकास
- ३) संशोधनात्मक दृष्टीचा विकास

अध्ययन-अध्यापन प्रक्रिया

१. लेखन कौशल्य

प्रकल्पाचे स्वरूप

१. भाषा, साहित्य, साहित्येतिहास, साहित्यशास्त्र, भाषाविज्ञान इ. विषयाचे आकलन करून प्रकल्पाचे लेखन करणे.
२. संबंधित विषय शिक्षकाच्या मार्गदर्शनानुसार विषयाची निवड करणे.
३. प्रकल्प कमीत २५ व जास्तीत जास्त पृष्ठांचा ४० पृष्ठांचा टंकलिखित केलेला असावा.
४. प्रकल्प कार्य स्पायरल बाईंडिंग करून सादर करण्यात यावा.
५. प्रकल्पाचे मूल्यांकन संबंधित अध्यापकाच्या मार्गदर्शनानुसार असावे.
६. प्रकल्प कार्य पूर्ण करून दुसऱ्या सत्रात सादर करावा.

डॉ. बाबासोहब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

बी.ए. तृतीय वर्ष अभ्यासक्रमाकरिता

शैक्षणिक वर्ष जून २०१५ पासून लागू

सत्र सहावे

अभ्यासपत्रिका - १३ वी - पाश्चात्य साहित्यविचार

गुण-५०

घटक क्र. ०१ : साहित्याचे स्वरूप

व्याख्या - (हॅझलिट, रस्किन, कोलरिज, कोर्टहोप, कार्लईल, वर्डरवर्थ, मॅथ्यू
ऑर्नॉल्ड, कोट व इतर)

लक्षणे - कल्पना, भावना, बुद्धी, लयबद्धता, शैली

घटक क्र. ०२ : साहित्याची प्रयोजने

पलायनवाद, स्वप्नरंजन, जिज्ञासापूर्ती, आत्मविष्कार, उद्बोधन, विरेचन

(कॅथॅरिसिस) व प्रचार

घटक क्र. ०३ : साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया

सिगमंड फ्रॉईड

कार्ल गुस्तॉव युंग

एफ.सी. प्रिस्कॉट

कोलरिज

टी.एस.एलियट, मरे क्रायगर, यांचे निर्मिती प्रक्रियेसंदर्भात मत

घटक क्र. ०४ : मार्क्सवादी साहित्यविचार

कार्ल मार्क्सचा साहित्यविषयक दृष्टिकोन

समाजवादी वास्तववाद

परीत्मतेची संकल्पना

बांधिलकीची संकल्पना

घटक क्र.०५ ऐतिहासिक व मार्क्सवादी समीक्षा पद्धती

संदर्भ ग्रंथ

०१. भालचंद्र खांडेकर/ लीला गोविलकर : पाश्चात्य साहित्यविचार
०२. सुरेश धायगुडे : पाश्चात्य साहित्यशास्त्र - सिद्धान्त आणि संकल्पना
०३. रा.भा. पाटणकर : सौंदर्यमीमांसा
०४. सुधीर रसाळ : कविता आणि प्रतिमा
०५. वि.स. जोग : मार्क्सवाद आणि मराठी साहित्य
०६. सदा कऱ्हाडे : साहित्य आणि समाज
०७. डॉ. सदाशिव सरकटे : साहित्यशास्त्र
०८. डॉ. सदाशिव सरकटे : साहित्य समीक्षेची मूलतत्वे

डॉ. बाबासोहब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

बी.ए. तृतीय वर्ष अभ्यासक्रमाकरिता

शैक्षणिक वर्ष जून २०१५ पासून लागू

सत्र सहावे

अभ्यासपत्रिका - १४ वी - व्याकरण व निबंध

गुण-५०

घटक क्र.०१ : शब्दांच्या जाती व शब्दसंग्रह (समानार्थी, विरुद्धार्थी व अनेकार्थी)

घटक क्र.०२: संधीविचार

स्वरसंधी

व्यंजनसंधी

विसर्गसंधी

घटक क्र.०३ : समास

अव्ययीभाव समास

तत्पुरुष समास

द्वंद्वसमास

बहुव्रीहि समास

घटक क्र.०४ अलंकार

शब्दालंकार (श्लेष, अनुप्रास, यमक)

अर्थालंकार (उपमा, रूपक, चेतनागुणोक्ती, अन्योक्ती, स्वाभावोक्ती या प्रकारांचा अभ्यास)

घटक क्र.०५ : निबंध

वाङ्मयीन निबंध लेखन

वैचारिक निबंध लेखन

संदर्भ ग्रंथ

०१. मो. के. दामले : शास्त्रीय मराठी व्याकरण
०२. अ.ग. मंगरूळकर : मराठीच्या व्याकरणाचा पुनर्विचार
०३. मो. रा. वाळंबे : सुगम मराठी व्याकरण
०४. डॉ. लीला गोविलकर : मराठीचे व्याकरण
०५. रा.ग. जाधव : वाङ्मयीन निबंध लेखन

डॉ. बाबासोहब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

बी.ए.तृतीय वर्ष अभ्यासक्रमाकरिता

शैक्षणिक वर्ष जून २०१५ पासून लागू

सत्र सहावे

अभ्यासपत्रिका - १५ वी - मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (१६०१ ते १८१८)

गुण -५०

उद्दिष्टे :-

- १) शिवकालीन सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक स्थिती-गती लक्षात घेत त्या काळात जी ग्रंथरचना झाली तिच्याबद्दल माहिती करून घेणे, ग्रंथनिर्मितीमागील प्रेरणा व त्यांचा प्रत्यक्ष ग्रंथरचनेवरील परिणाम अभ्यासणे.
- २) पेशवेकालीन ग्रंथनिर्मितीमागील प्रेरणा व त्यांचा प्रत्यक्ष ग्रंथरचनेवरील परिणाम समजून घेणे.
- ३) तत्कालीन महत्त्वाचे ग्रंथ, ग्रंथकार व ग्रंथविशेष यांचे आकलन करून घेणे.

घटक क्र.-०१

पंडिती साहित्य-प्रेरणा, स्वरूप व वैशिष्ट्ये

घटक क्र.- ०२

मुक्तेस्वर, वामन पंडित, रघुनाथ पंडित, सामराज, श्रीधर, मोरोपंत यांचे ग्रंथ आणि ग्रंथकारांचा परिचय

घटक क्र.-०३

शाहिरी वाङ्मय-प्रेरणा, स्वरूप व वैशिष्ट्ये
परशराम, राम जोशी, होनाजी बाळा, अनंत फंदी,
सगनभाऊ, प्रभाकर यांच्या वाङ्मयाचा परिचय

घटक क्र.-०४

बखर वाङ्मय प्रेरणा, स्वरूप व वैशिष्ट्ये
शिवपूर्वकालीन बखरी, शिवकालीन बखरी,
पेशवेकालीन बखरी यांचा परिचय.

संदर्भ ग्रंथ

०१. श्री.व्यं.केतकर : प्राचीन महाराष्ट्र
०२. वि.ल.भावे : महाराष्ट्र सारस्वत
०३. अ.ना.देशपांडे : प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास
- ०४ ह.श्री. शेणोलिकर : प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास
०५. वा.ल.कुलकर्णी : वाङ्मयीन टिपा आणि टिप्पणी
०६. रा.श्री. जोग. : प्राचीन मराठी वाङ्मयाभिरुचीचे विहंगआवलोकन
- ०७ म.रा.धोंड : मराठी लावणी
- ०८ के.ना.वाटवे : पंडित कवी
- ०९ गं.ब.ग्रामोपाध्ये : मराठी बखर गद्य
१०. य.न.केळकर : तंत कवी तथा शाहिर
११. बा.अ.भिडे : मुक्तेश्वर
१२. नरेंद्र भारवाडे/डॉ.सदाशिव सरकटे : मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास

डॉ. बाबासोहब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

बी.ए. तृतीय वर्ष अभ्यासक्रमाकरिता

शैक्षणिक वर्ष जून २०१५ पासून लागू

सत्र पाचवे

अभ्यासपत्रिका - १६ वी - प्रकल्प कार्य भाग ०२

गुण- १००

उद्दिष्टे :

- १) वाचन लेखन कौशल्याचा विकास
- २) समीक्षणात्मक दृष्टीचा विकास
- ३) संशोधनात्मक दृष्टीचा विकास
- ४) सिमा भागातील व आपल्या प्रादेशिक विशेषांचा भाषिक अभ्यास व संशोधन करणे.
- ५) भाषा बोलीचे शब्दविशेष नोंदविणे.
- ६) लोकजीवनातील ओवी, लोकगीते, उखाणे, लोककथा इ. संकलन व मूल्यमापन करणे.

अध्ययन-अध्यापन प्रक्रिया

१. लेखन कौशल्य

प्रकल्पाचे स्वरूप

१. भाषा, साहित्य, साहित्येतिहास, साहित्यशास्त्र, भाषाविज्ञान इ. विषयाचे आकलन करून प्रकल्पाचे लेखन करणे.
२. संबंधित विषय शिक्षकाच्या मार्गदर्शनानुसार विषयाची निवड करणे.
३. प्रकल्प कमीत कमी २५ व जास्तीत जास्त ४० पृष्ठांचा टंकलिखित केलेला असावा.
४. प्रकल्प कार्य स्पायरल बाईंडिंग करून सादर करण्यात यावा.
५. प्रकल्पाचे मूल्यांकन संबंधित अध्यापकाच्या मार्गदर्शनानुसार असावे.

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

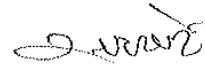
शैक्षणिक वर्ष जून - २०१५ पासून लागू

बी.ए.मराठी तृतीय वर्ष (ऐच्छिक) सत्रनिहाय अभ्यासक्रम

(अभ्यासपत्रिका क्र.९,१०,११,१३,१४ व १५ साठी प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप)

प्र.१ ला	दीर्घोत्तरी (दोन पैकी एक)	- १५ गुण
प्र.२ रा	दीर्घोत्तरी (दोन पैकी एक)	- १५ गुण
प्र.३ रा	लघुत्तरी (चार पैकी दोन)	- १० गुण
प्र.४ वा	टीपा लिहा (चार पैकी दोन)	- १० गुण
	एकूण	- ५० गुण

टिप : प्रकल्प कार्य भाग -०१ व ०२ (अभ्यास पत्रिका १२ व १६) साठी एकत्रित १०० गुण

डॉ.सरकटे सदाशिव हरिभाऊ
अध्यक्ष

मराठी अभ्यास मंडळ,
डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ,
औरंगाबाद .

**D.R. BABASAHEB AMBEDKAR
MARATHWADA UNIVERSITY,
AURANGABAD.**

Revised Syllabus of

B.A. Ist Year

Sociology

Semester-Ist & IInd with

Semester – 50:50 Pattern

[Effective from -2013-2014 & onwards]

BA I & II Semester

Year	Semester	Paper No	Paper Code	Title of the Paper	Marks
3AFY	Semester I	Paper I	BAS 01	Introduction to Sociology	50 marks
		Paper II	BAS 02	Individual and Society	50 marks
	Semester II	Paper III	BAS 03	Introduction to Subfields of Sociology	50 marks
		Paper IV	BAS 04	Indian Social Composition	50 marks

Paper IV: Indian Social Composition

50 marks

Objective: Indian Sociology has been focused on the wide description of Indian social composition. As student of sociology one has know the basic segments of Indian social structure and its various dimensions. This course mainly covers the broad segments of Indian society which are India's geographical ethnic and religious distinctiveness. This course also provides information regarding democratic beauty of India.

Unit I: Features of Indian Society

- Bonds of Unity in India (Geographical, Religious, Traditions)
- Forms of diversity in India (Language, Ethnicity, Religions, Tribes)
- Values of Indian society (Non violence, Tolerance, Coexistence)

Unit II: Indian Population

- Characteristics of Indian population
- Quantitative problems (Over population, Density, Migration)
- Population planning and Population Control

Unit III: Democracy and Secularism

- Democracy (Definition, characteristics)
- Social Justice (Definition & Concept)
- Indian constitution (characteristics)

Unit IV: Rural and Agrarian Structure

- Baluta system
- Importance of land holding in India (Socio-Eco status)
- Agrarian Transformation (Modernity and induction of Technology)

One Seminar should be completed at the end of syllabus

**Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University,
Aurangabad.**

Syllabus

Sociology
B.A. (II year study)
Semester III and IV
(50:50 Marks Pattern)

Effective from 2014-2015

E. S.
15/04/2014
(Note S.U.)

BA III & IV Semester

Year	Semester	Paper No	Paper Code	Title of the Paper	Marks
BASY	Semester III	Paper V ✓	BAS 05	Problems of Rural India	50 marks
		Paper VI	BAS 06	Contemporary Urban Issues	50 marks
	Semester IV	Paper VII ✓	BAS 07	Population in India	50 marks
		Paper VIII	BAS 08	Sociology of Development	50 marks

Problems of Rural India

Objectives: It is very important to focus on studies about Rural Development in country like India where a large section of population still living in rural areas. Rural life is affected by the changes taking places at world around. A student of Sociology must be aware about the changing scenario of Rural India and the contemporary problems of rural development; this course is designed with these objectives.

Unit I: Institutional Issues

- Disintegration of Rural Family
- Problems of rural women (Education and Health)
- Domestic Violence, Dowry

Unit II: Education and Health

- Dropout in Education
- Problem of illiteracy
- Community Health and Malnutrition

Unit III: Rural Economy

- Problem of Landless Labours
- Problem of Rural Industries
- Developmental Projects and displacement

Unit IV: Major issues in Development

- Rural unemployment- causes and remedies
- Corruption in governmental schemes
- Indebtness (Non Institutional Finance)

References:

- Desai, Vasant - 'Fundamentals of Rural Development', Rawat Publication, New Delhi
- Meier, Gerald (ed.) - 'Leading Issues in Economic Development' Oxford University Press, New Delhi 1987
- Prasad, B.K.- 'Rural Development: Concept, Approach and Strategy', Sarup & Sons, New Delhi 2003
- Rao, S.K. - 'Global Search for Rural Development', NIRD Hyderabad 2001
- Satya Sundaram I- 'Rural Development', Himalaya Mumbai 2002
- Datt and Vasant - 'Fundamental of Rural Development', Rawat Publication 1991
- Datt and Rudra- 'Growth Poverty and Equality' Deep and Deep Publication, New Delhi 2008
- Datt, Rudra & Sundharam- 'Indian Economy', S Chand, New Delhi 2008
- Deogirikar- 'W.T.O and Indian Economy', Shrinivas Publication Jaipur 2004
- Khairnar D R 'Bhartatil Gramin Samaj', Vidya Publication Aurangabad

**D.R. BABASAHEB AMBEDKAR
MARATHWADA UNIVERSITY,
AURANGABAD.**

Syllabus of

B.A. III YEAR

Sociology

Semester-V & VI

[Effective from 2015-16 & onwards]

*E. B. 24/4/2015
Chairman - OUS - Sociology*

Sociology BATY 2015

- 2 -

Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad. (M.S.)

Sociology
B.A. Third Year (effective from 2015-2016)
Semester V

- Paper IX - Sociological Traditions .
Paper X - Introduction to Research Methodology .
Paper XI - Social Problems in India ✓
OR
Urban Sociology ✓
Paper XII - Practical
-

Semester VI

- Paper XIII - Sociological Theories .
Paper XIV - Social Research Methods .
Paper XV - **Social Disorganization in Contemporary India** ✓
OR
Urban Society in India -
Paper XVI - Practical

Paper XV - **Social Disorganization in Contemporary India** ✓

- Objective: With rapid industrialization and modernization Indian society is witnessing drastic changes, with this transformation Indian society also witnessing few negative changes in social institutions. The course is designed to elaborate on such changes and to know causes and impact of social disorganization.

Course Outline

1. Problem of Disorganization

- (a) Concept and nature Social Disorganization
- (b) Causes of social disorganization; [population heterogeneity , Lack of Mobility, cynicism, underdevelopment, changing values and culture]

2. Violence and social disorder

- (a) **Violence against women**
- (b) Terrorism in India
- (c) Problem of Naxalism in India

3. Regionalism

- (a) Regionalism (concept) , Factors of Regionalism (Geographical, Historical, Social and Political)
- (b) Regionalism in India (causes and consequences)
- (c) Analysis of regional imbalance: special reference to Marathwada and Vidharbha

Books Recommended

1. Sarkar Sumit, Modern India 1885-1947, Mac Millan India Limited
2. Vasant Desai (1991) Fundamentals of Rural Development , Himalaya Publishing House, Bombay
3. Indian Rural Economics : S. P. Jain, Vikas Publication
4. All current and relevant material including the official information of Govt of India and Govt of Maharashtra
5. Current Statistics reports of Government.

Program	Course	Cross-cutting Issues	Topics Covered
B. A. I, II, III	Economics	Agriculture Price Policy, Poverty	Nature of Demand & Supply of Agricultural goods, Unemployment Removal of Poverty

F.Y.B.A. Economics
(Revised Syllabus)
Semester – I

Total Marks:-50

INDIAN ECONOMY (COMPULSORY) - Paper-ECO-102

OBJECTIVES:

The objective of the paper at the F.Y.B.A. level would be to sharpen the analytical faculty of the students, by highlighting an integrated approach to be functioning aspects of the Indian economy, keeping in view the scope for alternative approaches. Such an analysis is essential because the Indian economy is a unique amalgam of alternative competing and often conflicting theories and a proper understanding of its working of its working is imperative if the student is to comprehend the ramifications that underlie most of the observed phenomena in the Indian economic set-up. The emphasis of the paper is on overall social, political and economic environment influencing policy decisions. To develop all these themes, the courses are divided into specific modules.

1. STRUCTURE OF THE INDIAN ECONOMY

- 1.1 Characteristics of the Indian Economy as a less developed economy.
- 1.2 Features: Natural Resources- Land, Water and Forest Resources and Minerals, Need for sustainable development.
- 1.3 Population: - Broad features, size and growth rates sex composition, Birth rate – death rate, Density, Literacy, Sex composition, Age composition, Occupational distribution, Rural Urban Population- Life expectancy, Rural Urban Migration occupational distribution- Problems of over population, population policy

2. HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT

- 2.1 Human Development Index (HDI): Concept and Meaning, Indicators, Importance
- 2.2 Gender Related Development Index (GDI)
- 2.3 Human Poverty Index (HPI)
- 2.4 HDI - Inter country and inter- state comparison

3. **POVERTY & UNEMPLOYMENT**

3.1 **Concept of Poverty- Measurement of Poverty - Causes of Poverty- Measures to removal of Poverty**

3.2 Nature & Types of Unemployment.

4. **PLANNING IN INDIA**

4.1 Background of Indian planning-National Planning Committee, Bombay Plan, Peoples Plan, Gandhian Plan, The Planning Commission.

4.2 Objectives & Strategy of Indian Planning.

4.3 Achievements & Failures of Five-Year Plan.

4.4 Current Five Year Plan - Objectives, Allocations & Targets

4.5 New Economic Reforms.

Revised Structure of Syllabus and Papers

for

ECONOMICS

Syllabus of B.A. Third Year

Semester System

A] 50 marks for each paper.

B] Semester-Wise examination will be of 120 minutes for each paper.

Paper No.	Title of the Paper	Credit Allotted	Periods	Marks
<i>Semester – Fifth</i>				
Eco -109	International Economies (Compulsory)	04	60	50
Eco -110	Agricultural Economies (Compulsory)	04	60	50
Eco – 111	History of Economic Thought (Optional)	04	60	50
	OR			
Eco -111(A)	Mathematical Economies	04	60	50
	OR			
Eco- 111(B)	Labour Economies	04	60	50
Eco – 112	Project Works (Annually)	04	60	--

- Panchmukhi, V.R. (19780, Trade Policies of India: A Quantitative Analysis, Concept Publishing Company, New Delhi.

ECO – 110 Agricultural Economics (Compulsory)

Objectives:

The objective of this paper is to provide a detailed treatment of issues in agricultural economics to those intending to specialize in the area. Its objective is to familiarize students with policy issues that are relevant to Indian agricultural economics and enable them to analyze the issues, using basic micro-economic concepts.

Unit: I Development of Agriculture:

Role and importance of agriculture in economic development; Linkages between the agriculture sector and the non-agriculture sector, Agricultural resources in India, Land utilizations and cropping pattern, Trends in agricultural growth and agricultural productivity, concept of contract farming.

Unit: II Technology in Agriculture:

Technology in Agriculture- traditional techniques and practices, HYV seeds- fertilizers – water technology (Green revolution), sustainable agriculture, Dry land farming, Size of holdings in India and Maharashtra.

Unit: III State and Agriculture:

Agricultural Price Policy, Nature of demand and supply of agricultural product, price instability, Objectives of Agricultural Price Policy, food security in India and public distribution system, Agricultural subsidy.

**D.R. BABASAHEB AMBEDKAR
MARATHWADA UNIVERSITY,
AURANGABAD.**

Revised Syllabus of

B.A. Ist Year

Sociology

Semester-Ist & IInd with

Semester – 50:50 Pattern

[Effective from -2013-2014 & onwards]

BA I & II Semester

Year	Semester	Paper No	Paper Code	Title of the Paper	Marks
3AFY	Semester I	Paper I	BAS 01	Introduction to Sociology	50 marks
		Paper II	BAS 02	Individual and Society	50 marks
	Semester II	Paper III	BAS 03	Introduction to Subfields of Sociology	50 marks
		Paper IV	BAS 04	Indian Social Composition	50 marks

Paper IV: Indian Social Composition

50 marks

Objective: Indian Sociology has been focused on the wide description of Indian social composition. As student of sociology one has know the basic segments of Indian social structure and its various dimensions. This course mainly covers the broad segments of Indian society which are India's geographical ethnic and religious distinctiveness. This course also provides information regarding democratic beauty of India.

Unit I: Features of Indian Society

- Bonds of Unity in India (Geographical, Religious, Traditions)
- Forms of diversity in India (Language, Ethnicity, Religions, Tribes)
- Values of Indian society (Non violence, Tolerance, Coexistence)

Unit II: Indian Population

- Characteristics of Indian population
- Quantitative problems (Over population, Density, Migration)
- Population planning and Population Control

Unit III: Democracy and Secularism

- Democracy (Definition, characteristics)
- Social Justice (Definition & Concept)
- Indian constitution (characteristics)

Unit IV: Rural and Agrarian Structure

- Baluta system
- Importance of land holding in India (Socio-Eco status)
- Agrarian Transformation (Modernity and induction of Technology)

One Seminar should be completed at the end of syllabus

**Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University,
Aurangabad.**

Syllabus

Sociology
B.A. (II year study)
Semester III and IV
(50:50 Marks Pattern)

Effective from 2014-2015

E. S.
15/04/2014
(Note S.U.)

BA III & IV Semester

Year	Semester	Paper No	Paper Code	Title of the Paper	Marks
BASY	Semester III	Paper V ✓	BAS 05	Problems of Rural India	50 marks
		Paper VI	BAS 06	Contemporary Urban Issues	50 marks
	Semester IV	Paper VII ✓	BAS 07	Population in India	50 marks
		Paper VIII	BAS 08	Sociology of Development	50 marks

Problems of Rural India

Objectives: It is very important to focus on studies about Rural Development in country like India where a large section of population still living in rural areas. Rural life is affected by the changes taking places at world around. A student of Sociology must be aware about the changing scenario of Rural India and the contemporary problems of rural development; this course is designed with these objectives.

Unit I: Institutional Issues

- Disintegration of Rural Family
- Problems of rural women (Education and Health)
- Domestic Violence, Dowry

Unit II: Education and Health

- Dropout in Education
- Problem of illiteracy
- Community Health and Malnutrition

Unit III: Rural Economy

- Problem of Landless Labours
- Problem of Rural Industries
- Developmental Projects and displacement

Unit IV: Major issues in Development

- Rural unemployment- causes and remedies
- Corruption in governmental schemes
- Indebtness (Non Institutional Finance)

References:

- Desai, Vasant - 'Fundamentals of Rural Development', Rawat Publication, New Delhi
- Meier, Gerald (ed.) - 'Leading Issues in Economic Development' Oxford University Press, New Delhi 1987
- Prasad, B.K.- 'Rural Development: Concept, Approach and Strategy', Sarup & Sons, New Delhi 2003
- Rao, S.K. - 'Global Search for Rural Development', NIRD Hyderabad 2001
- Satya Sundaram I- 'Rural Development', Himalaya Mumbai 2002
- Datt and Vasant - 'Fundamental of Rural Development', Rawat Publication 1991
- Datt and Rudra- 'Growth Poverty and Equality' Deep and Deep Publication, New Delhi 2008
- Datt, Rudra & Sundharam- 'Indian Economy', S Chand, New Delhi 2008
- Deogirikar- 'W.T.O and Indian Economy', Shrinivas Publication Jaipur 2004
- Khairnar D R 'Bhartatil Gramin Samaj', Vidya Publication Aurangabad

**D.R. BABASAHEB AMBEDKAR
MARATHWADA UNIVERSITY,
AURANGABAD.**

Syllabus of

B.A. III YEAR

Sociology

Semester-V & VI

[Effective from 2015-16 & onwards]

*E. B. 24/4/2015
Chairman - OUS - Sociology*

Sociology BATY 2015

- 2 -

Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad. (M.S.)

Sociology
B.A. Third Year (effective from 2015-2016)
Semester V

- Paper IX - Sociological Traditions .
Paper X - Introduction to Research Methodology .
Paper XI - Social Problems in India ✓
OR
Urban Sociology ✓
Paper XII - Practical
-

Semester VI

- Paper XIII - Sociological Theories .
Paper XIV - Social Research Methods .
Paper XV - **Social Disorganization in Contemporary India** ✓
OR
Urban Society in India -
Paper XVI - Practical

Paper XV - **Social Disorganization in Contemporary India** ✓

- Objective: With rapid industrialization and modernization Indian society is witnessing drastic changes, with this transformation Indian society also witnessing few negative changes in social institutions. The course is designed to elaborate on such changes and to know causes and impact of social disorganization.

Course Outline

1. Problem of Disorganization

- (a) Concept and nature Social Disorganization
- (b) Causes of social disorganization; [population heterogeneity , Lack of Mobility, cynicism, underdevelopment, changing values and culture]

2. Violence and social disorder

- (a) **Violence against women**
- (b) Terrorism in India
- (c) Problem of Naxalism in India

3. Regionalism

- (a) Regionalism (concept) , Factors of Regionalism (Geographical, Historical, Social and Political)
- (b) Regionalism in India (causes and consequences)
- (c) Analysis of regional imbalance: special reference to Marathwada and Vidharbha

Books Recommended

1. Sarkar Sumit, Modern India 1885-1947, Mac Millan India Limited
2. Vasant Desai (1991) Fundamentals of Rural Development , Himalaya Publishing House, Bombay
3. Indian Rural Economics : S. P. Jain, Vikas Publication
4. All current and relevant material including the official information of Govt of India and Govt of Maharashtra
5. Current Statistics reports of Government.

**Dr.Babasaheb Ambedkar Marathwada University,
Aurangabad**

Political Science

**Revised Syllabus of B.A. Degree
(Semester Pattern)**

**Progressively Effective From
Academic Year: 2009-10**

Dr.Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad

Political Science

**Revised Syllabus of B.A. Degree
(Semester Pattern)**

Progressively Effective from Academic Year 2009-10

B.A. First Year

Semester I

Pol - 101 : Basic Concepts of Political Science

Pol - 102 : Government and Politics of Maharashtra

Semester II

Pol - 103 : Basic Concepts of Political Science

Pol - 104 : Government and Politics of Maharashtra

Semester II

Paper Code: Pol -103

BASIC CONCEPTS OF POLITICAL SCIENCE

Total	: 50 Marks
Term End Examination	: 30 Marks
Internal Assessment	: 20 Marks

Periods

1. Liberty, Equality and Justice :

1.1 Meaning and Definition	10
1.2 Types of Liberty, Equality and Justice	10

2. Democracy:

2.1 Meaning and Features	05
2.2 Direct and Indirect Democracy	10
2.3 Merits and demerits of Democracy	10

3. Welfare State:

3.1 Meaning and Features	10
3.2 Obligatory and Optional Functions	10

SUGGESTED READINGS:

- 1) E. Barker : Principles of Social & Political Theory,
Calcutta, Oxford Uni. Press, 1976.

Paper Code: Pol -104

GOVERNMENT AND POLITICS OF MAHARASHTRA

Total	: 50 Marks
Term End Examination	: 30 Marks
Internal Assessment	: 20 Marks

Periods

1. Panchayat Raj System:

1.1 Gram Panchayat – Composition and Functions	10
1.2 Panchayat Samiti – Composition and Functions	10
1.3 Zilla Parishad– Composition and Functions	10

2. Ideology and Program of Political Parties in Maharashtra: 30

- 2.1 All India National Congress
- 2.2 Bhartiya Janta Party
- 2.3 Shivsena
- 2.4 R P I
- 2.5 N C P

SUGGESTED READINGS :

- 1) Baviskar B.S. : The Politics of Development, Sugar
Co-operative in Rural Maharashtra Oxford
University,1980.
- 2) M.S.A. Rao. & : Politics in Maharashtra
Francis Frankel, Vol. 2, Oxford Uty, Press 1990.

Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad.

Structure of Courses in Political Science

B.A. FIRST YEAR

SEMESTER-I

Paper Code No.	Title of the Paper	Credits	Marks		
			Internal Assessment	Term & Exam.	Total
Pol - 101	Basic Concept of Political Science	04	20	30	50
Pol - 102	Government and Politics of Maharashtra	04	20	30	50
	Total Credits & Marks of Semester I	08	40	60	100

SEMESTER-II

Paper Code No.	Title of the Paper	Credits	Marks		
			Internal Assessment	Term & Exam.	Total
Pol - 103	Basic Concept of Political Science	04	20	30	50
Pol - 104	Government and Politics of Maharashtra	04	20	30	50
	Total Credits & Marks of Semester II	08	40	60	100
	Total Credits & Marks of B.A.F.Y.	16	80	120	200

Internal Assessment : A) Class Test - 10 Marks

B) Home Assignment - 10 Marks.

**D R. BABASAHEB AMBEDKAR
MARATHWADA UNIVERSITY,
AURANGABAD**

Syllabus of

B. A. Second Year

Political Science

[Semester -III-IV]

[Effective from June -2014-15 & onwards]

**Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University,
Aurangabad**

Syllabus of B.A. II year (Political Science)
Semester system

- a) All paper are compulsory
b) 50 marks for each paper
c) Semester and examination will be of 120 minutes for each paper

Paper No.	Title of the name	Credit Allotted	Periods	Marks
	Semester III th			
105	Indian Government and politics	04	60	50
106	International relations	04	60	50
	Semester IV th			
107	Indian Government and politics	04	60	50
108	International relations	04	60	50

Note:

- 1) One period of 50 minutes.
- 2) 15 period =01 credit
- 3) 04 credit =60 periods
- 4) Each paper is comprised of 04 credits.

Chairman

Board of studies in Political Science
Dr.Babasaheb Ambedkar Marathwada
University, Aurangabad

Dr.Babasaheb Ambedkar Marathwada University,
Aurangabad

Revised Syllabus of B.A. Degree

(Semester pattern)

B. A. Second Year

Effective from Academic Year 2014-15

Semester III

Pol-105: Indian Government and Politics

Pol-106: International Relations

Semester IV

Pol-107: Indian Government and Politics

Pol-106: International Relations

4/11/14
B.O.S. Chairman '13
PSI-SCS

B. A. Second Year

Semester - III

Effective from academic year 2014-15

Paper code: Pol-105

INDIAN GOVERNMENT AND POLITICS

Total: 50 Marks

Term End Examination 50 marks

Periods

1) Indian constitution :	12
1.1 Sources	
1.2 Preamble	
1.3 Features	
2) Constitutional Provision :	12
2.1 Fundamental rights	
2.2 Directive principles of state policy	
3) Union Government :	12
3.1 President	
3.2 Parliament	
3.3 Prim Minister	
4) Budgetary process and parliamentary committees :	12
4.1 Budgetary process	
4.2 Public Accounts committee	
4.3 Estimate Committee	
5) Constitutional Institutions :	12
5.1 Attorney General	
5.2 Comptroller and Auditor General	

B. A. Second Year

Semester - IV

Effective from academic year 2014-15

Paper code: Pol-107

INDIAN GOVERNMENT AND POLITICS

Total: 50 Marks

Term End Examination 50 marks

Periods

1) Supreme court:	12
1.1 Structure, Powers and Functions	
1.2 Powers of Judicial Review	
2) Center- State Relations:	12
2.1 Legislative	
2.2 Administrative	
2.3 Financial	
3) Ideology and Program of Political parties in India:	12
3.1 Features of Party System in India	
3.2 All India National Congress Party	
3.3 Bhartiya Janta Party	
3.4 Communist Party	
4) Election commission and electoral reforms :	12
4.1 Composition, power, functions, role and Importance	
4.2 Electoral reforms in India	
5) Challenges before Indian Democracy:	12
5.1 Corruption	
5.2 Casteism	
5.3 Communalism	
4.4 Regionalism	

**DR. BABASAHEB AMBEDKAR
MARATHWADA UNIVERSITY,
AURANGABAD.**

Syllabus of

B.A. III YEAR

Political Science

Semester-V & VI

[Effective from 2015-2016 onwards]

Dr. pokale b.G.

**Dr. BabasahebAmbedkarMarathwada University,
Aurangabad**

Political Science

Revised Syllabus of B.A. Degree (Semester Pattern)

B.A. Third Year

Effective from Academic Year 2015-16

Semester V

Pol - 109 : Indian Political Thinkers

Pol - 110 : Western Political Thinkers

Pol – 111 : Political Ideologies

Semester VI

Pol - 112 : Indian Political Thinkers

Pol - 113 : Western Political Thinkers

Pol – 114 : Political Ideologies

B.A. THIRD YEAR

Semester V

Effective from Academic year 2015-16

Paper Code: Pol -109

INDIAN POLITICAL THINKERS

Total : 50 Marks

Periods: 60

1.Raja Ram Mohan Roy

- 1.1 Architect of Indian Renaissance
- 1.2 Views on Religion
- 1.3 Social and Political ideas

2.DayanandSaraswati

2.1 Religious and Social Thought

2.2 Political Thought

3. Gopal Krishna Gokhale

- 3.1 Social and liberal ideas
- 3.2 Nationalist thought

4. LokmanyaTilak

- 4.1 Views on Nationalism
- 4.2 Political Ideas – Four point Program
- 4.3 Views on Social Reform

5. Mahatma Gandhi

5.1 Views on Religion

5.2 Concept of Satya, Ahimsa and Satyagraha

5.3 Concept of Ram Rajya

SUGGESTED READINGS:

1. Alatekar A. S., : State and Government in Ancient India, Delhi Motilal Banarasidas, 1958.
2. A. Appadurai, : Indian Political Thinking, Oxford Press,
3. R. P. Kangle, : Arthashastra of Kautilya, Delhi, Motilal Banarasidas, 1965.
4. K. P. Karunakaran, : Indian Politics from Dadabhai Naoroji to Gandhi : A Study of Political Ideas of Modern India New Delhi,
5. B.R. Nanda, : Gokhale, Gandhi and Nehru : Studies in Indian Nationalism, London, Allan and Unwin, 1974.
6. V. P. Varma, : Modern Indian Political Thought.
7. K. K. Kavlekar & A. S. Chousalkar (Ed.) : Political Ideas and Leadership of Babasaheb Ambedkar.
8. Bose N. K., : Studies in Gandhism
9. Bhattacharya G. P., : Evolution of Political Philosophy of M. N. Roy.
10. Jatava D. R., : The Political Philosophy of Dr. B. R. Ambedkar, Phoenix Publishing Agency, Agra, 1986.
11. Das N. N., : The Political Philosophy of Jawaharlal Nehru, 1961
12. Prasadchandra Dev, : Political Ideas of Dr. Ram Manohar Lohia, New Delhi, Commonwealth, 1989.

Paper Code: Pol -111

POLITICAL IDEOLOGIES

(While studying ideologies, stress must be laid on meaning, development, features of the ideology. Taking a critical review of each ideology is also expected)

Total : 50 Marks

Periods: 60

periods: 60

1. **Nationalism**
2. **Liberalism**
3. **Democracy**
4. **Imperialism**
5. **Feminism**

SUGGESTED READINGS:

- 1) B. Funderbunk and : Political Ideologies: Left Center and Right New York
R.G. Thobaben Harper Collins Colleges publishers 1994
- 2) F. Gellner : Nations and Nationalism oxford Blackwell 1983
- 3) J. Gray : Liberalism Minneapolis University of Minnesota Press
1996
- 4) M. Harrington : Socialism: Past and Future Newyork Arcade 1989
- 5) G. Ingersoll and : The Philosophic Roots of Modern Ideologies:
R. K. Mathews Liberalism Communism and Fascism Englewood
Cliffs NJ prentice Hall 1991.
- 6) N. Kitchen : Fascism London Dent, 1979
- 7) D. McLellan : Marxism after Marx London Macmillan 1975
- 8) E. Miller : Anarchism London J. M. and Sons 1984
- 9) B.K. Gokhale : Political Science

Paper Code: Pol -114

POLITICAL IDEOLOGIES

(While studying ideologies, stress must be laid on meaning, development, features of the ideology. Taking a critical review of each ideology is also expected)

Total : 50 Marks

Periods: 60

- 1. Socialism**
- 2. Communism**
- 3. Fascism**
- 4. Anarchism**
- 5. Environmentalism**

SUGGESTED READINGS:

- 1) B. Funderbunk and : Political Ideologies : Left Center and Right New York
R.G. Thobaben Harper Collins Colleges publishers 1994
- 2) F. Gellner : Nations and Nationalism oxford Blackwell 1983
- 3) J. Gray : Liberalism Minneapolis University of Minnesota Press
1996
- 4) M. Harrington : Socialism : Past and Future, New York Arcade 1989
- 5) G. Ingersoll and : The Philosophic Roots of Modern Ideologies :
R. K. Mathews Liberalism Communism and Fascism Englewood
Cliffs NJ prentice Hall 1991.
- 6) N. Kitchen : Fascism London Dent, 1979
- 7) D. Maclellan : Marxism after Marx London Macmillan 1975

Program	Course	Cross-cutting Issues	Topics Covered
BA I, II, III	History	Trade & Commerce, Urbanization, <u>Rayatwari settlement</u>	British Rules in India (1757-1857 AD) History of Early medieval India (650 - 1200 AD) History of India (1757 - 1885 AD)

HISTORY SYLLABUS IIND

D.R.BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY

AURANGABAD

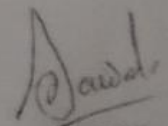
Syllabus of

Second Year

B.A.(HISTORY)

Semester - III rd and IV th

{effective from 2014 - 15 & onwards}

Chairman
Board of Studies in History
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada
University, Aurangabad

HISTORY SYLLABUS IIND

SYLLABUS OF B.A. II nd

DR.BABASAHEB AMNEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY, AURANGABAD.

SYLLABUS OF B.A. II nd YEAR (HISTORY)

SEMESTER SYSTEM

(effective from 2014-2015)

1. Each semester consist of two papers
2. Each paper will be of 50 Marks
3. Semester end examination will be of 90 minutes for each papers.

Paper No	Title of the paper	Periods Allotted
	SEMESTER III RD	
V	History of early India (Up to B.C.300)	60
VI	History of Delhi Sultanat (A.D.1200- A.D.1526) OR ✓ British Rule in India A.D.1757-A.D.1857	60
	SEMESTER IV	
VII	History of India (B.C.300-A.D.650)	60
VIII	History of Mugal India A.D.1526- A.D.1757 OR ✓ History of India (A.D.650 - A.D.1200) OR History of Soviet Union (A.D.1917 - A.D.1985)	60

Note :- One Period of 50 Minutes.

Amal
Chairman
Board of Studies in History

HISTORY SYLLABUS IIND

OR

PAPER NO. VI - BRITISH RULE IN INDIA (A.D. 1757 A.D. 1857)

Sr.No	Name of the Chapter	Periods Allotted
1	Advant and foundation of British rule in India : A) Political condition of India during 18 th Century B) Battle of Plassey	12
2	Review of administrative policies of colonial rule : From Clive to Canning	10
3	Economic policy of the colonial rule A) Policy towards Indian Industries. B) Policy towards Indian agriculture. C) Monopoly in trade and commerce	12
4	Expansion and consolidation of British rule : British dream of empire building in India. Annexation of Awadh, Panjab, Rajasthan, Mysore, Kerala and defeatn of Marathas – (a brief	14
5	Uprising of 1857 : Causes, course and consequences	12
	Total Period	60

HISTORY SYLLABUS IIND

✓ OR

PAPER NO. VIII - HISTORY OF EARLY MEDIEVAL INDIA (650 - 1200 A. D.)

Sr.No	Name of the Chapter	Periods Alloted
1	Sources and approaches to study early medieval India	10
2	A) Processes and structure of early medieval state with reference to North India: Pratiharas and rise of Rajput dynasties, Western India: Rashtrakuta, Chalukya and South India: Cholas, and Pallava B) Arab Invasion, Invasion of Mahmud Ghazani and Muhammad Ghori.	14
3	A) Social condition: feudal formation of society, caste proliferation, untouchability, patriarchy, B) Religious movements: Buddhism, Jainism, Shaivism, Vaishnavism, Nath cult, Virshnavism.	12
4	Economy in early medieval India: Changing structure of agrarian society, village society, land ownership, Trade and commerce, cities and urbanization	12
5	Cultural Life: literature in Sanskrit and regional languages, Temple architecture, Music and Art.	12
	Total Period	60

HISTORY SYLLABUS (B.A.)

**DR. BABASAHEB AMBEDKAR
MARATHWADA UNIVERSITY,
AURANGABAD**

SYLLABUS OF

Third Year

B.A. (History)

Semester Vth & VIth

(Effective From: - 2015-2016 & onwards)

SYLLABUS OF B.A.IIIrd
YEAR (HISTORY) SEMESTER SYSTEM

(Effective From: - 2015-2016)

- 1) Each Semester consist of Four papers
- 2) Each paper will be of 50 marks.
- 3) Semester-end examination will be of 90 minutes for each paper.

Paper No.	Title of the paper	Credits Allotted	Periods Allotted
SEMESTER - Vth			
9	Historiography	04	60
10	History of Indian National Movement (A.D. 1885 - A.D. 1947)	04	60
11	Women's Struggle in Modern India OR History of Modern China (A.D. 1900 - A.D. 1950) OR History of India (A.D. 1757- 1885)	04	60
12	Project work	04	60
SEMESTER- VIth			
13	Fields of History (Archaeology, Museology and Tourism)	04	60
14	Landmarks in the History of modern world	04	60
15	✓ Snapshots of the History of Marathwada OR Nationalist movements in south - East - Asia	04	60
16	Project work	04	60

NOTE:

1. One period of 50 minutes
2. 60 periods are meant for classroom teaching and Project work.

HISTORY SYLLABUS PAPER

OR

PAPER-II HISTORY OF INDIA (A.D. 1757- 1885)

Sr.No.	Name of the Chapter	Period Allotted
1	Advant of European Powers in India Indian Polity & Economy in the Mid-Eighteenth Century	09
2	Expansion and consolidation of British Power Bengal, Punjab, Audh, Mysore, Maharashtra.	09
3	Early Phase of British Rule I. Administrative & Judicial Structure II. Education III. Press IV. Activities of Missionaries	08
4	Economy I. Agarian Settlement – Permanent Settlement Ryatwari Settlement & Mahalwari system Commercialization of agriculture II. Traditional handicraft industry & Question of de – industrialization. III. Railway, Post & Telegraphs. IV. Large Scale Industry- Cotton, Jute Iron & Steel. V. Famine & British Policy. VI. Internal & External Trade .	12
5	Socio- Religions reform Movement Brahmo Samaj Satyshodhak Samaj Arya Samaj Prarthana Samaj	08
6	Resistance to colonial Rule I. Nature to form of Resistance II. Pre-1857 Peasant & Tribble resistance. III. Revolt of 1857 – nature, causes leadership & impact.	09
7	Rise and growth of Indian nationalism Early political organizations & Foundation of Indian National Congress	05
Total periods:		60

NOTE:

1] 60 periods = 04 credits

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

परिपत्रक क्रमांक/एस.यु./विज्ञान/अभ्य सक्रम/७४/२०१४

या परिपत्रकाद्वारे सर्व संबंधितांना सुचित करण्यात येते की, विज्ञान विद्याशाखेने शिफारस केल्यानुसार बी. एस्सी. / एम. एस्सी. प्रथम व द्वितीय वर्षाच्या सुधारित अभ्यासक्रमास आणि बी. एस्सी. प्रथम वर्षाच्या अभ्यासक्रमात किरकोळ बदल करण्यास विद्यापरिषदेच्या वतीने मा. कुलगुरु यांनी, त्यांना प्राप्त असलेल्या विशेष अधिकार महाराष्ट्र विद्यापीठ अधिनियम-१९९४ कलम १४(७) अन्वये मान्यता दिलेली आहे. त्या अनुषंगाने सुधारीत तयार केलेल्या अभ्यासक्रमाची प्रत या परिपत्रकासोबत आपल्या पुढील कार्यवाहीसाठी पाठविण्यात येत आहे.

[1]	B.Sc. Physics	Semester-III & IV,
[2]	B.Sc. Chemistry	Semester-III & IV,
[3]	B.Sc. Botany	Semester-III & IV,
[4]	B.Sc. Zoology with minor changes	Semester-I & II,
[5]	B.Sc. Zoology	Semester-III & IV,
[6]	B.Sc. Fisheries	Semester-III & IV,
[7]	B.Sc. Electronics (Opt.)	Semester-III & IV,
[8]	B.A./B.Sc. Mathematics	Semester-III & IV,
[9]	B.Sc. Computer Science	Semester-I & II,
[10]	B.Sc. Information Technology	Semester-I & II,
[11]	B.C.A.	Semester-I & II,
[12]	B.Sc. Computer Science(Opt.)	Semester-I & II,
[13]	B.Sc. Information Technology(Opt.)	Semester-I & II,
[14]	B.Sc. Computer Application(Opt.)	Semester-I & II,
[15]	B.Sc. Computer Maintenance(Opt.)	Semester-I & II,
[16]	B.Sc. Biotechnology (Progressively)	Semester-I to VI,
[17]	B.Sc. Biotechnology (Opt.) (Progressively)	Semester-I to IV,
[18]	B.Sc. Sericulture Technology	Semester-I & II,
[19]	B.Sc. Networking Multimedia	Semester-III & IV,
[20]	B.Sc. Bioinformatics	Semester-I & II,
[21]	B.Sc. Hardware & Networking	Semester-I & II,
[22]	B.Sc. Animation	Semester-I & II,
[23]	B.Sc. Dairy Science & Technology	Semester-III & IV,
[24]	B.Sc. Biochemistry	Semester-III & IV,
[25]	B.Sc. Analytical Chemistry	Semester-III & IV,
[26]	B.Sc. Textile & Int. Decoration with minor changes	Semester-I & II,
[27]	B.Sc. Textile & Int. Decoration	Semester-III & IV,
[28]	B.Sc. Home Science with minor changes	Semester-I & II,
[29]	B.Sc. Home Science	Semester-III & IV,
[30]	B.Sc. Agro.Chem. & Fertilizers	Semester-III & IV,

..2..

:: [2] ::

[31]	B.Sc. Geology	Semester-III & IV,
[32]	B.A. Statistics with minor changes	Semester-I & II,
[33]	B.A. Statistics	Semester-III & IV,
[34]	B.Sc. Statistics with minor changes	Semester-I & II,
[35]	B.Sc. Statistics	Semester-III & IV,
[36]	B.Sc. Industrial Chemistry	Semester-III & IV,
[37]	B.Sc. Horticultural	Semester-I & II,
[38]	B.Sc. Dry land Agriculture	Semester-I & II,
[39]	B.Sc. Microbiology	Semester-III & IV,
[40]	M.Sc. Computer Science	Semester-I to IV,
[41]	M.Sc. Information Technology	Semester-I to IV.

हा सुधारीत व नवीन तयार केलेल्या अभ्यासक्रमाचा आराखडा शैक्षणिक वर्ष २०१४-१५ करिता मर्यादित असेल व विद्यापरिषदेच्या अंतिम मान्यतेनंतर हे परिपत्रक नियमित ठेवण्याबाबत या कार्यालयाद्वारे नवीन परिपत्रक पारीत करण्यात येईल. तसेच सुधारीत व नवीन तयार केलेल्या अभ्यासक्रमाची प्रत विद्यापीठाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध आहे.

करिता, या परिपत्रकाची सर्व संबंधितांनी नोंद घ्यावी.

विद्यापीठ प्रांगण,
औरंगाबाद-४३१ ००४.
संदर्भ क्र.एस.यु./सा.शा./सबवि /२०१३-१४/
६५९९-७०२
दिनांक :- २७-०५-२०१४.

}}
}}
}}
}}
}}
}}
****

संचालक,
महाविद्यालये व विद्यापीठ
विकास मंडळ.

या परिपत्रकाची एक प्रत :-

- १) मा. परीक्षा नियंत्रक, परीक्षा विभाग,
- २) मा. प्राचार्य, सर्व संलग्नीत महाविद्यालये,
- ३) संचालक, युनिक यांना विनंती करण्यात येते की, सदरील अभ्यासक्रम विद्यापीठाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध करुण देण्यात यावेत.
- ४) संचालक, ई-सुविधा केंद्र, विद्यापीठ परिसर,
- ५) जनसंपर्क अधिकारी, मुख्य प्रशासकीय इमारत,
- ६) कक्ष अधिकारी, पात्रता विभाग, मुख्य प्रशासकीय इमारत,
- ७) कक्ष अधिकारी, बी.ए. / बी.एस्सी./ बी.सी.एस./एम.एस्सी. विभाग, परीक्षा भवन,
- ८) अभिलेख विभाग, मुख्य प्रशासकीय इमारती मागे,
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद.

**Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University,
Aurangabad**

Revised Syllabus of
**B.Sc. First Year
Computer Science (Optional)
Semester-I & II**

[Effective for June 2014-15]

Blank Page

Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad

Curriculum Structure and Scheme of Evaluation: B.Sc. (Computer Science) (Optional)

Sr. No.	Course Code	Name of the Subject	Scheme of Teaching			Scheme of Evaluation(Marks)			
			T Hrs/ Week	P Hrs/ Week	Total Hrs/ Week	University Theory Exam.	University Practical Exam.	Duration	Total Marks
Semester I									
1	CSO1	Computer Fundamentals	3	-	3	50	-	2	50
2	CSO2	Digital Electronics	3	-	3	50	-	2	50
3	CSO3	Office Suite & Digital Electronics	-	3	3	-	50	3	50
Total of Semester – I			6	3	9	100	50		150
Semester II									
4	CSO4	Operating System I	3		3	50	-	2	50
5	CSO5	Programming in C	3		3	50	-	2	50
6	CSO6	Operating System & Programming in C	-	3	3	-	50	3	50

Total of Semester – II	6	3	9	100	50		150
-------------------------------	----------	----------	----------	------------	-----------	--	------------

Computer Fundamentals

Objective: *To impart basic introduction to computer hardware components, computer numbering, how the CPU works, fundamental about algorithms and flowchart as well as different type of software.*

Sr. No	Topic	Ref.	No. of Lect.
1.	Fundamentals of Computer System		3
	<ul style="list-style-type: none"> • Introduction. • Characteristics & features of Computers. • Components of Computers. • Organization of Computer. 	1/1	
2.	Algorithm and Flowcharts		6
	<ul style="list-style-type: none"> • Algorithm <ul style="list-style-type: none"> ○ Definition ○ Characteristics ○ Advantages and disadvantages ○ Examples • Flowchart <ul style="list-style-type: none"> ○ Definition ○ Define symbols of flowchart ○ Advantages and disadvantages ○ Examples 	2/1	3
		3/3	3
		3/4	
3.	Computer Generation & Classification		3
	<ul style="list-style-type: none"> • Generation of Computers : First to Fifth • Classification of Computers • Distributed & Parallel computers 	2/12	
4.	Computer Languages		3
	<ul style="list-style-type: none"> • Types of Programming Languages <ul style="list-style-type: none"> ○ Machine Languages ○ Assembly Languages ○ High Level Languages 	2/9	

• Assembler, Linker, Loader, Interpreter & Compiler.	2/9	
5. Computer Memory		3
• Memory Cell & Organization	2/4	
• Types of Memory (Primary And Secondary)	2/4	
o RAM		
o ROM		
o PROM		
o EPROM		
o Secondary Storage Devices (FD, CD, HD, Pen drive, DVD, Tape Drive, DAT)		
6. I/O Devices		3
• Input Devices :	1/4	
o Touch screen , OMR, OBR , OCR, Light pen		
• Output Devices :	1/4	
o Scanners, Digitizers, Plotters, LCD		
o Plasma Display, Printers		
7. Processor		6
• Structure of Instruction	2/5	
• Description of Processor		
• Processor Features		
• RISC & CISC		
8. Operating system Concepts		6
• Why Operating System	2/10	2
• Functions of Operating System		
• Types of Operating System	2/10	4
o Batch O.S.		
o Multiprogramming O.S.		
o Time Sharing O.S		
o Personal Computers O.S.		
o Network O.S.		

Core Reference:

1. Fundamentals of Information Technology

By Chetan Srivastava, Kalyani Publishers

2. Fundamentals of Computers

By V. Rajaraman, PHI Publication, IVth Edition.

3. Fundamentals of Programming

By Raj K. Jain, S. Chand Publication

Additional Reference:

1. Computer Today

By Suresh K. Basandra, Galgotia Publication, Updated Edition

2. Computer Fundamental

By B. Ram, BPB Publication.

Digital Electronics.

Objective: *To impart basic knowledge in digital logic and circuits and to introduce basic concepts of data communications. Student will be able to learn basic concepts of digital logic and the design of basic logic circuits using commonly used combinational and sequential circuits*

Sr. No	Topic	Ref.	No. of Lect.
1	Number Systems and Arithmetic	1/1	10
	Decimal Number System & Binary Number System		1
	Decimal to Binary conversion(Double-dabble method only)		1
	Binary to Decimal Conversion		1
	Binary Arithmetic : Binary addition, subtraction, multiplication & division		2
	Hexadecimal number system , Hexadecimal to binary, binary to Hexadecimal, Hexadecimal to decimal conversion		2
	Hexadecimal arithmetic: Addition, subtraction, multiplication & division		2
	Binary subtraction using 1' complement, 2's complement method		1
2	Boolean Algebra and Logic Gates	1/3	7
	Postulates of Boolean Algebra		1
	Theorems of Boolean Algebra: Complementation , commutative, AND, OR, Associative, Distributive, Absorption laws , De morgan's theorems		2
	Reducing Boolean expressions		1
	Logic Gates : AND, OR, NOT, Ex-OR, Ex-NOR		1
Syllabus of Computer Science (Optional), w.e.f.: June 2014			10

	NAND as Universal building block		1
	Logic diagrams of Boolean expressions Boolean expressions for logic diagrams		1
3	Minimization Techniques	1/5	5
	Introduction , Minterms and Maxterms		1
	K-Map, K-map for 2 variables		1
	K-map for 3 variables		1
	K-map for 4 variables		2
4	Combinational and Arithmetic Logic Circuits	1/6	7
	Half Adder & Full Adder		1
	Binary parallel Adder		1
	Half Subtractor, Full Subtractor		1
	Adder/Subtractor in 2's complement system		1
	BCD to Decimal decoder		1
	2 : 4 demultiplexer		1
	4 line to 1 line multiplexer		1
5	Flip Flops	1/7	6
	Introduction : RS FF		1
	Clocked RS FF, D FF		1
	Triggering, preset and clear		1
	JK FF , T FF , Race around condition		2
	Master slave FF		1
6	Counters	1/8	7
	Introduction : Asynchronous/ ripple counter		1
	Modulus Counter , MOD-12 counter		1
	Synchronous counter : Synchronous serial & synch parallel counter		2
	BCD counter		1
	Ring counter		1
	Johnson counter		1
7	Shift Registers	1/9	3
Syllabus of Computer Science (Optional), w.e.f.: June 2014			11

Introduction, Buffer register	1
Serial- in serial –out, Serial-in parallel-out	1
Parallel-in serial-out, parallel-in parallel-out	1

Core Reference:

1. Digital Electronics and Micro-Computers – R. K. Gaur, Dhanpat Rai
Publication

Additional Reference:

1. Digital Electronics and Logic Design – N. G. Palan, Technova
Publication

Office Lab

Objective: To impart the student hands on practice so that students should be able to: *Create, Save, Copy, Delete, Organize various types of files and manage the desk top in general, use a standard word and spread-sheet processing package exploiting popular features.*

- **GUI Operating System:** Mouse Practice, Starting, Login, Shutdown, Exploring Directories, Resizing, Moving, Minimizing, closing of software windows, familiarization with file icons, Launching Applications, Deleting, Renaming files, Managing Directories, Searching for files, Using Accessories.
- **Web Browser:** Basic Browsing, Buttons: forward, backward, home, adding to favorites, stop, save, save as, Saving an Image from the Web, printing, Specifying a Home Page, **Browsing:** Using Web URLs, Anatomy of a URL, Membership Websites: Signing up for email service, **Searching:** Academic Search on the web.
- **Word Processing Tool:** Menus, Shortcut menus, Toolbars, Customizing toolbars, Creating and opening documents, Saving documents, Renaming documents, Working on multiple documents, Close a document ; **Working With Text** :Typing and inserting text, Selecting text, Deleting text, Undo, Formatting toolbar, Format Painter, Formatting Paragraphs: Paragraph attributes, Moving, copying, and pasting text, The clipboard, Columns, Drop caps; **Styles** : Apply a style, Apply a style from the style dialog box, Create a new styles from a model, Create a simple style from the style dialog box, Modify or rename a style, Delete a style; **Lists** : Bulleted and numbered lists, Nested lists, Formatting lists **Tables** :Insert Table button, Draw a table, Inserting rows and columns, Moving and resizing a table, Tables and Borders toolbar, Table properties **Graphics** :Adding clip art, Add an image from a file, Editing a graphic, AutoShapes; **Spelling and Grammar:** AutoCorrect, Spelling and grammar check, Synonyms, Thesaurus; **Page**

Formatting: Page margins, Page size and orientation, Headers and footers, Page numbers, Print preview and printing.

- **Spreadsheet Basics:** Screen elements, Adding and renaming worksheets, The standard toolbar - opening, closing, saving, and more; **Modifying A Worksheet,** Moving through cells, Adding worksheets, rows, and columns, Resizing rows and columns, Selecting cells, Moving and copying cells,, Freeze panes; **Formatting Cells:** Formatting toolbar, Format Cells dialog box, Dates and times; **Formulas and Functions:** Formulas, Linking worksheets, Relative, absolute, and mixed referencing, Basic functions, Function Wizard, Autosum, **Sorting and Filling:** Basic ascending and descending sorts, Complex sorts, Autofill; Alternating text and numbers with Autofill, Autofilling functions; Graphics; Adding clip art; Add an image from a file; Editing a graphics; AutoShapes; **Charts:** Chart Wizard; Resizing a chart; Moving a chart, Chart formatting toolbar; **Page Properties and Printing:** Page breaks, Page orientation, Margins, Headers, footers, and page numbers, Print Preview, Print; Keyboard Shortcuts.

- **Presentation Tool:** AutoContent Wizard, Create a presentation from a template, Create a blank presentation, Open an existing presentation, AutoLayout, Presentation Screen: Screen layout, Views, Working with Slides: Insert a new slide, Applying a design template, Changing slide layouts, Reordering slides, Hide slides, Create a custom slide show, Edit a custom slide show Adding Content: Resizing a text box, Text box properties, Delete a text box, Bulleted lists, Numbered lists, Adding notes, Video and Audio Working with Text: Adding text, Editing options, Formatting text, Replace fonts, Line spacing, Change case Spelling check Color & Background: Color schemes, Backgrounds, Graphics, Adding clip art, Adding an image from a file, Editing a graphic, AutoShapes, WordArt Slide Effects: Action buttons, Slide animation, Animation preview, Slide transitions, Slide show options, Master Slides, Slide master, Header and footer, Slide numbers, Date and time Saving and Printing, Save as a web page, Page setup, Print
- **Integrating Programs** Word, spreadsheet and Presentation.

Note:

The above practical is to be conducted using the either Microsoft-Office or OpenOffice.

Digital Electronics Lab

Objective: *To provide hands-on practice of the basic knowledge in digital logic and circuits and to provide hands-on practice in some commonly used combinational and sequential circuits*

Instruction: The Laboratory work will have to be performed during the semester consisting of any of the 8 experiments from the given list below:

List of Experiments:

1. Study and Testing of measuring instruments: Digital and Analog multimeters, CROs and Signal Generators – measurement of AC & DC voltages, measurement of frequency.
2. Study of Components: Identification and testing of resistors, capacitors, inductors, diodes, LEDs & transistors
3. Study of Logic Gates: Study of truth table of basic gates, realization of Boolean functions
4. Study of Half adder and Full Adder
5. Study of Half Subtractor and Full Subtractor
6. Study of Implementation of a 3:8 decoder,
7. Study of 4-line to 16 bit decoder
8. Study of BCD to 7-segment decoder
9. Study of Generating a Boolean expression with a multiplexer
10. Study of Clocked JK Flip Flop
11. Study of 4-bit ripple counter
12. Study of Parallel-in, serial-out, 4-bit shift register

Operating Systems

Objectives: To introduce students the basic functioning *of operating systems as resource manager and its Salient features. Also to study about process states, scheduling, Memory and I/O Management techniques.*

Sr. No	Topic	Ref	No. of Lect.
I	Introduction to Software:		2
	<ul style="list-style-type: none"> Software: Definition, classification and components of software, operating system as the main component of system software; 		2
II	Operating System Fundamental	2/1	7
	<ul style="list-style-type: none"> Operating Systems: OS as a resource manager, Structure of OS, OS functions, Characteristics of modern OS. Types of O.S.: Early systems, simple batch systems, multi-programmed batch systems, Time sharing system, Personal Computer systems, Parallel systems, Distributed systems, Real time systems OS Structures: Components of OS: Process management, Memory management, Storage management, File management, I/O management. 		3 2
III	Process Management	1/2	18
	<ul style="list-style-type: none"> Concept of Process: Process State, Operation on Processes, thread. CPU Scheduling: Types of Schedulers, Criteria for scheduling, Scheduling Algorithms. Process Synchronization: Need for synchronization, Critical Section, Hardware Synchronization, Semaphores, Monitors, Problem of synchronization. Deadlocks: Concept of Deadlock, Deadlock Modeling, Methods 		3 5 5 5

for Handling Deadlock

IV	Storage Management	1/3	12
	• Memory Management: Address Binding, Logical vs. Physical Address space, Memory Allocation, Paging, Segmentation, Segmentation and paging of Intel Pentium.		4
	• Virtual Memory: Demand Paging, Page replacement Algorithms (FIFO, Optimal, LRU), Virtual Memory in windows Xp.		4
	• File System Interface: Files, File Access, Directory Structure, Protection		2
	• Implementation of File System: Allocation Methods, Free space Management		2
V	I/O System	1/4	6
	• I/O System Components : I/O Devices , I/O Hardware , Application I/O interface		3
	• Secondary Storage Structure : Disk fundamental, Disk Scheduling , Disk Management		3

Core References:

1. "Operating System", By S. R. Sathe & Anil S. Mokhade , MacMillan Publication.
2. "Operating System", By Stuart E. Madnick, John J. Donovan.

Additional References:

1. Operating System Concepts- A. Silberchaz & P.B. Galvin, Addison – Wesley Publishing Company.

Programming in C

Objective: *To expose students to algorithmic thinking and problem solving and impart moderate skills in programming using C Language in a industry-standard. Introduce students to learn basic features, Create, execute simple C programs using conditional statements, loops and arrays.*

Sr. No	Topic	Ref.	No. of Lect.
1.	Introduction <ul style="list-style-type: none"> • An Overview of C , History of C language, • C as a Structured Language, Features of C. 	2/1, 1/1,	3
2.	Basic Elements & Operators <ul style="list-style-type: none"> • Character set, C Token, Identifier & Keywords, Variables • Constant and its types. Integer constant, floating point constant, character constant, string constants. • Operators: Arithmetic, Relational, Logical, Unary operators: Increment & decrement Assignment and Conditional operator. • Precedence & Associativity of Operators 	2/2,3, 1/1	6
3.	Data Types <ul style="list-style-type: none"> • Data Types: <i>int, char, float, double</i>. Declaration & Initialization. • Type modifiers: long, short, signed and unsigned 	2/2, 1/1, 1/6	3
4.	C Program & I/O statements <ul style="list-style-type: none"> • Structure of C Program, Compilation & Execution of C program I/O: Introduction, Formatted Input/Output 	2/4, 2/3, 1/1	3

function: *scanf & printf*, Escape sequence characters.

- Library functions: General used & Mathematical.

5. **Control and Iterative Statements :** 2/5, /6, 1/3, 1/4 12
- Simple if, nested if, if-else, else if ladder
  - Switch-case statement
  - The conditional expression (? : operator)
  - *while* and *do-while* loop, and *for* loop
  - *break & continue* statement, *goto* statement
6. **Arrays:** 2/7, 2/8, 1/8, 3 9
- Introduction, Declaration and initialization
Accessing array elements, Memory representation of array.
  - One dimension and multidimensional arrays, character array, Introduction to string
7. **Functions** 2/9, 1/5, 3 6
- Introduction, types of functions. Defining functions, Arguments, Function prototype, actual parameters and formal parameters, Calling function, Returning function results, Call by value, Recursion.

Core Reference:

1. Let us C : Y. P. Kanetkar [BPB publication]
2. Programming in C : E. Balaburuswamy [Tata McGraw hill]
3. Programming in C : Goterfried [Shaums' Series]

Additional References:

1. Spirit of "C" : Moolish Kooper.

Operating System

Assignments: Write the Program using C (if applicable):

Operating System:

1. Study of DOS Commands.
2. Study of Unix/Linux Commands.
3. Write a program to implement the FCFS Scheduling Algorithm.
4. Write a program to implement the SJF Scheduling Algorithm.
5. Write a program to implement the Priority Scheduling Algorithm.
6. Write a program to implement the Round Robin Scheduling Algorithm.

Lab for Programming in 'C'

List of Experiments:

1. Find Area, Perimeter of Triangle & Rectangle.
2. Find maximum amongst 3 numbers.
3. Program for nested loops.
4. Program to Calculate x^y
5. Program to check Prime Number.
6. Program to find Armstrong Number.
7. Program to print the Fibonacci Series
8. Searching and element from array.
9. Transpose of matrices
10. Multiplication of matrices
11. Sorting array using bubble sort technique
12. Program for recursion e.g. factorial, reverse of digit
13. Program for structure initialization
14. Array of Structure e.g. student result, Employee pay slip , Phone bill
15. Function with parameter & return values

PATTERN OF QUESTION PAPERS

Note : 1) All questions carry equal marks.

2) All questions are compulsory.

Q. No.	Format	Marks
1.	Multiple Choice/Fill in the blank/Match the pair/ one line answer. 1) 2) . . 10)	1 x 10 = 10
2.	a) b) OR a)	5 * 2 =10 10
3.	a) b) OR a)	5 * 2 =10 10
4.	a) b) OR a)	5 * 2 =10 10
5.	Write Short Notes On: (Any Two) a) b) c)	5 * 2 =10
	Total	50

* Not More than 3 bits should be asked in each question of 10 Marks.

(Only for Paper Setter)

- 1 -

S-01 & 02 June, 2016 AC after Circulars from Circular No.100 & onwards

- 1 -

DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY

CIRCULAR NO. SU/Sci./B.Sc. Syllabi/100/2016

It is hereby notified for information to all concerned that, on the recommendation of the Ad-hoc Board in Computer Science and I.T. the Academic Council at its meeting held on 01 & 02 June, 2016 has accepted the following revised syllabi as mentioned against their names under the Faculty of Science :-

Sr. No.	B.Sc. III Year Revised Syllabus	Semester
[1]	B.Sc. Computer Science Degree Course	V & VI
[2]	B.Sc. Information Technology Degree Course	V & VI
[3]	B.C.A. Science Degree Course	V & VI
[4]	B.Sc. Animation Degree Course	V & VI
[5]	B.Sc. Computer Science Optional	V & VI
[6]	B.Sc. Information Technology Optional	V & VI
[7]	B.C.A. Science Optional	V & VI
[8]	B.Sc. Computer Maintenance Optional	V & VI

This is effective from the Academic Year 2016-2017 and onwards.

These syllabi are also available on the University Website www.bamu.ac.in

All concerned are requested to note the contents of this circular and bring the notice to the students, teachers and staff for their information and necessary action.

University Campus,
Aurangabad-431 004.
REF.NO.SU/B.SC./2016/2389-639
A.C.M.A.I.No.10

Date:- 07-06-2016.

*
*
*
*
*
*
*
*
*****

Director,
Board of College and
University Development.

..2..

- 2 -

S-01 & 02 June, 2016 AC after Circulars from Circular No.100 & onwards

- 2 -

:: [2] ::

Copy forwarded with compliments to :-

- 1] **The Principals, affiliated concerned Colleges,
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University.**

Copy to :-

- 1] The Controller of Examinations,
- 2] The Section Officer, [B.Sc. Unit],
- 3] The Section Officer, [B.C.S. Unit],
- 4] The Programmer [Computer Unit-1] Examinations,
- 5] The Programmer [Computer Unit-2] Examinations,
- 6] The In-Charge, E-Suvidha Kendra, [Professional Unit], Rajarshi Shahu Maharaj Pariksha Bhavan, Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University,
- 7] The Record Keeper,
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University.

==**=-

S*/-0070616/-

- 3 -

**Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University,
Aurangabad**

Revised Syllabus of
B.Sc. Computer Science

(Optional)

Semester – V and VI

Effective from 2016-17

Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad**Curriculum Structure and Scheme of Evaluation: B.Sc. Computer Science (Optional)**

Sr. No.	Course Code	Name of the Subject	Scheme of Teaching			Scheme of Evaluation(Marks)			
			T Hrs/Week	P Hrs/Week	Total Hrs/Week	University Theory Exam.	University Practical Exam.	Duration	Total Marks
Semester V									
1	CSO15	Software Engineering	3		3	50	-	2	50
2	CSO16*	Web Designing	3		3	50	-	2	50
3	CSO16*	VB.Net	3		3	50	-	2	50
4	CSO17	Case Study	-	3	3	-	50	3	50
5	CSO18	Pr. Based on CSO16	-	3	3	-	50	3	50
Total of Semester – V			6	3	9	100	100		200

Semester VI									
1	CSO19	Data Communication and Networking	3		3	50	-	2	50
2	CSO20*	Ethics and Cyber Low	3		3	50	-	2	50
3	CSO20*	E-Commerce	3		3	50	-	2	50
4	CSO21	Seminar	-	3	3	-	20	3	50
5	CSO22	Project		3	3		80		
Total of Semester – VI			6	3	9	100	100		200

* Indicate optional paper (any one from 2 and 3)

- 6 -

Semester V

Paper No.: CS015

Comp. Sci. (Gen.) Semester : V

Paper title: Software Engineering

Unit –I

Software and Software Engineering

What is Software, Characteristics of software, categories of Software, attributes of WebApps, software Engineering, Software Process, Essence Software Engineering Practice, General Principles, Software Myths

Unit –II

Software Process and Process Models

Software process Model Process Flow, Process Models, Waterfall model, Incremental Process Model, Evolutionary Process Models, Concurrent Models, Specialized Process Models, The Unified Process, Personal and Team Process Models, Product and Process **Agile**

Introduction to Agility, Agility and the Cost of Change, Agile Process, Agility Principles, Human Factors, Extreme Programming (XP), XP Values, XP Process, Industrial, Critics of XP

Unit –III

Principles That Guide Practice

Principles That Guide Process, Principles That Guide Practice, Communication Principles, Planning Principles, Modeling Principles, Construction Principles, Deployment Principles

Books:

- 1) Software Engineering a Practitioner's Approach By Roger S. Pressman (Seventh Edition) McGraw Hill.
- 1) An Integrated Approach to Software Engineering, Pankaj Jalote, Narosa

Paper No.: CS016*

Comp. Sci. (Gen.) Semester : V

Paper title: Web Designing

Unit –I

Introducing HTML5

Understanding HTML, XHTML, and HTML5, Introducing semantic markup, Syntax, Attributes, Working with elements, Creating an HTML document
Embedding content, Embedding HTML by using inline frames, Working with hyperlinks, Adding images to your HTML document, Embedding plug-in content

Advances of HTML5

HTML5 Layout container

Format using <div> element

Working with Tables: creating regular and irregular tables, heading, columns and rows, captions, header, footer.

Unit –II

Introducing JavaScript

Basic of JavaScript

JavaScript Variables, Operators & Its Precedence, Special Values,

Predefined Built-In Functions, Functions Declaration & Call

String Functions

Conditions and looping structure,

Inline JavaScript & External JavaScript

Advances in JavaScript

Object in JavaScript, Concept of array, how to use it in JavaScript, types of an array, array methods

DOM Concept in JavaScript, DOM Objects, DOM Search Methods

Event handling in JavaScript: Capturing & Bubbling, Subscribing, Unsubscribing and Cancelling Event, Windows Event, Keyboard and Mouse Events.

Unit –III

Cascading Style Sheet

Introduction to CSS3

Defining and Applying a Style, Inline, Embedded and External Style Sheet.

Selectors: element, id and class selector, grouping selector, attribute,

Specificity and cascading

CSS properties: Color, box Model, border, padding, margin, float, clear

Books and References:

- 1) Programming in HTML5 with Javascript and CSS3 , Glenn Johnson
(http://www.daoudisamir.com/references/vs_ebooks/html5_css3.pdf)
- 2) Beginning HTML5 and CSS3 By Richard Clark, Oli Studholme, Christopher Murphy and Divya Manian. (http://www.alvinisd.net/cms/lib03/TX01001897/Centricity/Domain/1077/beginning_html5_and_css3.pdf)
- 3) A Definitive Guide to HTML5 , By Adam Freeman

Paper No.: CS016*

Comp. Sci. (Gen.) Semester : V

Paper title: VB.NET

Unit –I
Introduction: Introduction to .NET and .NET Framework, Difference between CUI & GUI, Event Driven Programming, the VB IDE, Operators, Conditional statements and looping statements. Sub Procedure, functions and exception handling
Unit –II
Windows Forms : General Properties, Events handling events like mouse, keyboard, Types of forms MDI, adding removing controls at run time. Controls : The control class, Text Box, Rich Text Box, Label, Buttons, Checkbox, Radio Button, Panels, Group Boxes, List Box, Combo Box, Picture Box, Scroll Bars, Splitters, Track Bars, Pickers, Timer.
Unit –III
Object-Oriented Programming : Class and Object, Class Vs. Object Members, Creating Classes, Objects, Structures, Modules, Constructors, Data Members, Methods, Properties, Event

Books and References:

- 1) Visual Basic .NET Programming Black Book” by Steven Holzner, Dreamtech Press
- 2) “Mastering in Visual Basic .NET” by Evangelos Petroustos, Sybex Publication.

Paper No.: CS017 **Comp. Sci. (Gen.) Semester : V**
Paper title: Software Engineering Case Study

Using any Software engineering model case study on development of a software.

- 10 -

Paper title: Web Designing if Selected

---

1. Create a simple website by using Visual Studio Express
2. Create additional pages
3. Embedding Content
4. Create a webpage using <table> and <div> elements
5. Create a webpages using conditional and looping statements.
6. Create a calculator webpage
7. Create a Webpage to introduce National Bird/Animal/Emblem/Flower
8. Learn more about positioning by adding more <div> elements to the webpage to define a header and footer for the page. Use CSS style rules to set the position.
9. Learn more about CSS selectors by adding more elements to the page and try setting the format by selecting the elements without using an id.
10. Learn more about colors by changing the color scheme, using RGB values.

Paper No.: CS018

Comp. Sci. (Gen.) Semester : V

Paper title: VB.NET if Selected

Minimum 12 Practical to be performed as per the guidelines of teaching Faculty depending upon all theory units of concerned subject.

Semester VI

Paper No.: CS019 **Comp. Sci. (Gen.) Semester : VI**
Paper title: Data Communication and Networking

Unit –I

Introduction

Communication System, Components of communication system, Computer network Advantages and applications of computer n/w. point-to-point and multipoint line configuration, LAN, MAN and WAN. Analog and Digital signals, Data Transmission: Parallel and Serial, Synchronous and Asynchronous transmission, Transmission Mode: Simplex, half-duplex and full-duplex.

Network Topologies

Mesh, Star, Tree, Bus and Ring and Hybrid Topology (Advantages and disadvantages of each)

Unit –II

Transmission media

Guided and unguided media, Twisted-pair, UTP and STP cable, coaxial cable, Optical Fiber cable, Radio waves, Microwaves, Satellite Communication (*Transmission characteristics and advantages of each type*)

Modulation & Multiplexing

Concept of modulation and demodulation, Digital-to-analog conversion, Amplitude Shift Keying (ASK)/AM, Frequency Shift Keying (FSK)/FM, Phase Shift keying (PSK)/PM.

Unit –III

The Mobile Telephone System:

First Generation(1G), Second Generation(2G), Third Generation(3G), Internet over cable, Spectrum Allocation, cable Modem, ADSL Versus Cable.

Books:

- 1) Introduction to Digital and Data Communications, Michal A Miller, JAICO, publishing.
- 2) Data Communication and Networking: C.S.V. Murthy, Himalaya Publishing House
- 3) Data Communication and Networking :: Behrouz A. Forouzan; Mc-Graw Hill Pub.
- 4) Computer Networks by A. S. TANENBAUM, DAVID J. WETHERALL PRENTICE HALL PublicationSoftware

Paper No.: CS020*
Paper title: Ethics and Cyber Law

Comp. Sci. (Gen.) Semester : VI

Unit –I

- 13 -

	Basic Concepts of Technology and Law, Understanding the Technology of Internet, Scope of Cyber Laws, Cyber Jurisprudence. Law of Digital Contracts The Essence of Digital Contracts.
Unit –II	
	The System of Digital Signatures. The Role and Function of Certifying Authorities. The Science of Cryptography, E-Governance, Cyber Crimes and Cyber Laws. Introduction to Intellectual Property.
Unit –III	
	Information Technology Act 2000 Cyber Law Issues in E-Business Management. Major issues in Cyber Evidence Management, Cyber Law Compliancy Audit, The Ethics of Computer Security. Relevant Rules Notifications, Information Technology (Amendment) Act, 2008.

Books and References:

- 1) Godbole, "Information Systems Security", Willey
- 2) Merkov, Breithaupt, "Information Security", Pearson Education
- 3) Yadav, "Foundations of Information Technology", New Age, Delhi
- 4) Schou, Shoemaker, "Information Assurance for the Enterprise", Tata McGraw Hill
- 5) Sood, "Cyber Laws Simplified", Mc Graw Hill
- 6) Furnell, "Computer Insecurity", Springer A Definitive Guide to HTML5 , By Adam Freemans

Paper No.: CS020*

Comp. Sci. (Gen.) Semester : VI

Paper title: E-Commerce

Unit –I

Introduction, IT and business, E-commerce: Concepts Electronic Communication, PCs and Networking, E-mail, Internet and intranets. EDI to E-commerce, EDI, UN/EDIFACT

Unit –II

Concerns for E-commerce Growth, Internet bandwidth, Technical issues, Security issues. India E-commerce Readiness, Legal issues, Getting started. Security Technologies: Encryption, Symmetric key Encryption, Public key encryption, Public key encryption using digital Signatures. Hashing techniques, Certification and key Distribution, Cryptographic.

Unit –III

The elements of E-commerce. SSL-Secure Socket Layer, SET-Secure Electronic Transaction Protocol for Credit card payment, E-Cash, E-check, Smart cards. Electronic Payment System: Digital Cash, Digital Wallets, Digital checking payment systems, Electronic Billing, Wireless payment systems. Software Package: PGP e-mail encryption software

Books and References:

- 1) E-Commerce: The Cutting Edge of Business, Kamlesh K. Bajaj & Debjani Nag, Tata McGraw Hill.
- 2) E- Commerce Strategy , Technologies and Applications, David Whiteley, McGraw Hill Edition
- 3) E- Security, Electronic Authentication and Information Systems Security Sundeep Oberoi, TMG
- 4) E-Commerce Concepts, Models , Strategies by - G.S.V Murthy
- 5) E-Commerce- Kenneth C.Laudon and Carol Guercio Traver
- 6) Internet marketing and E-commerce-Ward Hanson and Kirthi Kalyanam

Paper No.: CS021
Paper title: Seminar

Comp. Sci. (Gen.) Semester : VI

- 15 -

Student should prepare and present a seminar on any latest topic should be related to Computer Science.

Paper No.: CS022

Comp. Sci. (Gen.) Semester : VI

Paper title: Major Project

Students group (maximum 3 students) should design and develop a project.

-***-

S*/-170516/-

DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY,
AURANGABAD.

REVISED SYLLABUS

OF

B.Sc. Botany
SECOND YEAR
[Optional]

Third & Fourth Semester

[Effective for - June, 2014-15]

DR.BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY,AURANGABAD

Faculty Of Science

B. Sc. II YEAR SYLLABUS**Subject -BOTANY****Semester –III and IV**

	Paper No	Title of Paper	Lectures	Marks
B. Sc. II	Semester- III			
	VII	Taxonomy of Angiosperms	45	50
	VIII	Plant Ecology	45	50
	IX	Practical based on Paper - VII	45	50
	X	Practical based on Paper - VIII	45	50
	SEMESTER – IV			
	XI	Gymnosperms and Utilization of plants	45	50
	XII	Plant Physiology	45	50
	XIII	Practical based on Paper - XI	45	50
	XIV	Practical based on Paper - XII	45	50

Effective From – Academic year -2014-15

DR.BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY,AURANGABAD

Faculty Of Science

B.Sc. II YEAR (BOTANY)

Semester -III

Paper -VII

Taxonomy of Angiosperms

Period-45L

Unit-01

1. Salient features, origin and evolution of Angiosperms. (03)
2. Systems of classification –Introduction of Natural, Artificial and Phylogenetic. (01)
3. Bentham and Hooker’s system of classification up to series level, its merits and demerits. (02)
4. Taxonomy in relation to anatomy, embryology, palynology, ecology and cytology. (05)
5. Concept of Binomial Nomenclature and its advantages . (02)
6. Concept of genus, species and epithet. (02)
7. Herbaria:- What is herbaria, procedure for collection of plants, pressing of the plants specimen, drying of specimen, poisoning, mounting, labelling of specimens, storing of specimen, function of herbaria and some important herbaria of the India; Digital herbaria. Botanical Gardens: What is botanical garden, functions of botanical garden and major botanical gardens of India. (05)

Unit: 02

Study of the following families: systematic position, salient features, floral formula, (25)
floral diagram, common examples and their economic importance.

i. Annonaceae

ii. Malvaceae

iii. Leguminosae

Fabaceae (Papilionaceae)

Caesalpiniaceae

Mimosaceae

iv. Apocynaceae

v. Solanaceae

vi. Acanthaceae

vii. Lamiaceae (Labiatae)

viii. Nyctaginaceae

ix. Liliaceae

x. Poaceae (Gramineae)

*****

DR.BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY,AURANGABAD

Faculty Of Science

B.Sc. II YEAR (BOTANY)

Semester -III

Paper -VIII

Plant Ecology

Period- 45L

Unit – 1

Plant and environment

A)Climatic factors –

- a) Light as an ecological factor, global radiation and photosynthetically active radiation (02)
- b) Temperature as an ecological factor. (02)
- c) Water as an ecological factor, physicochemical properties of water. (03)

B) Edaphic factor –

Soil formation, soil profile, physicochemical properties of soil, major soil types of India, soil erosion and soil conservation. (08)

Unit:2

1. Response of plants to water

Morphological, physiological and anatomical response of plants to water:– hydrophytes, xerophytes, halophytes and epiphytes. (12)

2. Phytogeography: (03)

Biogeographical regions of India, vegetation types of India.

Unit: 3

1. Community ecology:

Community characteristics -frequency, density, life forms, biological spectrum. (06)

1. Ecosystem:

Structure -biotic and abiotic components, food chain, food web, ecological pyramids, energy flow, biogeochemical cycles-nitrogen and phosphorus. (09)

*****

DR.BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY,AURANGABAD

Faculty Of Science

B.Sc. II YEAR (Practical)

Semester -III

Paper- IX

Taxonomy of Angiosperms

(Based on Paper- VII)

45 L

Angiosperms:

Study of locally available plants of the following families :

1. Annonaceae
2. Malvaceae
3. Leguminosae
  - a) Fabaceae (Papilionaceae)
  - b) Caesalpiniaceae
  - c) Mimosaceae
4. Apocynaceae
5. Solanaceae
6. Acanthaceae
7. Lamiaceae (Labiatae)
8. Nyctaginaceae
9. Liliaceae
10. Poaceae (Gramineae)

*****

DR.BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY,AURANGABAD

Faculty Of Science

B. Sc. II year (Practical)

Semester - III

Paper - X

Plant Ecology

(Based on Paper no –VIII)

45 L

1. Study of morphological and anatomical adaptations in hydrophytes – *Hydrilla*, *Eichhornia*, *Typha* and *Nymphaea* .
2. Study of morphological and anatomical adaptations in xerophytes -*Aloe*, *Nerium*, *Casuarina*.
3. Study of morphological adaptations in halophytes -Pneumatophore, Stilt roots.
4. Study of morphological and anatomical adaptations in epiphytes.
5. Study of vegetation by quadrat method.
6. Estimation of Importance Value Index (IVI) of grassland ecosystem on the basis of relative frequency, relative density and relative abundance.
7. Determination of water holding capacity of different soils.
8. Study of meteorological instruments -Rain gauge, Hygrometer, Barometer.
9. Determination of percent leaf area injury of different infected leaf samples.
10. Estimation of salinity of different water samples.
11. Determination of pH of different soils by pH papers/universal indicator/pH meter.

Note for paper IX and X:

Candidate shall submit the following at the time of practical exams: Certified laboratory record book, Field note book, Tour report and Collection of specimens. In addition to number of practicals prescribed above, the students are required to undertake field excursions to the places of botanical interest and industrial places under the guidance of teachers. Collection of rare flowering and non flowering plants should be avoided during excursion. There shall be frequent study tours in local areas. T.A. and D.A. be paid to the teachers, peons and field collectors as per university rules. The record book is to be signed periodically by teacher in charge and certified by the Head of Department at the end of the term. Candidate should not be allowed to appear for practical examination without a certified record book or a certificate from the Head of Department.

*****

DR.BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY,AURANGABAD

Faculty Of Science

B. Sc. II Year (Theory)

Semester - IV

Paper - XI

Gymnosperms and Utilization of Plants

45 L

Unit:1

Gymnosperms:

1. Salient features, classification as per Sporne 1965, economic importance. (02)
2. Geological time scale, fossilization, types of fossils, *Lyginopteris*, fossil fuels. (04)
3. Contributions of Prof. Birbal Sahani. (01)
4. Study of morphology, anatomy, reproduction (excluding developmental stages) and graphical representation of life cycle of the following types: (16)
  - a) Cycadales – *Cycas*
  - b) Coniferales – *Pinus*
  - c) Gnetales - *Gnetum*

Unit:2

Utilization of Plants:

1. Domestication of plants and their centers of origin. (02)
2. History, origin, cultivation, harvesting, improved varieties and economic importance of the following plants: (15)
  - i. Food plants – Wheat, Jowar.
  - ii. Sugar – Sugarcane.
  - iii. Fibers -Cotton, Jute.
  - iv. Vegetable oils – Groundnut, Sunflower.
  - v. Beverages – Tea, Coffee.
  - vi. Mushroom e. g. (Oyster) *Pleurotus*.
3. Botanical name, family name and economic importance of the following plants: (05)
  - i. Medicinal plants – Korphad, Aswagandha, Turmeric and Nirgudi.
  - ii. Timber and Gum – Teak, Neem, Babul, Sisham.
  - iii. Cosmetics and Perfumes – Rose, Mogara, Tuberose.
  - iv. Spices – Clove, Black pepper, Cumin, Coriander, Cinnamon.

*****

DR.BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY,AURANGABAD

Faculty Of Science

B. Sc. II Year (Theory)

Semester -IV

Paper -XII

Plant Physiology

45 L

Unit:1

1. Plant water relations:

- a) Diffusion, osmosis, plasmolysis and imbibition. (02)
- b) Water absorption and ascent of sap (Transpiration pull theory). (03)
- c) Transpiration – Definition, types -cuticular, lenticular and stomatal, structure of stomata, mechanism of opening and closing of stomata (starch – sugar hypothesis). (02)

2. Mineral nutrition:

- a) Macro and microelements: roles and deficiency symptoms of N, P, K, Mg, Ca, Fe, Zn, Bo, Mo.
- b) Mineral uptake – passive (ion exchange theory) and active (carrier concept) . (05)

3. Translocation of solutes:

Mass flow hypothesis, protoplasmic streaming theory, Source and sink relationship. (03)

Unit:2

1. Enzymes :

Chemical nature holoenzyme , apoenzyme, prosthetic group, cofactor and coenzyme, properties , nomenclature, classification based on type of reactions, mechanism of enzyme action . (06)

2. Growth: Definition, Phases of Growth, Sigmoid growth curve. (02)

3.Growth regulators:

Discovery, structure, roles and practical applications of Auxins, Gibberellins, Cytokinins, Abscisic acid and Ethylene. (07)

Unit:3

1. Photosynthesis:

Definition, ultrastructure of chloroplast, photosynthetic pigments, Light reactions -Hill reaction, red drop and Emerson enhancement effect, two pigment systems (PS I, PS II), photophosphorylation – cyclic and non cyclic, Z-scheme; Dark reactions -C₃, C₄ and CAM pathways. (08)

2. Respiration:

Definition, Ultrastructure of mitochondria, types of respiration, Glycolysis, TCA Cycle, Electron transport system, alcoholic and lactic acid fermentation. (07)

*****

DR.BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY,AURANGABAD

Faculty Of Science

B.Sc. II year (Practical)

Semester -IV

Paper -XIII

**Gymnosperms and Utilization of plants
(Based on paper no - XI)**

45L

Gymnosperms:

a) *Cycas*

- i. Habit, young leaf, bulbils, male cone, microsporophyll, megasporophyll, pollen grains, mature seed.
- ii. Study through permanent slides-Normal root (T.S.). Stem (T.S.), Ovule (L.S.).
- iii. Study through hand section-Coralloid root (T.S.), Rachis (T.S.), Leaflet (T.S.).

b) *Pinus*

- i. Habit, long and dwarf shoot, scale leaves, foliage leaves, male cone, female cone, pollen grains (W.M.), winged seed.
- ii. Study through hand sections and permanent slides Root (T.S.), Stem (T.S.), Needle (T.S.).
- iii. Study through permanent slide - T.L.S. & R.L.S. of stem, L.S. of male cone, L.S. of female cone.

c) *Gnetum*

- i) Habit, T. S. of Stem, Male cone and female cone.

Paleobotany:

- a) Types of fossils (Specimens).
- b) *Lygynopteris* (Specimen / Permanent slide).

Utilization of plants :

- a) Food plants – Study of the morphology, structure, and histochemical tests of food storing tissue in Jowar & Wheat.
- b) Histochemical test of lignin and cellulose.
- c) Cultivation of Oyster (*Pleurotus*) mushroom on agricultural waste.
- d) Vegetable oils – hand section of Groundnut & Sunflower Seed and staining of oil droplets by Sudan III.
- e) Study of the sources of Timber, Gum, Medicinal plants, Cosmetics and Perfumes.
- f) Study of Black pepper, Clove, Cinnamon, Cumin, Coriander.
- f) Field notebook, specimen collection, and tour report.

*****

DR.BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY,AURANGABAD

Faculty Of Science

B.Sc. II year (Practical)

Semester -IV

Paper- XIV

Plant Physiology

(Based on paper no. -XII)

45L

1. Osmosis by egg membrane and potato osmoscope.
2. Plasmolysis in *Tradescantia* leaves.
3. Effect of different conc. of organic solvents on membrane permeability.
4. Determination of water potential of any tuber.
5. Detection of mineral elements in plant ash.
6. Digestion of starch by amylase.
7. Detection of enzyme activity : oxidase, peroxidase, catalase and dehydrogenase.
8. Separation of chloroplast pigments by paper chromatography.
9. Demonstration of Hill reaction.
10. Effect of different intensities of light on photosynthesis.
11. Effect of different colors of light on photosynthesis.
12. Fermentation by Kuhnes fermentation vessel.
13. Isolation of starch.
14. Isolation of pectin.
15. Estimation of total and reducing sugars in fruit juice by Fehling solution.
16. Separation of amino acids by paper chromatography.
17. Effect of IAA and Gibberellins on seed germination.

Note for paper XI and XII

Candidate shall submit the following at the time of practical examination: Certified laboratory record book. Field report , Tour report. and Collection of specimens. In addition to number of practicals prescribed above, the students are required to undertake field excursions to the places of botanical interest and industrial places under the guidance of teachers. Collection of rare flowering and non flowering plants should be avoided during excursion. There shall be frequent study tours in local areas. T.A. and D.A. be paid to the teachers, peons and field collectors as per university rules. The record book is to be signed periodically by teacher in charge and certified by the Head of the Department at the end of the term. Candidate should not be allowed to appear for practical examination without a certified record book or a certificate from the Head of the Department.

*****

S-25 March, 2013 AC after Circulars from Circular No.153 & onwards

- 17 -

DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY
CIRCULAR NO.ACAD/NP/B.Sc.-Ist Yr./SEM.-I & II/157/2013

It is hereby notified for information of all concerned that, on the recommendations of the Boards of Studies, Ad-hoc Boards, and Faculty of Science, the Academic Council at its meeting held on 25-03-2013 has accepted the following revised syllabi for **B.Sc. First Year** progressively under the Faculty of Science :-

Sr. No.	Revised Syllabus	
[1]	B.Sc. [Physics]	Semester- I & II,
[2]	B.Sc. [Dairy Science & Technology]	Semester- I & II,
[3]	B.Sc. [Industrial Chemistry]	Semester- I & II,
[4]	B.Sc. [Geology]	Semester- I & II,
[5]	B.Sc. [Chemistry]	Semester- I & II,
[6]	B.Sc. [Botany]	Semester- I & II,
[7]	B.Sc. [Electronics] Science	Semester- I & II,
[8]	B.Sc. [Fisheries]	Semester- I & II,
[9]	B.Sc. [Microbiology]	Semester- I & II,
[10]	B.A. [Statistics]	Semester- I & II,
[11]	B.Sc. [Statistics]	Semester- I & II,
[12]	B.Sc. [Zoology]	Semester- I & II,
[13]	B.Sc. [Textile and Interior Decoration]	Semester- I & II,
[14]	B.Sc. [Home Science]	Semester- I & II,
[15]	B.A. / B.Sc. [Mathematics]	Semester- I & II.

This is effective from the Academic Year 2013-2014 and onwards.

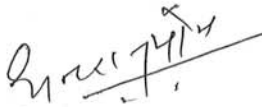
These syllabi are available on the University Website www.bamu.net

All concerned are requested to note the contents of this circular and bring the notice to the students, teachers and staff for their information and necessary action.

University Campus,
Aurangabad-431 004.
REF.NO.ACAD/NP/B.SC.-IST YEAR/
Sem-I & II/2013/5132-541
A.C.S.A.I.No.327[9].

Date:- 08-05-2013.

*
*
*
*
*
*
*
*
*****

Director,
Board of College and
University Development.

..2..

S-25 March, 2013 AC after Circulars from Circular No.153 & onwards

- 18 -

:: [2] ::

Copy forwarded with compliments to :-

- 1] **The Principals, affiliated concerned Colleges,
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University.**
- 2] The Director, University Network & Information Centre, UNIC, with
**a request to upload the above all syllabi on University Website
[www.bamu.net].**

Copy to :-

- 1] The Controller of Examinations,
- 2] The Superintendent, [B.Sc. Unit],
- 3] The Superintendent, [B.A. Unit],
- 4] The Superintendent, [Eligibility Unit],
- 5] The Programmer [Computer Unit-1] Examinations,
- 6] The Programmer [Computer Unit-2] Examinations,
- 7] The Director, [E-Suvidha Kendra], in-front of Registrar's Quarter,
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University,
- 8] The Public Relation Officer,
- 9] The Record Keeper,
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University.

==**==

S*/-080513/-

**Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University,
Aurangabad.**

Revised Syllabus

B.Sc. Zoology

First Year

First Semester and Second Semester

Effective from the Academic Year 2013-2014 & onwards.

S-[F] NPW-02 June-2013-14 All Syllabus B.Sc. [Zoology] Ist Year Semester-I & II

- 1 -

**Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University,
Aurangabad.**

Revised Syllabus

B.Sc. Zoology

First Year

First Semester and Second Semester

Dr. S. S. Shinde
Chairman B.C.S

Effective from the Academic Year 2013-2014 & onwards.

Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad.**B.Sc. Zoology Pattern in Semester System****B. Sc. I Year Zoology**

Semester	Course Code	Paper No.	Title of Paper	Marks
I	ZOL-101	Paper – I	Protozoa to Annelida	50
	ZOL-102	Paper – II	Cell Biology	50
	ZOL-103	Paper – III	Practical based upon Paper I & II	50
II	ZOL-201	Paper – IV	Arthropoda to Echinodermata And Protochordata	50
	ZOL-202	Paper – V	Genetics - I	50
	ZOL-203	Paper – VI	Practical based upon Paper IV & V	50

B. Sc. II Year Zoology

III	ZOL-301	Paper – VII	Vertebrate Zoology	50
	ZOL-302	Paper – VIII	Genetics- II	50
	ZOL-303	Paper – IX	Practical based upon Paper VII	50
	ZOL-304	Paper – X	Practical based upon Paper VIII	50
IV	ZOL-401	Paper – XI	Animal Physiology (Special Emphasis On animals)	50
	ZOL-402	Paper – XII	Biochemistry & Endocrinology	50
	ZOL-403	Paper – XIII	Practical based upon Paper XI	50
	ZOL-404	Paper – XIV	Practical based upon Paper XII	50

B. Sc. III Year Zoology

	ZOL-501	Paper –XV	Ecology		50
V	ZOL-502	Pape XVI (Elective)	A	Fishery sciences –I	50
			B	Animal culture –I	
			C	Entomology-I	
			D	Parasitic protozoa & helminthes-I	
			E	Computer Application & Laboratory Technology-I	
			F	Biotechnology-I	
			G	Dairy sciences -I	
			H	Poultry Sciences -I	
	ZOL-503	Paper XVII	Practical based upon Paper XV		50
ZOL-504	Paper XVIII	Practical based upon Paper XVI		50	
	ZOL-601	Paper XIX	Evolution		
VI	ZOL-602	Paper XX	A	Fishery sciences –II	50
			B	Animal culture –II	
			C	Entomology-II	
			D	Parasitic protozoa & helminthes-II	
			E	Computer Application & Laboratory Technology-II	
			F	Biotechnology-II	
			G	Dairy sciences -II	
			H	Poultry Sciences -II	
	ZOL-603	Paper XXI	Practical based upon Paper XIX		50
ZOL-604	Paper XXII	Practical based upon Paper XX		50	

B. Sc. First Semester**Course Code - ZOL- 101****Zoology Paper: I****PROTOZOA TO ANNELIDA**

1. Introduction to animal kingdom	03
Definition of Zoology, Outline classification Protozoa, Parazoa, Metazoa and Major Phyla.	
2. Protozoa : - General characters	09
<i>Plasmodium vivax</i> : - Structure of sporozoite, Life cycle; pathogenecity, Control, Prevention and Treatment of Malaria. <i>Entamoeba histolytica</i> : Structure, Life cycle and Control. <i>Euglena</i> : Morphology and Reproduction. <i>Paramecium</i> : Morphology and Reproduction	
3. Porifera : - General characters	08
Sycon (Scypha): - Morphology, Different types of cells in sycon, canal system in Porifera.	
4. Coelenterata: - General characters	06
Obelia: - Morphology of Obelia colony, Development of Hydra, Polymorphism in coelenterates.	
5. Helminths : - General characters	12
<i>Fasciola hepatica</i> : - Structure, Life cycle, Pathogenecity & Control Measures <i>Taenia solium</i> : - Structure of scolex, Mature and gravid proglottids, Life cycle, pathogenecity, and control measures. <i>Ascaris lumbricoides</i> : - Structure of male & female, Life cycle, Pathogenecity & control measures.	
6. Annelida: - General characters	07
Leech: - Morphology, Digestive, Excretory & Reproductive systems.	
Total Periods	45

B. Sc. First Semester**Course Code - ZOL- 102
Zoology Paper: II****CELL BIOLOGY**

---

1. General structure of cell.	12
➤ Structure of prokaryotic cell.	
➤ Ultra structure of eukaryotic cell.	
➤ Cell Cycle, Mitosis, Meiosis	
2. Organization of cell	20
➤ A) Study of Various cell organelles	
Plasma Membrane: - Structure and function.	
Endoplasmic reticulum: - Structure and function.	
Golgi Bodies: - Structure and function	
Mitochondria: - Morphology, Ultra-Structure, function and biogenesis.	
Nucleus: - Structure and function.	
DNA Structure.	
Types of RNA	
Lysosome: - Structure, function and polymorphism	
Ribosome: - Structure and function	
➤ B) Cytology of Cancer, Types of Cancer.	
3. Methods in Cell Biology (in brief)	13
A) Light Microscope	
Phase contrast microscope	
Electron microscope	
B) Micro techniques, (Microtomy) Fixation & Staining.	

Total Periods 45

Recommended books
Protozoa to Annelida

- Kotpal, R.L. Modern Text Book of Zoology Invertebrates, Rastogi Publication, Meerut.
- Parker & Hashwell, Textbook of Zoology Vol. I (Invertebrates) A.Z.T.B.S. Publishers & Distributors. New Delhi.
- E.L. JORDEN & P.S. VERMA, Invertebrate Zoology, S. Chand & Co. Ltd. New Delhi.
- Hickman C. P. Jr., Hickman & L.S. Roberts. Integrated principles of zoology, Mosby college publication. St. Louis.
- Ayur, E.K., And T.N. Ananthakrishnan, Manual of zoology Vol. I, Invertebrata, Part I and II S.Viswanathan (Printers and Publishers) Pvt. Ltd. Madras.
- Balinsky, an Introduction to Embryology (CBS College Publishers).
- Grant- Biology of Development Systems (Holt. Reihart, Winston).
- Dr. S.S. Lal Practical Zoology Invertebrates 9th edition Rastogi Publications Meerut.

Cell biology

- Albert B. et.al - Molecular Biology of the cell (Sinauer)
- Lodish. H. et al – Molecular Cell Biology.
- Gupta P.K. Cell and Molecular Biology Rastogi Publication Meerut.
- Dr. S.P. Singh, Dr. B.S. Tomar, Cell Biology 9th revised edition Rastogi Publication Meerut.
- Gerald Karp Cell and Molecular biology- Concepts and Experiments. John Wiley, 2007.

B. Sc. First Semester**Course Code - ZOL- 103****Zoology Paper: III****PROTOZOA TO ANNELIDA & CELL BIOLOGY (PRACTICAL)**

---

1. Study of slides from Ciliates, Opalirates, and Flagellates(any five)	01
2. Study of museum specimen and slides from Porifera to Annelida. (Three from each phyla)	02
[Note, Identification, Classification, Sketch & any 3 to 4 points related to (One point) habitat (one or two point) structure & (one point from) Biological importance.]	
3. Dissection:	
➤ Dissection of Leech for Digestive, Excretory & Reproductive systems.	05
➤ Dissection of Earthworm for Nervous System & Reproductive system	
4. Mounting of any five of the following.	01
➤ Sponge spicules, Gemmule, Obelia colony, Jaws of Leech.	
➤ Spermatica, testes nerve ring of Earthworm, Parapodia of Nereis.	
5. Study of cell organelles by using Models, Charts, Slides & Electron micrographs.	01
6. Squash preparation of Onion root tip to study Mitosis.	01
7. Preparation of polytene chromosome in chironomous larva/fruit flies.	01
8. Microtechnique: - Fixation, dehydration, Block preparation, Microtomy and Staining of Rat tissue.	02
9. Study of Microscopy: - Simple, Compound, & Phase Contrast Microscope	01
Total Practical Periods	15

B. Sc. Second Semester**Course Code – ZOL- 201****Zoology Paper: IV****ARTHROPODA TO ECHINODERMATA AND PROTOCHORDATA**

---

1. Arthropoda: - General characters	15
Prawn: - Structure, Digestive, Nervous, & Reproductive systems.	
Cockroach: External Characters, Digestive, Respiratory and Reproductive systems.	
2. Mollusca: - General characters	06
Pila: - External Characters, Respiratory, Circulatory, Nervous and Reproductive systems	
3. Echinodermata : - General characters	10
Asterias (Sea Star): - Morphology of oral & aboral view, Water vascular system, Reproductive system including development.	
4. General characters and Classification of Protochordata	14
Amphioxus: - External features, Digestive, Circulatory, Reproductive systems including development.	
Hemichordata: - General characters and affinities	
Herdmania: - General characters and morphology	
Total Periods	45

B. Sc. Second Semester**Course Code – ZOL- 202****Zoology Paper: V****GENETICS – I**

1.	Elements of heredity & variation	04
	Definition of genetics and variation	
	Mendel's laws of heredity in short	
2.	Gene interaction	05
	Definition- modifications in Mendelian phenotypic ratio like,	
	Epitasis	
	Supplementary gene	
	Complementary gene	
3.	Multiple Alleles	05
	Coat Colour in rabbit.	
	ABO Blood group in man, Rh factor	
4.	Cytoplasmic inheritance.	08
	Definition of maternal effect. Coiling shell in snail (<i>Limnea peregra</i>)	
	Male sterility.	
	CO ₂ sensitivity in <i>Drosophila</i> .	
	Kappa particles in <i>Paramecia</i> .	
5.	Sex Determination	08
	Chromosome theory in sex determination	
	Genic balance theory of sex determination	
	Triploid intersexes and Gynandromorphs in <i>Drosophila</i> .	
	Sex linked inheritance: X linked and Y linked	
6.	Mutation	15
	Brief introduction	
	Gene mutation: - Definition and classification	
	Chromosomal aberration (structural & numerical)	
	Spontaneous & induced mutation	
	Total Periods	45

Recommended Books.

ARTHROPODA TO ECHINODERMATA &PROTOCHORDATA

- Kotpal, R.L. Modern Text Book of Zoology Invertebrates, Rastogi Publication, Meerut.
- Parker & Hashwell, Textbook of Zoology Vol. I (Invertebrates) A.Z.T.B.S. Publishers & Distributors. New Delhi.
- E.L. JORDEN & P.S. VERMA, Invertebrate Zoology, S. Chand & Co. Ltd. New Delhi.
- Hickman C. P. Jr., Hickman & L.S. Roberts. Integrated principles of zoology, Mosby college publication. St. Louis.
- Ayur, E.K., And T.N. Ananthakrishnan, Manual of zoology Vol. I, Invertebrata, Part I and II S.Viswanathan (Printers and Publishers) Pvt. Ltd. Madras.
- Balinsky, An Introduction to Embryology (CBS College Publishers).
- Grant- Biology of Development Systems (Holt. Reihart, Winston).
- Dr. S.S. Lal Practical Zoology Invertebrates 9th edition Rastogi Publications Meerut.

GENETICS - I

- P.K. Gupta, Genetics- Rastogi Publications Meerut.
- P.K. Gupta, Genetics Classical to Modern- Rastogi Publications Merrut.
- Verma P.S. and V.K. Agarwal, Genetics, S.Chand and Publication.
- Levin O.D. and Lewin R. Biology of Gene McGraw Hill Troppan Co.Ltd.
- Gunther S. Stent. Molecular Genetics McMillan Publication Co.Inc.
- Goodenough V. Genetics New York, Holt Rinchart and Winston.
- Winchester, Genetics Oxford HBH Publication.
- Strikberger, Genetics McMillan Publication
- Sinnott Dunn and Dobzansky- Principles of Genetics

B. Sc. Second Semester**Course Code – ZOL- 203****Zoology Paper: VI****ARTHROPODA TO ECHINODERMATA AND PROTOCHORDATA & CELL BIOLOGY
(PRACTICAL)**

---

1. Study of museum specimen & slides of relevant Invertebrates & Protochordata. (At least 3 from each phylum).	03
2. Dissections:	05
➤ Dissection of Prawn for Nervous system	
➤ Dissection of Cockroach for Digestive and Nervous Systems.	
➤ Dissection of Pila for Nervous system.	
➤ Dissection of Sea Star for Water Vascular System.	
3. Mounting of any five of the following.	01
➤ Mouthparts of Cockroach, Mosquito, House fly, Bed bug and Honeybee.	
➤ Salivary glands of cockroach.	
➤ Redula of Pila, Pedicellaria of Star fish.	
4. Culture of Drosophila- experimental organism in genetics Observation of common mutants of drosophila	01
5. Determination of human blood groups A, B, AB, and O, Rh factor.	01
6. Major and minor problems in genetics	04

Practical Periods 15

Skeleton of question paper
B. Sc. I & II semester
Course Code - ZOL- 103 & 203
Zoology Paper: III + VI

PROTOZOA TO ECHINODERMATA
AND PROTOCHORDATA, CELL BIOLOGY AND GENETICS - I (PRACTICAL)

1. Time: - 4:00 hrs

Total marks:-100

-
Q.1`	Dissect the.....so as to expose it's .....system	20
Q.2	Mounting of squash preparation of Onion root tip, identify the stage and give the reasons	10
	OR	
	Mounting of Salivary glands from Chironomus larva / Fruit fly.	
Q3.	Mounting of the given material	05
Q.4	Genetics – Major problem	15
Q.5	Identify the given spots and comments on it (Protozoa to Echinodermata & Protochordata, cell organelles and common mutants)	30
Q.6	Submission of permanent slides	05
Q.7	Record book	10
Q.8	Vivo-vice	05

Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad.

**Revised Syllabus of
B.Sc. Second Year
Zoology [Optional]
Third and Fourth Semester**

Effective from 2014-2015

Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad.
B.Sc. Zoology Pattern in Semester System

B. Sc. II Year Zoology

III	ZOL-301	Paper – VII	Vertebrate Zoology	50
	ZOL-302	Paper – VIII	Genetics- II	50
	ZOL-303	Paper – IX	Practical based upon Paper VII	50
	ZOL-304	Paper – X	Practical based upon Paper VIII	50
IV	ZOL-401	Paper – XI	Animal Physiology (Special Emphasis on Mammals)	50
	ZOL-402	Paper – XII	Biochemistry & Endocrinology	50
	ZOL-403	Paper – XIII	Practical based upon Paper XI	50
	ZOL-404	Paper – XIV	Practical based upon Paper XII	50

B. Sc. III Semester**Course Code - ZOL- 301****PAPER: VII****VERTEBRATE ZOOLOGY**

1. Agnatha:- Out line classification, general characters and affinities of Cyclostomata	02
2. Pisces : - Out line classification and general characters. <i>Scoliodon</i> : - External characters, Digestive system, Respiratory system, Blood Vascular System and Nervous System.	08
3. Amphibia: - Out line classification and general characters. Development of frog: - Fertilization Cleavage Blastula Gastulation and formation of germinal layers. Neotony in Amphibia Parental care in amphibia.	06
4. Reptilia: - Out line classification and general characters. <i>Calotes</i> :-External features, Respiratory system and Blood vascular system. Poisonous and non- poisonous snakes.	06
5. Aves: - Out line classification and general characters. <i>Columba livia</i> : - External features, Respiratory system, Embryology of chick.-Cleavage Blastula Gastulation and formation of germinal layers and extra embryonic membranes. Flight adaptation in birds. Migration in Birds.	10
6. Mammalia: - Out line classification and general characters. <i>Ratus ratus</i> : - External features, Blood Vascular System, Urino-genital System and Adaptive radiation in mammals. Placentation in Mammals.	13
Total Periods: -	45

S-SYLL. OF COMP.COUR & ENV. SCI.

- 1 -

A.C. dt. 11-06-2008.

**DR. BABASAHEB AMBEDKAR
MARATHWADA UNIVERSITY,
AURANGABAD.**

REGULATION – 1473 pertaining to :-

- [1] Compulsory “Computer Course” of 100 Marks [as per directives of State Govt.].**
- [2] Compulsory “Six Months Course in Environmental Science” of 100 Marks [as per directives of Supreme Court].**

WITH SYLLABI

[Effective from 2008 and onwards]

S-11062008 AC Circular

- 6 -

DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY**CIRCULAR NO. ACAD/NP/COMP.SCI./ENV.SCI./ 01 /2008**

It is hereby informed to all the concerned that the **Academic Council at its meeting held on 11-06-2008 has accepted the Regulation-1473 pertaining to :-**

[1] Compulsory "Computer Course"

and

[2] Compulsory "Six Months Course in Environmental Science" of [each of 100 Marks] at U.G. level.

The following issues have been incorporated in the Regulation-1473:-

a]	Scheme of Examination,
B]	Fees Structure for Each Course,
C]	Eligibility of the Faculty,
D]	Remuneration to the teachers as per State Government rules.

This is effective from the Academic Year 2008-2009 and onwards.

The enclosed Regulation-1473 and the syllabi of [1] Compulsory "Computer Course" and [2] Compulsory "Six Months Course in Environmental Science" are also available on University Website www.bamu.net.

All the concerned are requested to note the contents of this Circular for their information and necessary action.

University Campus,
Aurangabad-431 004.
REF.NO. ACAD/NP/COMP.SCI.
ENV.SCI./2008/
6587-6786

Date:- 20-06-2008.

DEPUTY REGISTRAR,
[ACADEMIC].

*****

Copy forwarded with compliments to:-

1] The Principals, affiliated concerned Colleges,
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University

Copy to :-

1] The Controller of Examinations,
2] The Finance and Accounts Officer,
3] The Assistant Supdt. [B.A./B.Com./B.Sc./ Professional & Co-ordination Unit] Examination Branch.

S-[F] FACULTY OF SCI.[MINUTES]

A.C. dt. 10-12-2018
-73-

Encl to Item No. ( )

M.C. dt. _____

Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University**AMENDED REGULATION-1473:-**

Pertaining to "[1] Compulsory "Computer Course" and [2] Compulsory "Six Months Course in Environmental Science of 100 Marks" each at Under Graduate level.

- [1] The University will conduct the Examinations of [1] Compulsory "Computer Course" and [2] Compulsory "Six Months Course in Environmental Science of 100 Marks" each.
- [2] [a] The Examination of Compulsory "Computer Course" shall be conducted at First Year Degree level.
[b] The Examination of Compulsory "Six Months Course in Environmental Science" shall be conducted from the Second Year Degree Course.
- [4] It is Compulsory to Pass these Examinations upto Third Year, otherwise the student will not be permitted to appear for final examination.
- [5] The Teaching Workload will be as per syllabus.
- [6] There shall be following Scheme of Examination

For "Computer Science" :-

		Duration of Exam. (Hrs.)	Max. Marks	Minimum Marks for Passing
[a]	Theory	02	50	25
[b]	Practical	04	50	25
[c]	The medium of instructions will be English.			

- [7] Theory papers will be objective type. All the questions are compulsory;-
- a) The Practical consist of a Seminar :- Marks-05
b) The Practical General :- Marks-10
c) Viva-voce :- Marks-10
d) Practical Examination :- Marks-25

S-SYLL. OF COMP.COUR & ENV. SCI.

- 3 -

**[8] Following shall be the Scheme of Examination
For Compulsory "Six Months Course in
Environmental Science".**

		Exam. Duration Hrs.	Max. Marks	Minimum Marks for Passing
[a]	Theory	2 ½	75	26
[b]	Field Work	--	25	09
[c]	The medium of instructions will be English / Marathi.			

The marks obtained by the students in this Examination be shown separately in the marks sheet of the students.

The Practical Exam. of these courses may be conducted at college level and the mark list be forwarded to the University.

[9] The following fees Structure for Compulsory "Six Months Course in Environmental Science" and Compulsory "Computer Course" :-

[a] Total Fees for each course per student :: Rs.200/-

[b] University examination fees per Student:: Rs.50/- per course.

[c] The amount of fees per student kept with the college for remuneration, conducting Practical Examination and administrative charges etc. :: Rs.150/-

[d] Since examinations are conducted by the University, appointment of Co-ordinator is not necessary.

[10] Eligibility of the teacher to be appointed for "Computer Science" Course as under :-

[a] M.Sc.(Comp.Sci.) I.T., M.C.M. and M.C.A.

If such candidates are not available, teachers in the subject of Physics, Electronics may be considered.

For Compulsory "Environmental Science"

A teacher having one of the following Degrees :-
M.Sc.(Env. Science), M.Phil., Ph.D. may be appointed to teach this subject.

If such candidates are not available, teachers in Botany, Zoology and Chemistry may be considered for the teaching.

- [11] **Remuneration :-**
The concerned teachers may be appointed on Clock Hour Basis @ Rs. 85/- per period of 50 Minutes duration as per Govt. guidelines.

The following students have been exempted from the Examinations :-

For Compulsory "Computer Science".

- [i] Passed Standard-XII with "Computer" or "I.T." as an Optional Subject.
- [ii] Passed MS-CIT, Certificate Course in "Computer, I.T. OR Diploma in Computer Science / I.T..
- [iii] Having Optional "Computer Science or I.T." subject at Degree level.

For "Compulsory "Six Months Course in Environmental Science"

- [iv] The students of B.F.A. and B.Ed. Degree Courses have been exempted from these exams.
- [v] Having Optional "Environmental Science" subject at Degree level.

==*-==

S-CAVER PAGE WITH PRICE

- 34 -

Fac. of Science 31-08-2005

14(7) - 01-09-2005

**D.R. BABASAHEB AMBEDKAR
MARATHWADA UNIVERSITY,
AURANGABAD.**

SYLLABUS OF
“Six Months Course in
Environmental Science”

(As per directives of Hon'ble Supreme Court)

[EFFECTIVE FROM 2005-06 AND ONWARDS]

G-Envir-Sci

- 9 -

SIX MONTHS COMPULSORY CORE MODULE COURSE IN ENVIRONMENTAL STUDIES: FOR UNDERGRADUATES

Teaching Methodologies

The Core Module Syllabus for Environmental Studies includes class room teaching and Field Work. The syllabus is divided into eight units covering 100 lectures. The first seven units will cover 70 lectures which are class room based to enhance knowledge skills and attitude to environment. Unit eight is based on field activities which will be covered in 30 lecture hours and would provide students first hand knowledge on various local environmental aspects. Field experience is one of the most effective learning tools for environmental concerns. This moves out of the scope of the text book mode of teaching into the realm of real learning in the field, where the teacher merely acts as a catalyst to interpret what the student observes or discovers in his/her own environment. Field studies are as essential as class work and form an irreplaceable synergistic tool in the entire learning process.

Course material provided by UGC for class room teaching and field activities be utilized.

The universities/colleges can also draw upon expertise of outside resource persons for teaching purposes.

Environmental Core Module shall be integrated into the teaching programmes of all undergraduate courses.

G-Envir-Sci

- 10 -

Annual System: The duration of the course will be 100 lectures. The exam will be conducted along with the Annual Examination.

Semester System: The Environment course of 100 lectures will be conducted in the second semester and the examination shall be conducted at the end of the second semester.

Credit system: The core course will be awarded 4 credits.

Exam Pattern: In case of awarding the marks, the question paper should carry 100 marks. The structure of the question paper being:

Part-A, Short answer pattern	-	25 marks
Part-B, Essay type with inbuilt choice	-	50 marks
Part-C, Field Work	-	25 marks

G-Envir-Sci

-4-

CORE MODULE SYLLABUS FOR ENVIRONMENTAL STUDIES
FOR UNDER GRADUATE COURSES OF ALL BRANCHES OF
HIGHER EDUCATION.

UNIT 1: The Multidisciplinary nature of environmental studies

Definition, scope and importance

(2 lectures)

Need for public awareness.

UNIT 2: Natural Resources:

Renewable and non- renewable resources:

Natural resources and associated problems.

- a) Forest resources: Use and over-exploitation, deforestation, case studies. Timber extraction, mining, dams and their effects on forests and tribal people.
- b) Water resources: Use and over-utilization of surface and ground water; floods, drought, conflicts over water, dams benefits and problems.
- c) Mineral resources: Use and exploitation, environmental effects of extracting and using mineral resources, case studies.
- d) Food resources: World food problems, changes caused by agriculture and overgrazing, effects of modern agriculture, fertilizer-pesticide problems, water logging, salinity, case studies.

G-Envir-Sci

- 5 -

- e) Energy resources: Growing energy needs, renewable and non renewable energy sources, use of alternate energy sources. Case studies.
  - f) Land resources: Land as a resource, land degradation, man induced landslides, soil erosion and desertification.
- Role of an individual in conservation of natural resources.
  - Equitable use of resources for sustainable lifestyles.

UNIT 3 : Ecosystems

- Concept of an ecosystem.
- Structure and function of an ecosystem.
- Producers, consumers and decomposers.
- Energy flow in the ecosystem.
- Food chains, food webs and ecological pyramids.
- Ecological succession.
- Introduction, types, characteristic features, structure and function of the following ecosystem:-

- a) Forest ecosystem.
- b) Grassland ecosystem.
- c) Desert ecosystem.
- d) Aquatic ecosystem (ponds, streams, lakes, rivers, oceans, estuaries)

G-Envir-Sci

- 6 -

UNIT 4: Biodiversity and its conservation.

- Introduction – Definition: genetic, species and ecosystem diversity.
- Biogeographical classification of India.
- India as a mega-diversity nation.
- Value of biodiversity: consumptive use, productive use, social, ethical, aesthetic and option values.
- Biodiversity at global, National and local levels.
- Hot-spots of biodiversity.
- Threats to biodiversity: habitat loss, poaching of wildlife, man-wildlife conflicts.
- Endangered and endemic species of India.
- Conservation of biodiversity: In-situ and Ex-situ conservation of biodiversity.

UNIT 5: Environmental Pollution

Definition

- Causes, effects and control measures of :-
  - a) Air pollution
  - b) Soil pollution
  - c) Water pollution
  - d) Marine pollution
  - e) Noise pollution
  - f) Thermal pollution
  - g) Nuclear hazards

G-Envir-Sci

- Solid waste Management: Causes, effects and control measures of urban and industrial wastes.
- Role of an individual in prevention of pollution.
- Pollution case studies.
- Disaster management: floods, earthquake, cyclone and landslides.

(8 lectures)

UNIT 6: Social Issues and the Environment.

- From Unsustainable to Sustainable development
- Urban problems related to energy
- Water conservation, rain water harvesting, watershed management
- Resettlement and rehabilitation of people; its problems and concerns. Case studies.
- Environmental ethics: Issues and possible solutions.
- Climate change, global warming, acid rain, ozone layer depletion, nuclear accidents and holocaust. Case studies.
- Wasteland reclamation.
- Consumerism and waste products.
- Environment Protection Act.
- Air (Prevention and Control of Pollution) Act.
- Water (Prevention and Control of Pollution) Act.
- Wild life Protection Act.
- Issues involved in enforcement of environmental legislation.
- Public awareness.

UNIT 7: Human Population and the Environment.

- Population growth, variation among nations.
- Population explosion-family welfare programme.

G-Envir-Sci

- 8 -

- Human Rights.
- Value Education.
- Environment and human health.
- HIV/AIDS.
- Women and Child Welfare.
- Role of Information Technology in Environment and human health.
- Case Studies.

(6 lectures)

UNIT 8: Field work

- Visit to a local area to document environmental assets- river/forest/grassland/hill/mountain.

REPORT COMPULSORY

- Visit to a local polluted sites – Urban Rural / Industrial / Agricultural.
  - Study of common plants, insects, birds.
  - Study of simple ecosystem – pond, river, hill slopes, etc.
- (Field work Equal to 5 lecture hours)

G-Envir-Sci

- 11 -

REFERENCES

1. Agarwal, K. C. 2001 Environmental Biology, Nidi Publ. Ltd. Bikaner
2. Bharucha Erach, The Biodiversity of India, Mapin Publishing Pvt. Ltd., Ahmedabad-380013, India, Email: mapin@icent.net (R)
3. Bruneer R. C., 1989, Hazardous Waste Incineration, McGraw Hill Inc. 480p.
4. Clark R. S., Marine Pollution, Clarendon Press Oxford (TB)
5. Cunningham, W. P. Cooper, T. H. Gorhani, E & Hepworth, M. T. 2001, Environmental Encyclopedia, Jaico Publ. House, Mumbai, 1196p
6. De A. K., Environmental Chemistry, Wiley Eastern Ltd.
7. Down to Earth, Centre for Science and Environment (R)
8. Gleick, H. P. 1993. Water in crisis, Pacific Institute for Studies in Dev., Environment & Security. Stockholm Env. Institute. Oxford Univ. Press. 437p
9. Hawkins R. E., Encyclopedia of Indian Natural History, Bombay Natural History Society, Bombay (R)
10. Heywood, V. H. & Watson, R. T. 1995. Global Biodiversity Assessment. Cambridge University Press 114p
11. Jadhav, H & Bhosale, V. M. 1995. Environmental Protection and Laws. Himalaya Pub. House, Delhi 284p
12. Mckinney, M. L. & Schoel. R. M. 1996 Environmental Science systems & Solution, Web enhanced edition. 639p
13. Mhaskar A. K, Matter Hazardous, Techno-Science Publications (TB),

- 12 -
- G-Envir-Sci
14. Miller T. G. Jr. Environmental Science, Wadsworth Publishing Co. (TB)
  15. Odum, E. P. 1971. Fundamentals of Ecology. W. B. Saunders Co. USA, 574p.
  16. Rao M: N. & Datta, A. K. 1987. Waste Water treatment. Oxford & IBH Publ. Co. Pvt. Ltd. 345p.
  17. Sharma B. K., 2001. Environmental Chemistry. Goel Publ. House, Meerut
  18. Survey of the Environment, The Hindu (M)
  19. Townsend C., Harper J, and Michael Begon, Essentials of Ecology, Blackwell Science (TB)
  20. Trivedi R. K., Handbook of Environmental Laws, Rules, Guidelines, Compliances and Standards; Vol I and II, Enviro Media (R)
  21. Trivedi R. K. and P. K. Goel, Introduction to air pollution, Techno-Science Publications (TB)
  22. Wagner K. D., 1998. Environmental Management. W. B. Saunders Co. Philadelphia, USA 499p

(M) Magazine

(R) Reference

(TB) Textbook

S-SYLL. OF COMP.COUR & ENV. SCI.

- 1 -

A.C. dt. 11-06-2008.

**DR. BABASAHEB AMBEDKAR
MARATHWADA UNIVERSITY,
AURANGABAD.**

REGULATION – 1473 pertaining to :-

- [1] Compulsory “Computer Course” of 100 Marks [as per directives of State Govt.].**
- [2] Compulsory “Six Months Course in Environmental Science” of 100 Marks [as per directives of Supreme Court].**

WITH SYLLABI

[Effective from 2008 and onwards]

S-11062008 AC Circular

- 6 -

DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY**CIRCULAR NO. ACAD/NP/COMP.SCI./ENV.SCI./ 01 /2008**

It is hereby informed to all the concerned that the **Academic Council at its meeting held on 11-06-2008 has accepted the Regulation-1473 pertaining to :-**

[1] Compulsory "Computer Course"

and

[2] Compulsory "Six Months Course in Environmental Science" of [each of 100 Marks] at U.G. level.

The following issues have been incorporated in the Regulation-1473:-

a)	Scheme of Examination,
B)	Fees Structure for Each Course,
C)	Eligibility of the Faculty,
D)	Remuneration to the teachers as per State Government rules.

This is effective from the Academic Year 2008-2009 and onwards.

The enclosed Regulation-1473 and the syllabi of [1] Compulsory "Computer Course" and [2] Compulsory "Six Months Course in Environmental Science" are also available on University Website www.bamu.net.

All the concerned are requested to note the contents of this Circular for their information and necessary action.

University Campus,
Aurangabad-431 004.
REF.NO. ACAD/NP/COMP.SCI.
ENV.SCI./2008/
6587-6786

Date:- 20-06-2008.

DEPUTY REGISTRAR,
[ACADEMIC].

*****

Copy forwarded with compliments to:-

1] The Principals, affiliated concerned Colleges,
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University

Copy to :-

- 1] The Controller of Examinations,
- 2] The Finance and Accounts Officer,
- 3] The Assistant Supdt. [B.A./B.Com./B.Sc./ Professional & Co-ordination Unit] Examination Branch.

S-[F] FACULTY OF SCI.[MINUTES]

A.C. dt. 10-12-2018
-73-

Encl to Item No. ( )

M.C. dt. _____

Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University**AMENDED REGULATION-1473:-**

Pertaining to "[1] Compulsory "Computer Course" and [2] Compulsory "Six Months Course in Environmental Science of 100 Marks" each at Under Graduate level.

[1] The University will conduct the Examinations of [1] Compulsory "Computer Course" and [2] Compulsory "Six Months Course in Environmental Science of 100 Marks" each.

[2] [a] The Examination of Compulsory "Computer Course" shall be conducted at First Year Degree level.

[b] The Examination of Compulsory "Six Months Course in Environmental Science" shall be conducted from the Second Year Degree Course.

[4] It is Compulsory to Pass these Examinations upto Third Year, otherwise the student will not be permitted to appear for final examination.

[5] The Teaching Workload will be as per syllabus.

[6] There shall be following Scheme of Examination

For "Computer Science" :-

		Duration of Exam. (Hrs.)	Max. Marks	Minimum Marks for Passing
[a]	Theory	02	50	25
[b]	Practical	04	50	25
[c]	The medium of instructions will be English.			

[7] Theory papers will be objective type. All the questions are compulsory;-

a)	The Practical consist of a Seminar :-	Marks-05
b)	The Practical General :-	Marks-10
c)	Viva-voce :-	Marks-10
d)	Practical Examination :-	Marks-25

S-SYLL. OF COMP.COUR & ENV. SCI.

- 3 -

**[8] Following shall be the Scheme of Examination
For Compulsory "Six Months Course in
Environmental Science".**

		Exam. Duration Hrs.	Max. Marks	Minimum Marks for Passing
[a]	Theory	2 ½	75	26
[b]	Field Work	--	25	09
[c]	The medium of instructions will be English / Marathi.			

The marks obtained by the students in this Examination be shown separately in the marks sheet of the students.

The Practical Exam. of these courses may be conducted at college level and the mark list be forwarded to the University.

[9] The following fees Structure for Compulsory "Six Months Course in Environmental Science" and Compulsory "Computer Course" :-

[a] Total Fees for each course per student :: Rs.200/-

[b] University examination fees per Student:: Rs.50/- per course.

[c] The amount of fees per student kept with the college for remuneration, conducting Practical Examination and administrative charges etc. :: Rs.150/-

[d] Since examinations are conducted by the University, appointment of Co-ordinator is not necessary.

[10] Eligibility of the teacher to be appointed for "Computer Science" Course as under :-

[a] M.Sc.(Comp.Sci.) I.T., M.C.M. and M.C.A.

If such candidates are not available, teachers in the subject of Physics, Electronics may be considered.

For Compulsory "Environmental Science"

A teacher having one of the following Degrees :-
M.Sc.(Env. Science), M.Phil., Ph.D. may be appointed to teach this subject.

If such candidates are not available, teachers in Botany, Zoology and Chemistry may be considered for the teaching.

- [11] **Remuneration :-**
The concerned teachers may be appointed on Clock Hour Basis @ Rs. 85/- per period of 50 Minutes duration as per Govt. guidelines.

The following students have been exempted from the Examinations :-

For Compulsory "Computer Science".

- [i] Passed Standard-XII with "Computer" or "I.T." as an Optional Subject.
- [ii] Passed MS-CIT, Certificate Course in "Computer, I.T. OR Diploma in Computer Science / I.T..
- [iii] Having Optional "Computer Science or I.T." subject at Degree level.

For "Compulsory "Six Months Course in Environmental Science"

- [iv] The students of B.F.A. and B.Ed. Degree Courses have been exempted from these exams.
- [v] Having Optional "Environmental Science" subject at Degree level.

==*==

J-CAVER PAGE WITH PRICE

- 19 -

A.C. Dt. 11-06-2008

**D.R. BABASAHEB AMBEDKAR
MARATHWADA UNIVERSITY,
AURANGABAD.**

Syllabus

COMPULSORY "COMPUTER COURSE"

[Effective from - 2008-2009]

Price : Rs.   /-

OBJECTIVE :-

The Course is designed to aim at imparting a basic level appreciation programme to graduate students in computer. After completing the course the student is able to use the computer for basic purposes of preparing letters, bio-data, internet, sending mails, searching information on www, presentation of project maintaining accounts etc.

SYLLABUS

The theory as well as practical aspects of following topics will be taught. Corresponding practical classes should follow each theory topic. Each practical be recorded properly in the Record Book and be checked and signed by the concerned teachers of theory classes and practical classes both.

Part-1

- [1] Introduction to Computers :-
- Functions and Components of Computer
  - Types of Computers
  - Characteristics of Computers
  - What Computers can do
  - What Computers cannot do
- [2] Input and Output Devices
Input Devices
Output Devices
- [3] Auxiliary Storage Devices
- [4] Representation of data / information concepts of data processing
Definition of information and data
Basic Data Types
- 05 Hours

PART-2**INTRODUCTION TO WINDOWS**

- [6] Basic Dos Commands
- Comparison of DOS and Windows
  - Switching between DOS and Windows
  - Basic DOS commands: File / Directory, Manipulations, Copy , Delete Formatting a Floppy.
- [5] Introduction to Window
- Starting Windows
  - Handling the Mouse
  - Window Controls
- 10 Hours

S-Syllabus of Comp.Sci.& IT

- 2 -

Using Menus
 Dialog Boxes
 Getting Help from Windows
 Windows Settings dates and Sound
 Right Button of Mouse
 Creating short cuts
 Windows set up
 Notepad
 Window Accessories :
 CD writer

PART 3
WORD PROCESSES

[6]	Introduction of word Processing Basic Features Full-featured Word Processors Conclusion	15 Hours
[7]	Basics Starting Word Menus and Toolbars Creating, Editing and Saving a Word Document Using Word Help	
[8]	Working with Text-Further Techniques Opening a Document Moving Multiple Text Selections Simultaneously Link Documents	
[9]	Word Advanced Topics Creating a Table Working with Graphics Mail Merging Previewing and Printing a Document Shrink a Document to Fit into One Page	

PART 4
Excel

[10]	Introduction to Electronic Spreadsheets Electronic Spreadsheets Spreadsheet Packages Conclusion	15 Hours
[11]	Excel Basics Starting Excel Navigating in a Workbook	

S-Syllabus of Comp.Sci.& IT

- 3 -

- Data Entry-Manual and Automatic Correcting Mistakes-Spelling Checker, Undo and Redo Changes
- Using Excel Help
- [12] Formatting the Worksheet
  - Workbook File Properties
  - Naming the Worksheets
  - Entering Labels and Adjusting Layout
  - Adding Comments and Data Validation
  - Adding Pictures
  - Changing Cell Alignment and Wrapping
  - Formatting Cells
  - Formatting Numbers and Dates
  - Adding headers and Footers
  - Previewing and Printing a Worksheet
- [13] Formulas, Functions and Graphs
  - Naming a Range of Cells
  - Creating and Using Formulas
  - Using Excel Functions
  - Creating Graphs and Charts

PART 5**POWERPOINT**

- [14] Introduction to Presentations and Presentations Software 15 Hours
  - Presentation Basics
  - Presentation packages
  - Conclusion
- [15] PowerPoint Basics
  - Starting PowerPoint
  - Menus and Toolbars
  - Opening and Saving an Existing Presentation
  - Creating and Saving a Presentation Using AutoContent Wizard
  - Creating a Presentation Using a Design Template
  - Creating and Saving a Presentation Using the Blank Presentation
  - Using PowerPoint Help
- [16] Editing, Formatting and Displaying the Presentation
  - The Slide Sorter View
  - Inserting Slides from another Presentation
  - Inserting Pictures and Graphics
  - Setting Slide Transitions
  - Slide Show View
  - Printing Slides, Notes and Handouts

S-Syllabus of Comp.Sci.& IT

- 4 -

PART 6
DDBMS AND ACCESS

- [17] Introduction to Databases, DBMS and RDBMS Information
What is a Database?
What is a Database management System (DBMS)?
Why DBMS?
Types of Database Management Systems
Conclusion 15 Hours
- [18] Access-Basics
Starting Access
Menus and Toolbars
Viewing Data
Using Access Help
- [19] Data Manipulation in Access
Sorting and Filtering Records
Creating and Printing Reports

PART 7
Internet, E-mail and Outlook

- [20] Introduction to Internet Internet Basics Conclusion 10 Hours
- [21] Internet Explorer
What is a Browser?
Starting Internet Explorer
Menus and Toolbars
Microsoft Internet Explorer
Setting up an Internet Explorer
- [22] Basics of E-mail
Introduction
Why use E-mail?
How E-mail Works?
E-mail-Advantages and Disadvantages
- [23] Outlook
Introduction
Starting Outlook
Menus and Toolbars
Outlook and E-mail
Opening and Saving an Attachment

PART 8
WEB DESIGNING & FRONTPAGE

- [24] Introduction to Web Design 05 Hours
Introduction
Basics of Web Design
Conclusion
Introduction to Front Page
Starting FrontPage
- [25] Use of Scanner
Scanning a picture and editing it
Attachment of the picture in a HTML document

In practical there should not be more than 20 students in a batch. In theory, there should not be more than 100 students in a batch.

Each part consists of 50% theory classes and 50% practical (50 hours theory and 50 hours practical). Students are required to keep record of practical in a journal which will be checked during practical examination.

THE EXAMINATIONS:

The Examination will consist of one theory paper of two hours durations and one practical examination of four hours duration. The examination will be conducted two times in a year.

The theory examination will consists of 50 marks. The paper will have 100 objective type questions.

In the practical examination the students will be four problems based on the syllabus mentioned above. The duly signed seminar and the practical record journals are essential for appearing the practical examination. No student will be allowed to appear for the practical examination until he / she submits duly signed to practical record book certifying that at least 70% of practical have been done by the student. The marks distribution of the practical marks will be as follows

S-Syllabus of Comp.Sci.& IT

- 6 -

Practical Journals	10 Marks
Seminar report	5 Marks
Viva	10 Marks
Performance in practical	25 marks

The student will be declared pass, if he / she gets more than or equal to 50% marks in theory and practical separately.

PART 9

	Introduction to Publisher, Photo Draw and Small Business Tools	05 Hours
[26]	Introduction in Publisher Introduction Starting Publisher	
[27]	Introduction to Photo Draw Introduction Starting Photo Draw	
[28]	Introduction to Small Business Tools Introduction Small Business Financial Manager Small business Customer Manager Direct Mail Manager Business Planner	
[29]	Seminar report on any recent topic related to computer application 5 hours	05 Hours

Books: Any book containing above topics may be recommended.
Some examples are as follows:

1. Introduction to Computers with MS-Office 2000 :- Alexis Leon and Mathes Leon (Tata McGraw Hill)
2. Information Technology:- V.Rajarman (PHI)
3. Data Processing and Information Technology – C.S. Rrench, BPB Publication

The information may be also gathered from Web Site.

INFRASTRUCTURE REQUIRED:

There should be a computer laboratory with one server and 25 computers among 100 students. There should be 5 scanners in the Laboratory.

The system should have Internet facilities. All system should have software related to operating system of the LAN, DOS, Word Processor, PowerPoint, Access, Excel, Internet explorer, Paint Photoshop, HTML